

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BÖLÜMÜ

ÖZEL FİNANS KURUMLARI’NIN PERFORMANS AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

DANIŞMAN
Yrd.Doç.Dr. Nevzat TETİK

HAZIRLAYAN
Abbas GÜNEŞ

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönergesi’nin
İşletme Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
Yüksek Lisans Tezi
olarak hazırlanmıştır.

Malatya, Şubat 2002

“SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE”

İş bu çalışma, jürimiz tarafından
..... Anabilim dalında Yüksek
Lisans Tezi Olarak kabul edilmiştir.

Başkan: _____ (İmza)

Adı, Soyadı Ünvanı

Üye : _____ (İmza)

Adı, Soyadı Ünvanı

Üye : _____

Adı, Soyadı Ünvanı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../200....

İmza
Adı Soyadı ve Ünvanı
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Her alanda olduğu gibi finans sektöründe de hızlı gelişmeler yaşanmakta olup, bu hızlı gelişmelere ayak uyduramayan ekonomiler önlerine çıkan fırsatları değerlendirememekle birlikte teknolojik gelişmelerin de önüne geçememektedir.

Finans alanındaki evrimi kavrayabilmek için, firmaların dünya ekonomisinde meydana gelen gelişmeleri takip etmek ve bu gelişmelere ayak uydurmak, finansman açığı bulunan kurumların ve bu kurumlara fon sağlayan aracı kurumların mahiyetinin ve çalışma şartlarının bilinmesi gerekir.

Gittikçe globalleşen ve büyük bir köy halini almakta olan küremizde, gelişmeleri takip edemeyen, bu kompleks yapıya adapte olamayan ve bu yeni oluşum içerisinde yerini alamayan tüm ekonomiler yok olmaya mahkumdur.

Bütün bu gelişmeler, genelde İslami bankacılık özelde ise Özel Finans Kurumları gibi çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu toplumlarda yeni bir finansman tekniği olarak karşımıza çıkmakta olup, bu kesimlerdeki fon fazlasını fon açığı olan benzer dünya görüşüne sahip kurumlara aktarma görevini, bankalar tam olarak yerine getirememekte ve neticede İslami esaslara göre çalışan kurumlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacı görerek bu potansiyeli değerlendiren batı ülkeleri ve Endonezya, Malezya vb. İslam ülkeleri ekonomilerinin hızlı ve istikrarlı bir şekilde büyümelerine katkıda bulunmuşlardır. Önemli olan bu kurumları yasal, güvenilir ve enstrüman zenginliği yönünde teşvik etmek ve bu kurumları rehabilite etmektir. Bu şartları gerçekleştiren, sermayenin rengine değil, kalitesine, katma değer oluşturma özelliklerini gözönüne alarak değerlendiren ekonomilerin yükselmesi için herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Bu çalışmamızda, Türkiye’de faaliyet gösteren Özel Finans Kurumları’nı ele alarak yukarıda bahsettiğimiz düşüncelere bir nebzecek de olsa katkıda bulunmayı amaçladık. Umarız bu tezimiz yeni çalışmalara öncülük eder ve bu kurumların ekonomimiz için önemli kurumlar olduğu gerçeğine katkıda bulunmuş olur.

Akademik çevrelerce son yıllarda bu alanda çalışmalar yapılmış olup, bazılarını sıralamak gerekirse; Akın Cihangir, ‘Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma’; Servet Armağan, ‘Ana Hatlarıyla İslam Ekonomisi’; İsmail Özgür Aslan, ‘Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi’; Atilla İnan, ‘Faizsiz Bankacılık Ya da Özel Finans Kurumları’; Ahmet Atılğan, ‘İslamin Ekonomik Politikaları’; Arif Ersoy, ‘Faizsiz Bankacılık ve İşlevleri’; Adnan Büyükdeniz, ‘Türkiye’de Özel Finans Kurumları’; Vural Günal, ‘Özel Finans Kurumları’; Mütteki Sezen, ‘Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Açısından

Değerlendirilmesi’; Ramazan Solmaz, ‘Türkiye’de Bankalarla Özel Finans Kurumlarının Faaliyetleri: Yasal Çerçeve’; İsmail Özsoy, ‘Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı’; gibi kitap ve tezler ile Nazım Ekren, ‘Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları-Yeni Terciler ve Stratejik Öncelikler’ gibi makalelerden söz etmek mümkündür.

25 Ocak 2002, Malatya.

Abbas GÜNEŞ

İÇİNDEKİLER BÖLÜMÜ
TEKNİK BİR PROBLEMDEN DOLAYI ATLANMIŞTIR.

GİRİŞ

Modern ekonomi şartlarında faizsiz finansmanın nasıl yapılabileceği, gerek kavramsal olarak gerekse uygulama planında son yılların en çok tartışılan konularının başında gelmektedir. Faiz yasağının neredeyse insanlık tarihiyle yaşıt olması, faiz tartışmalarının da aynı ölçüde zengin bir tarihe sahip olmasını sağlamıştır. Modern toplum şartları, bu tartışmaların daha karmaşık teori ve uygulama problemlerini içermesine yol açmıştır. Faiz yasağının bizatihi hem ekonomik hem etik bir içerik taşıması nedeniyle, faizli yahut faizsiz ekonomi tartışmaları da, aynı şekilde sosyal ve ahlaki mülahazalardan finansal analizlere kadar uzanan geniş bir yelpazede cereyan etmektedir.¹

Türkiye'nin son 17 yılının da benzer tartışmalara sahne olduğunu müşahade ediyoruz. Aslında Türkiye'de 17 yıl önce gündeme gelen Özel Finans Kurumları konusu dünyada fiilen uygulanmaya geçilmişti bile. 80'li yılların ortalarında Özel Finans Kurumları olarak adlandırılan faizsiz finans kuruluşlarının Türk ekonomisine ve mali sistemine dahil olmalarıyla daha da yoğunlaşan bu tartışmalar, modern finansal fonksiyonlarla faiz yasağı prensibinin nasıl uyumlaştırılabileceğinin hem teorik, hem de uygulamaya dönük boyutlarını gündeme taşıması açısından ilginç özellikler göstermiştir.

Türkiye'de ilk defa 16.12.1983 gün ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile faizsiz finansal ürün ve hizmet sunan Özel Finans Kurumları'nın kurulmasına imkan sağlanmıştır. Daha sonra ise, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'nın ve T.C. Merkez Bankası'nın tebliğleri ile bu konuda mevzuatın alt yapısı oluşturulmuştur. Özel finans kurumları kuruluş, 1999 yılına kadar faaliyete geçme, faaliyetler ve denetim gibi konularda T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ve T.C. Merkez Bankası'nın gözetimine tabidir ve diğer ilgili resmi merciler tarafından da denetlenmekteydi.

Aralık 1999'da 4389 sayılı Bankalar Kanunu ve 4491 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle özel finans kurumları, bankalar kanunu kapsamına alınmıştır. Bu düzenlemeler ile yukarıda ifade edilen bakanlar kurulu kararı ve buna istinaden çıkarılmış mevzuat yürürlükten kaldırılmıştır.

¹ Osman Akyüz, **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları

Türkiye’de Özel Finans Kurumları’nın da nihayet bir kanunu mevcut olup, bu kanun çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Özel Finans Kurumları değişik sebeplerden dolayı istenilen düzeye henüz ulaşılabilmiş değildir. Bu sebepleri tezimizin ilgili bölümlerinde izah etmeye çalıştık.

Bu çalışma dokuz bölümden oluşmaktadır. *Birinci bölümde*, Özel Finans Kurumları’nın tarihçesi ve kapsamını ele aldık. *İkinci bölümde*, Özel Finans Kurumları’nın kuruluşu ve yapısal özelliklerini detaylı olarak inceledik. *Üçüncü bölümde*, şu anda faaliyet gösteren Özel Finans Kurumları olan Albaraka Türk ÖFK. A.Ş., Faisal (Family) Finans Kurumu A.Ş., Kuveyt Türk Evkaf Kurumu A.Ş., Anadolu Finans Kurumu A.Ş., Asya Finans Kurumu A.Ş., ve iflas eden İhlas Finans Kurumu A.Ş.’yi, kuruluş ve sermaye yapıları, rakamlarla son durumlarını, bağlı bulundukları grup veya grupları, yeni ürünleri ve ileriye dönük yatırım projelerini detaylı olarak incelemeye çalıştık. *Dördüncü bölümde*, performans değerlendirme kriterlerini ele aldık. Bu bölümde özellikle finans sektöründe geçerli olan performans göstergelerini değişik kaynaklardan derleyerek, inceledik. *Beşinci bölümde*, Türkiye’deki Bankacılık sistemi ve ÖFK’ların sistemdeki yerini ve performanslarını değerlendirerek ortaya çarpıcı sonuçları araştırmacıların ve ilgili kurumların kullanımına sunduk. Tezimizin *altıncı bölümü*’nü faizsiz esaslara göre çalışan ÖFK’ları bankalarla karşılaştırmasına ayırdık. *Yedinci bölümde*, ÖFK’larının Sorunlarını, *sekizinci bölümde*, bu kurumların tek çatı altında toplandıkları birlik olan FİNANSBİR’in inceledik. Son bölümünü ise sonuç, genel değerlendirme ve önerilerimize ayırdık. Ekler bölümünde ise Özel Finans Kurumlarının ortaklık ve sermaye yapıları, yönetim ve denetim kurullarını tablolar şeklinde sunduk.

BİRİNCİ BÖLÜM

1- ÖZEL FİNANS KURUMLARININ TARİHÇESİ VE KAPSAMI

1.1- ÖZEL FİNANS KURUMLARININ TARİHÇESİ

1.1.1- Dünya’da Düünden Bugüne Özel Finans Kurumları

Kar ve zarara katılma esasına göre çalışan faizsiz bankacılığın, geçmişi aslında çok eski yıllara dayanıyor. Çeşitli kaynaklara göre, faizsiz bankacılığın tarihi, M.Ö.2123-2081 yılları arasında hüküm süren Babil Hükümdarı Hammurabi’ye kadar uzanıyor. Tarihte Hammurabi Kanunları olarak geçen bu düzenlemelerin 100-107.bölümleri ikraz işlerinin nasıl yürütüleceğini gösteriyor. Bu düzenlemeler, tarihte faizsiz yatırıma imkan tanıyan ilk örnek olarak biliniyor. 20.yüzyılın ikincisi yarısı ise, faizsiz bankacılığın çok daha yoğun tartışıldığı ve hayata geçirildiği bir dönem oldu.²

Kişisel tasarruflar bireysel bazda kar zarar ortaklığına uygun olarak değerlendirilirken, sanayileşme ile birlikte daha büyük yatırım projelerinin finansmanı için bir birliktelik gereği ortaya çıkmıştır. Bu gereklilik sonucu dünyada faizsiz bankacılığın temelleri atılmıştır.³ Nitekim Pakistanlı düşünür Muhammed Uzair, 1955 yılında An Outline of Interestless Banking konulu araştırmasında, faizsiz bankacılıkla ilgili fikirleri gündeme getirdi. Bu düşünceler, uzun süre tartışıldı. İlk faizsiz banka ise yerel ve küçük ölçekli bir tasarruf bankası şeklinde Mısır’da kuruldu. 1963 yılında Suudi Arabistan Kralı Faysal’ın öncülüğünde faaliyete geçirilen bu bankanın hedefi, tekstil endüstrisini İslam ekonomisi sistemine uygun olarak finans etmektir. Mısır Arap Cumhuriyeti’nde bir kasaba olan⁴ Myt.Gamr’de kurulan bu banka, kısa sürede 9 şubeli bir bankaya ulaştı. Ancak bu banka, çeşitli nedenlerle daha uzun ömürlü olamadı ve 1977 yılında kapandı. Yine tarihi kayıtlara göre, faizsiz bankacılığın öncülüğünü ise Mısırlı ekonomist Dr.Ahmet El Nassar yaptı. 1971 yılında Kahire’de Nasser Social

² Mesut ERGAN ve Aytekin MERT, “Özel Finans Kurumları”, **Eko Vitrin Dergisi**, Temmuz 2000,s.4.

³ İsmail ÖZSOY, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı**, Timaş Yay., İstanbul 1987, s.66

⁴ Cemal RODOPLU, “Dünyada Faizsiz Bankacılık”, **Bereket**, Albaraka Yayını, Yıl:1,Sayı:1,15 Ekim 1997,s.8

Bank (Nasser Sosyal Bankası) kuruldu. 1975 yılında Dubai’de kurulan Dubai İslam Bank (Dubai İslam Bankası) da bu ilk denemelerin önemli örnekleri arasında gösteriliyor.⁵

İslami inançları gereği tasarruflarını ve ekonomik hareketlerini modern anlamda batı bankacılığında değerlendirmekten uzak olan kesimin bu ihtiyacı, 20. yy’ da daha çok ön plana çıkmış ve bu konuya bir çözüm getirmeyi gerektirmiştir.

Son üç asırda İslam toplumlarının sosyo-ekonomik çözülmeye maruz kalmaları bir taraftan onları İslam’a yabancılaştırmış, bunun sonucu olarak da pratik hayatta İslam’dan uzaklaştırmıştır. Bu sebepler, insanları hızlı kalkınmakta olan batı toplumlarına ait kurumları benimseme yoluna itmiştir. Bankacılık sisteminin günümüz koşullarında zorunlu olması sonucu, İslam ülkelerinde bu sistemin yeniden incelenmesini gerektirmiştir. Böylelikle İslam alimleri, İslam hukuku çerçevesinde Müslüman ülkelerin kalkınmasına yardımcı olacak İslam Bankacılığı üzerinde çalışmışlardır. Çeşitli İslam Bankacılığı teorileri kurulmuş ve uygulamaya başlanmıştır.

“İslam” ve “Banka” terimlerinin aralarını bulmanın zor olmasının yanında, kurumlara bu adın verilmesinin sebebi, onların hem İslami prensiplere uygun olmaları hem de günümüz bankacılığının bütün fonksiyonlarını görmelerinden dolayıdır.⁶ İslam bankacılığı gerçeğini, eski İngiltere Başbakanı Edward Heath’ in 1982-Nisan da Paris’te düzenlenen konferansın açılış konuşmasında, batının İslam dünyasını doğru anlaması gerektiğini, İslam Bankacılığı sisteminin batıya karşı bir rakip olmayacağını ve bunun özellikle Ortadoğu gibi stratejik bir noktada bulunan İslam ülkelerinin inançlarına binaen kurulan bir sistem olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu bankaların kurulması, değil İslam ülkelerine rakip olmak, batıyla çeşitli alanlarda kurulacak işbirlikleri ve ekonomik çalışmalarda faydalı olacağı düşüncesini belirtmiştir. Bu konuda bir diğer araştırmacı Egon Weide, Batı Almanya’da düzenlenen milletlerarası İslam Bankacılığı sempozyumunda şöyle görüş bildirmiştir: “Farklı model arayışlarına teşvik etmekle insanlığın kaderi üzerine ağır bir şekilde yığılan bu ekonomik krizleri atlatabiliriz. Program ve düzenlemelerde değişiklikler, ekonomi ve toplum yönünden yeni ufuklar

⁵ ERGAN ve MERT, **a.g.e.**, s.5.

⁶ Özsoy, **a.g.e.**, s. 66

açacak ve imkanları genişletecektir. İslami bölgelerde ortaya çıkan yeni yatırım ve finans merkezlerinin, milletlerarası ekonomik ve mali işbirliğinin yeni yapısının geliştirilmesinde ileri derecede etkilere sahip olduğu görülmektedir.” Ayrıca konuşmasında bu kuruluşların Ortadoğu ve İslam ülkeleri ile Batı arasındaki ekonomik ilişkinin geliştirilmesinde anahtar bir faktör olduğunu vurgulamıştır.

İktisadi faaliyetlerin devlet kontrolü altında yapıldığı eski Mısır toplumunda “Kraliyet bankaları” denilen bankalar borç ve alacak ilişkilerini düzenlemişlerdir. Devletin mali işlemlerini yürüten bu kuruluşlar, kişilere kısa ve orta vadeli kredi vermişlerdir.⁷ Faizsiz bankacılığının temellerinin Hammurabi kanunlarında yer aldığını yukarda zikretmiştik.

Modern anlamda faizsiz bankacılık uygulaması ise, İslam ülkelerinde başlayan sanayileşme atılımları ve 1970’li yılların başlarında ortaya çıkan petrol krizi ile ivme kazandı. Bu tarihten itibaren kişilerin birikimlerinin, ticari deneyimi olan kurumların elinde kar-zarar esasına göre değerlendirilmesi gerektiği fikri benimsendi. Sanayileşme ile birlikte büyük yatırım projelerinin finansmanında da bu kaynakların büyük bir ihtiyacı karşılayabileceği hesaplandı. Bu fikirden hareketle faizsiz bankacılığın ilk ciddi uygulaması, klasik batı bankalarını model alan İslam Kalkınma Bankası sayesinde oldu. 1975 yılında Cidde’de kurulan ve Türkiye’nin de kurucu üye olarak yer aldığı İslam Kalkınma Bankası, İslam Konferansı Teşkilatı’na üye ülkelerin kalkınma programlarını destekleyen bir kuruluş niteliğinde. Türkiye, 1984 yılında İslam Kalkınma Bankası Yönetim Kurulu’nda devamlı üye bulundurma hakkını elde etti. Böylece, Türkiye 50 İslam ülkesinin çatısı altında toplanan büyük finansman kuruluşunda önemli bir rol oynayan ülke konumuna geldi. Bugün Citibank gibi dünyanın önde gelen klasik bankalarının da yer aldığı faizsiz bankalar, dünyanın dört bir bölgesinde faaliyet gösteriyor. Amerika’dan Malezya’ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada faaliyet gösteren faizsiz bankaların sayısı 60 civarında.

Finans dünyasında ağırlığını 1970’lerden itibaren hızla artıran faizsiz bankacılık sistemi, birçok ülkede ihtiyaç duyulan mali kaynakları harekete geçirmesi, sosyo-ekonomik kalkınma atılımlarına yardımcı olması nedeniyle benimsendi ve desteklendi.

⁷ Arif Ersoy, **Faizsiz Bankacılık ve İşlevleri**, İSAV yayınları, İstanbul 1987, s.25.

Halen Amerika ve Avrupa ülkeleri dahil dünyanın çeşitli bölgelerinde Özel Finans Kurumu niteliğinde ya da Faizsiz Bankacılık Prensibi doğrultusunda faaliyet gösteren 200'ü aşkın kuruluş, başarılı çalışmalar yapıyor. Dünyadaki faizsiz bankaların önde gelen kurumu İslam Kalkınma Bankası (IDB-Islamic Development Bank)dır. Dar–Al Maal Al-islam Albaraka faizsiz sistemle çalışan kurumların başında geliyor. ⁸ Bu kurumlar islami bankacılık alanında kartel oluşturdıkları da söylenebilir.

Faizsiz bankacılık ya da İslam bankacılığı nisbeten kısa bir geçmişe sahiptir. İslam Kalkınma Bankası bu yıl 25.kuruluş yıldönümünü kutluyor. Bunu aynı zamanda İslam bankacılığının da 25.yılı olarak kabul edebiliriz. İslam bankacılığı, mütevazı bir başlangıçtan bugün geleneksel bankacılık sistemine parlak bir alternatif olma düzeyine ulaşabilmiştir. Sadece Türkiye'nin de içinde yer aldığı müslüman ülkelerde değil, bütün dünyada faizsiz bankacılık, finans piyasaları içinde en hızlı büyüyen sektörlerden biri olmuştur.⁹

1.1.2- Türkiye’de Düünden Bugüne Özel Finans Kurumları

1975 Yılında İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurucu üyeleri arasında yer alan Türk Hükümeti, 1984 yılında sermaye payını artırarak bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline geldi ve Yönetim Kurulu'nda sürekli üye bulundurma hakkını elde etti. Böylece Türkiye, 52 İslam ülkesi arasında ekonomik işbirliği programlarının gerçekleştirilmesinde, desteklenmesinde, özel sektörün teşvik edilmesinde ve çeşitli İslami finansman tekniklerinin geliştirilmesinde büyük rol oynayan İslam Kalkınma Bankası bünyesindeki etkinliğini artırma imkanına kavuştu.¹⁰

Türkiye’de faizsiz bankacılığın ilk tohumları ise 1970’li yılların başlarında atıldı. 1973 yılında kurulan CHP-MSP Koalisyon Hükümeti döneminde ilk defa faizsiz bankacılıkla ilgili çalışma yapıldı. Dönemin Tarım Bakanı Korkut Özal, faizsiz bankacılık konusunda o dönemde yapılan çalışmaları, “Dönemin Hazine Genel Sekreteri Kemal Cantürk ile bu konuda kararname hazırlıklarına başladık. Fakat kar

⁸ ERGAN ve MERT; **a.g.e.**, s.5,

⁹ Fuad AL-OMAR, (Çev.Ahmet ERTÜRK); “Faizsiz Finans Kuruluşları ve Üye Ülkelerde Özel Sektörün Gelişmesine Yapabilecekleri Katkı”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları**

Teori

ve Uygulama, Albaraka Türk Yayını :17, İstanbul 2000, s.67.

payının vergilendirilmesi konusunda sorumlular çözülemedi, bir süre sonra koalisyon hükümeti de bozulunca iş yarım kaldı” sözleriyle anlatıyor.

Aradan bir süre geçti, 1975 yılında bu kez Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) kuruldu. Tasarruflarını faizsiz sisteme göre değerlendirmek isteyen vatandaşlara hizmet vermek amacıyla kurulan DESİPAB, çeşitli hatalar sonucunda ne yazık ki uzun ömürlü olamadı ve 1978 yılında faaliyetine son verdi. Böylece, ulusal ve uluslararası düzeydeki ekonomik ve politik gelişmelerin yanı sıra, bilimsel faaliyetlere paralel olarak Türkiye’de faizsiz bankacılık sistemine yer verecek olan adımlar atıldı. 1980 sonrasında ise faizsiz bankacılık tekrar gündeme geldi. Dönemin başbakanı Bülend Ulusu ve başbakan yardımcısı Turgut ÖZAL’ın talimatıyla Merkez Bankası yöneticileri mevzuat hazırlıklarına başladı. Bu çalışmalar, 1,5 sene sürdü. Bu arada 1980 sonrasında ilk seçimler yapıldı ve ANAP iktidar olurken, Turgut ÖZAL başbakanlık koltuğuna oturdu. ÖZAL’ın önüne ilk gelen kararnamelerden biri faizsiz bankacılığı düzenleyen Özel Finans Kurumları kararnamesiydi. ÖZAL’ın imzasıyla yürürlüğe giren 16.12.1983 tarihli 83/7506 sayılı kararname ile Özel Finans Kurumlarının hukuki zemini oluşturuldu, 25 Şubat 1984 tarihinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın 21 Mart 1984’te T.C.Merkez Bankası’nın yayımladığı tebliğlerle faaliyete geçmeleri sağlandı. Bu düzenlemelerin ardından 1985 yılında ilk kurulan Özel Finans Kurumu Albaraka Türk ÖFK. AŞ. oldu. Albaraka Türk’ü, aynı yıl faaliyete geçen Faisal Finans Kurumu oldu.1989’da Kuveyt Türk Evkaf ÖFK.AŞ, 1991’de Anadolu Finans Kurumu A.Ş., 1995’te İhlas Finans Kurumu A.Ş. ve son olarak 1996’da ise Asya Finans Kurumu A.Ş. faaliyete geçmiştir. Bugün sektörde yukarıda zikrettiğimiz 6 tane Özel Finans Kurumundan 5 tanesi faaliyet göstermektedir.¹¹ Bunlardan İhlas Finans Kurumu A.Ş.’nin faaliyet izni Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 11 Şubat 2001 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan kararı ile durduruldu.¹²

Özel Finans Kurumları, uzun yıllar fazla bir varlık gösteremedi. 1990’lı yıllardan itibaren yeni kurumların sektöre girmesiyle rekabet ortamı doğdu ve bu ivme ile faizsiz

¹⁰ Süleyman Karagülle, **Alternatif Faizsiz Banka Selem ve Kredileşme**, İz Y.II.Bas., İst. 1993. s.30.

¹¹ Kuveyt Türk İnternet Sayfası, www.kuveytturk.com.tr, 15 Mayıs 2001; Albaraka Türk İnternet Sitesi, www.albarakaturk.com.tr, Mayıs 2001.

¹² 11.02.2001 tarihli Resmi Gazete.

bankacılık, hızlı bir gelişme gösterdi. Ancak Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın tebliğleri yönetmeleriyle çerçevesi çizilen ÖFK'lar, 1998 yılından itibaren sıkıntılı bir döneme girdi. Şube açmalarına izin verilmeyen ÖFK'lara gösterilen gerekçe, teknik ve mali rasyoların tutturulması gerektiği ve yasal düzenlemelerin bitirilmesinin beklenmesiydi. Nihayet Aralık 1999 yılında Bankacılık Kanunu'nda yapılan düzenlemelerle, Özel Finans Kurumları, bu yasaya tabi tutuldu. Artık, Özel Finans Kurumlarının da bir yasası vardı. Böylece devlet nezdinde ilk defa hukuki düzeyde kabul gören Özel Finans Kurumları için bu durum, yeni dönemeci oluşturuyordu. Nitekim Albaraka Türk ÖFK. AŞ. Genel Müdür Yardımcısı Ahmet ERTÜRK de bu konuya dikkat çekiyor ve "Bu bizim açımızdan adeta bir devrimdir. Özel Finans Kurumları kuruluş izninin verildiği 1983 yılındaki Bakanlar Kurulu kararnamesinden sonra ikinci büyük adımdır."¹³

12.05.2001 tarihinde de kabul edilen ve Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapan 4672 sayılı Kanun ile Özel Finans Kurumlarına "Güvence Fonu" getirildi. Bu yeni değişiklikle Özel Finans Kurumlarının maruz kaldığı haksız rekabet ortadan kaldırılmış olup, Özel Finans Kurumlarının tabi olduğu sistem daha sağlam bir hukuki zemine kavuşturulmuş olmaktadır. Böylece devlet, bankalar ve Özel Finans Kurumları başta olmak üzere tüm mali sektörün korunması ve yaşatılması hususunda açık desteğini ve kararlılığını ortaya koymuş olmaktadır. Aynı zamanda bu değişiklikle, İhlas Finans'ın batması ve Şubat Krizi nedeniyle güçleri büyük ölçüde zayıflayan Özel Finans Kurumlarını rahatlatıcı, eski güçlerine en kısa zamanda kavuşmasına yardımcı olacaktır.

Özel Finans Kurumları tarihten yaratıcı bir şekilde yararlanarak çağdaş bir probleme çözüm bulunabileceğini gösterir. Problem, faizin gayrı meşru olduğuna inanılan bir toplumda finansman ihtiyacının nasıl karşılanabileceği; çözüm ise İslam uygarlığının müşareke, mudaraba, icare ve murabaha gibi konulardaki teorik ve pratik mirasından yararlanılabileceğidir. Başarılı bir sosyal rehabilitasyon için bu sağlıklı damarın geliştirilmesi ve örneklerinin çoğaltılması gerekir.

¹³ ERGAN ve MERT, **a.g.e.**, s.7 ve

ÖFK'lar aynı zamanda İslam uygarlığının, aradan uzunca bir süre geçtikten sonra çağdaş uygarlığa yapabildiği nadir katkılarından biridir. Sayıları zaten hayli az olan bu tür katkıların caydırılması değil, teşvik edilmesi gerekir.¹⁴

2.1- KAPSAMI

2.1.1- Özel Finans Kurumlarının Tanımı

Özellikle 1980 yılından sonra liberal ekonomiyi benimseyen ve dışa açık bir ekonomi uygulayan Türkiye'de, Ortadoğu'dan ülkemize sermaye girişini sağlayabilmek ve vatandaşlarımıza, tasarruflarını dini inançlarına uygun bir biçimde değerlendirebilmelerini sağlamak için kurulan finansal hizmet sunan kurumlardır. Özel Finans Kurumları günümüz finans sektöründe bu hedeflere yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.¹⁵

Özel Finans Kurumları, İslami esaslara uygun bankacılık yapmak üzere hazırlanmış bir hukuki düzenlemedir.¹⁶ Özel Finans Kurumları, İslami ölçülere uygun olarak fon toplamaya çalışan ve yine bu ölçülere uygun olarak bu fonları kullanan ve kullandıran, işlerinde faizi kullanmayan, ayrıca diğer bankacılık hizmetleri de sunan kuruluşlardır.

İslam dininin prensipleri çerçevesinde şekillenen faizsiz bankacılık modeli temelde, fon fazlası olanlardan fon talebi olanlara finansal kaynakların faiz olmaksızın aktarılması esasına dayanmaktadır. Aracılık hizmetinde bulunacak tüzel kişilik, tasarruf sahiplerinden toplanan kaynakları kar/zarar esasına göre işletmek üzere toplamakta ve burada emeğini veya sermayesini katmaktadır.¹⁷

Resmi Gazete'nin 19 Aralık 1983 tarih ve 18256 mükerrer sayısında, Bakanlar Kurulu'nun 83/7506 sayılı kararı ile Özel Finans Kurumlarının kurulmasına karar verilmiştir. Getirilen sistemle, petrol üreticisi İslam ülkelerinde biriken önemli döviz rezervlerinin bir bölümünün, ilgili ülkelerin anlayışı gereği kullanılabilmesi de mümkün

¹⁴ Sabri ORMAN, "Tarih, Uygarlık ve İktisadi Politika Bağlamında Özel Finans Kurumları", **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını:17, İstanbul 2000, s.131.

¹⁵ Karagülle, **a.g.e.**, s.50.

¹⁶ Selahattin Tuncer, "Faizsiz Bankacılık", **İSO Dergisi**, Şubat 1985,s.28.

¹⁷ Ahmet Akçan, "Özel Finans Kurumlarının Türk Finans Sektöründeki Konumu ve Geleceği",

olabilmektedir. Petro-Dolarların batı dünyası ekonomik sistemi içinde bankacılık ve sair mali kuruluşlarında, o sistemin esaslı olan faiz düzeni içinde kullanılabilenlerinin dışında, sadece kar ve zarar düzeni içinde kullanılması arzusunda bulunulan belli bir miktarı mevcuttur. Bu çevreler, kendilerine özgü anlayışlarla faizi hiç kabul etmemektedirler. İşte bu sistemle, kendilerine batı dünyası finans sistemi içinde yer bulamayan çevreler elindeki fonların da, faizsiz bir sistemle sadece “kar ve zarar” kavramlarına dayanarak, diğer imkanlarla birlikte kullanılması olasılığı, ülkemiz kalkınması emrine verilebilmektedir.¹⁸

Bankalarla bir rekabet iddiası içinde bulunmayan Özel Finans Kurumları sadece bankacılık sisteminin uzanamadığı tasarrufları milli ekonomiye kazandırmayı amaçlayan finansal kurumlardır.¹⁹

Bu temel yorumların yanında Özel Finans Kurumları tanımına yardımcı olacak ve Özel Finans Kurumlarının özellikleri de sayılabilecek bazı temel tespitleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Özel Finans Kurumları Ekonomik ve Toplumsal Bir İhtiyaçtan Doğmuşlardır; Özel Finans Kurumları mali sektörün dışında kalan ve 50 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilen atıl tasarrufları harekete geçirerek Türk ekonomisine kazandırmayı amaçlamaktadırlar.

2- Özel Finans Kurumları Milli ve Yasal Kuruluşlardır; Özel Finans Kurumları'nın kuruluşu ve faaliyete geçmesi, T.C.Merkez bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile gerçekleşmektedir. Bu kurumlar, daha kuruluş aşamasında ilgili kamu otoritelerinin ayrıntılı teknik ve idari incelemelerinden geçmektedirler. Yürürlükteki mevzuat çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmekte olan Özel Finans Kurumları en az mali sektörde yer alan diğer tüm kurum ve kuruluşlar kadar yasaldir, millidir.

¹⁸ (Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1997), s.17
Vural Günel, **Özel Finans Kurumları**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara 1984, No:131,

s.40.
¹⁹ Osman Akyüz, “Faizsiz Finans Kurumlarına Neden İhtiyaç Var?”, **Bereket**, Albaraka Türk Yayını, Yıl:1, Sayı:2, Şubat 1998, s.3.

3- Özel Finans Kurumları Modeli, Çağdaş Bir Finansman Modelidir; Günümüzde ABD ve Avrupa'nın önde gelen bazı bankaları ve finans kuruluşları, Özel Finans Kurumların uyguladığı finans sisteminin gerçek bir ihtiyaca cevap verdiğini görerek bu alanda faaliyet göstermek üzere kendi bünyelerinde özel birimler oluşturmuşlardır.

4- Özel Finans Kurumları Türk Mali Sistemini Tamamlayan ve Geliştiren Kuruluşlardır; Özel Finans Kurumları, Türkiye'de 1980'li yıllarda mali sistemimizin kurum ve araçlar yönünden çeşitlenmesi ve derinlik kazanması sürecinde, sisteme katılmış yeni bir finans modelidir. Çeşitli sebeplerle klasik bankalara mevduat olarak gitmeyen tasarrufları yasaların izin verdiği çerçevede Kar/zarar ortaklığı esasına göre toplayan bu kurumların fonları, ülkemizde uzun vadeli sermaye piyasalarının geliştirilmesine ve derinleşmesine ciddi katkılar sağlayabilecek bir tür risk-sermayesi (venture capital) niteliğindedir. Dolayısıyla, Özel Finans Kurumları bankalara rakip değil, Türk mali sistemini tamamlayan ve geliştiren kurumlardır.

5- Özel Finans Kurumları , Tıpkı Bankalar Gibi, İlgili Kamu Otoriteleri Tarafından Düzenli Biçimde Denetlenmektedirler; Özel Finans Kurumları 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda 17.12.1999 tarih ve 4491 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle Bankalar Kanunu kapsamına alınmış olup, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun denetimindedir. Ayrıca Özel Finans Kurumları , Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası denetim elemanları, Bankalar Yeminli Murakıpları elemanları ile diğer ilgili resmi merciler tarafından düzenli olarak denetlenmektedirler. Özel Finans Kurumları, aynı zamanda, Merkez Bankası'nın uygun göreceği bağımsız dış denetim şirketleri tarafından da her yıl denetme tabi tutulmaktadır.

6- Özel Finans Kurumları Reel Sektörü Finanse Etmektedirler; Özel Finans Kurumları, kullanılabilir kaynaklarının tamamını Üretim Desteği (Peşin Alım-Vadeli Satım), Finansal Kiralama ve Proje bazında Kar/Zarar Ortaklığı yöntemleriyle reel sektörün finansmanına tahsis etmektedirler.²⁰ Fon kullandırılacak firmaların seçiminde uluslararası standartlar ve teamüller ile objektif mali kriterler kullanılmaktadır. Özel Finans Kurumları, topladıkları fonları Türk sanayicisi ve tüccarının hammadde, yarımamul, mamul madde veya yatırım malı ihtiyaçlarının temininde kullanmak suretiyle doğrudan üretimi ve yatırımı finanse etmektedirler. Özel Finans Kurumları,

ekonomik ve mali istikrarı bozucu hiçbir spekülâtif faaliyetin içinde bulunmamaktadırlar.

7- Özel Finans Kurumları, Küçük ve Orta Ölçekli Firmalara (KOBİ) Finansman Desteği Sağlamaktadırlar; Özel Finans Kurumları, aynı zamanda mali sistemden yeterince finansman desteği alamayan çok sayıda küçük ve orta ölçekli işletmeye Finansal Kiralama yöntemiyle uygun koşullarda yatırım malları temin etmek suretiyle üretimin ve istihdamın artışına katkı sağlamaktadırlar.

8- Özel Finans Kurumları İhracatın Finansmanına Kaynak Ayırmaktadırlar; Özel Finans Kurumları, kaynaklarının bir kısmını da döviz kazandırıcı hizmetlerin finansmanına tahsis ederek ülkemize döviz girdisi sağlamaktadırlar. Her sektörde gerçekleştirilen ihracatın finansmanında Özel Finans Kurumlarının önemli bir katkısı bulunmaktadır.

9- Özel Finans Kurumları Kayıt Dışı Ekonominin Panzehiridir; Özel Finans Kurumları, kullandıkları finansman teknikleri ile ülkemizde önemli bir sorun olan kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınmasında dikkate değer bir fonksiyon ifa etmektedirler. Nakdi finansman yapmayan ÖFK'lar, sanayici ve tüccarın ihtiyaç duyduğu emtiayı fatura bazında alıp satmak suretiyle kayıtlı ekonominin genişlemesine katkıda bulunmaktadır. Böylece, bir yandan kayıtdışı ekonomi daraltılırken diğer yandan devletin vergi gelirlerinin artması sağlanmış olmaktadır.

10- Özel Finans Kurumları Vergi Açısından Hiçbir Ayrıcalığa Sahip Değillerdir; Özel Finans Kurumları, hem fon toplama ve fon kullandırma faaliyetleri, hem de kendi kazançları dolayısıyla Kurumlar Vergisi, Banka Sigorta Muameleleri Vergisi, Katma Değer Vergisi ve Gelir Vergisi mükellefi ve sorumlusudurlar.²¹ Türk Mali sektöründe haklı bir yer edinen ve 1990 Körfez Krizi, 1994 Döviz Krizi, 1998-1999'da yaşadığımız Global Kriz'den hiçbir yara almadan, hiçbir azaltma yapmadan çıkmış bulunmaları, özel finans kurumlarının gösterdikleri üstün başarının, üstün performansın en büyük kanıtıdır.²² ekonomik krizlerinden kamu desteği olmaksızın kendi imkanlarıyla başarı

²⁰ Akyüz, **a.g.m.** s.4.

²¹ "Özel Finans Kurumları İle İlgili Temel Tespitler", **Bereket**, Yıl:1, Sayı:3, Haziran 1998, s.3.

²² Ahmet ERTÜRK, "Türkiye'de Özel Finans Kurumları'nın Dünü, Bugünü ve Yarını", **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını:17, İstanbul 2000, s.11.

ile çıkan Özel Finans Kurumları, İhlas Finans dışında (batış sebebi daha sonra açıklanacaktır) Şubat 2001 yılı krizini de büyük bir oranda atlatarak, Türk ekonomisi için yararları kanıtlanmış milli kuruluşlardır.²³

2.1.2- Özel Finans Kurumlarını Hazırlayan Sebepler

Bu sebepleri anlatmaya geçmeden önce, bir dönem T.C.Merkez Bankası Başkanlığını yapmış Yaman Törüner'in Aralık 1999'da Bankalar Kanunu'nda yapılacak değişiklikle ÖFK'ların kapatılması gündeme gelince o günlerde Akşam gazetesinde yazdığı bir makalede şunları dile getiriyor.

“Faizsiz sistemin gücünü anlatabilmek için bir örnek vereceğim: 1995 yılı Haziran ayında, büyük bir devlet bankasından Merkez Bankası'na bir mektup geldi. Mektupta, mevduat ve kredilere uygulanan faiz oranlarının serbest bırakıldığından bahsediyor; faiz istemeyen müşterilerinin hesaplarından elde edilecek tutarların, kanuni karşılıkları çıktıktan sonraki bölümünün faizsiz kredi olarak kullanılarak kullanılamayacağı soruluyor. Birileri ekonomi dışı birtakım kaynaklarını bu devlet bankasına yatıracaklar ve yine bu birikimi sağlayan başka birileri de faizsiz kredi kullanacaklardı. Yapılan yasal ve kurallara uygundu. İşin büyüklüğü araştırıldı. Bize söylenen 2 milyar dolar civarındaydı. Olumlu görüş bildirildi. Sistem takip altında tutuldu. Gelen paranın beklenen kadar olmadığı; fakat 500 milyon doları aştığı anlaşılıyordu. Birileri 500 milyon dolar civarındaki birikimlerini Türk Lirası olarak faizsiz olarak yatırmışlardı. Üstelik, enflasyonun %85 olduğu bir ülkede. Bu bizim için inanılacak gibi değildi. Ama, gerçektir. Bu hadise, bende faizsiz sistemi daha iyi anlamamız gerektiği düşüncesini geliştirdi. Ne dersiniz? Özel Finans Kurumlarını kapatırken, biraz daha düşünmemiz gerekmiyor mu?”²⁴

Toplumsal bir ihtiyaç ve istekle kurulan Özel Finans Kurumlarını, temelde faizden uzak kalma ve faizle iş yapmama olgusu ile ülkenin dış kaynaklardan sermaye tedarikinin hedeflenmesi ve bu bağlamda İslam ülkeleri, özellikle Ortadoğu ile

²³ Akyüz, **a.g.m.s.5.**

²⁴ Yaman TÖRÜNER, “Özel Finans Kurumları Kapatılmamalı”, **Bankalar Kanunu'nda ÖFK'lar,**

Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları, Finansbir Yayını, İstanbul, Ocak 2000, s. 22.

ekonomik ve finansal ilişkilerin geliştirilmesi amacı ortaya çıkarmıştır. Bu kurumların ortaya çıkması bir çok açıdan ele alınabilir.²⁵

2.1.2.1- Dini Sebepler

Bankaların sermaye oluşum sürecinde özellikle Batı ve gelişmiş ülkelerdeki rolü herkesçe biliniyor. Halk ellerindeki tasarruflarını bankalar vasıtasıyla aktif ekonominin içine sokmuş, ekonomik anlamda atıl değer neredeyse kalmamıştır.²⁶ Yapılan istatistikler Batı ülkelerinde nüfusun %80'ini aşkın bir oranda bu sürece katıldığını ifade etmektedir. Ama aynı netice, Batılı anlamda banka ve bankacılık sektörü aynıyla İslam ülkelerine taşındığı halde, bu ülkelerde alınmamıştır. İslam ülkelerinde yapılan istatistikler nüfusun %2 ile %4'ü arasında bir oranın, bu çerçevede banka ile münasebeti bulunduğunu etmiş durumda. Bunun tek nedeni, bankaların Müslüman'ın temel dini esasları ile çelişen bir uygulama yapmasıdır. Yani faizcilik. İslam inancına göre faiz haramdır. Kur'an ve sünnetin sahih ve sabit emriyle sabittir bu gerçek.²⁷

Ünlü İslam alimlerinden Mısır'lı Ahmet El Neccar faiz hakkında şöyle söylemektedir: “Sonradan değiştirilmiş olsa bile ilahi kaynaklı bütün dinler incelendiğinde görülecektir ki , faiz hep yasaklanmıştır.”

İslam toplumlarında, faize karşı oldukça sert ve sıkı tedbirler alınmıştır. Ayeti Kerime' lerde anapara üzerinde meydana gelebilecek her artış değil, özel bir artış olan faiz yasaklanmıştır.²⁸ Çünkü ticaret esnasında da anaparada bir artış meydana gelir, bu artışa karşı çıkılmayarak ticareti İslam'da teşvik edilmiştir. Çünkü burada bir risk vardır. Belki ticaretten elde edilecek kar, riskin ve teşebbüsün bir bedelidir.²⁹

²⁵ Hüseyin GÜLERCE, “Özel Finans Kurumları Kapatılamaz”, **Bankalar Kanunu'nda ÖFK'lar,**

Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları, Finansbir Yayını, İstanbul, Ocak 2000, s.32.

²⁶ Güngör Uras, “Faizsiz Bankacılık ‘Öcü’ Değil”, **Bankalar Kanunu'nda Özel Finans Kurumları**

Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları, Finansbir Yayını, İstanbul, Ocak 2000,24.

²⁷ Ahmet Kurucan, “Finans Kurumları Kapatılsın Mı?”, **Bankalar Kanunu'nda Özel Finans Kurumları Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları,** Finansbir Yayını, İstanbul, Ocak

2000, s.34.

²⁸ Mevdudi, **Faiz** , Bir yayıncılık, İstanbul 1985, s. 104.

²⁹ Zübeyir Yetik, **Ekonomi Bir Din Midir,** Beyan Yayınları 145, Doğan Ofset, İstanbul 1991, s.170.

İslam'da faiz yasağı ile birlikte rizikoya girmeksizin paradan para kazanma yolu kapatılmak istenmiştir. Burada tasarruf sahiplerinin doğrudan yatırıma yönelmeleri yerine, banka gibi bir takım aracı kuruluşların devreye girmesi ve kredilerin faiz maliyetleriyle birlikte müteşebbislere intikali de önlenmek istenmiştir.³⁰

Bu durumda İslam'da kesin bir dille yasaklanan faiz, İslam alimlerini İslam ekonomisine uygun olarak finans kurumlarının kurulmasına ilişkin çalışmalara itmiştir. Türkiye'de de bu konuda hassasiyetin bulunması sonucu, Özel Finans Kurumları kurulmuş ve dövizde duyarlı belirli bir kesimin tasarrufları da ülke ekonomisine kazandırılmıştır.³¹

2.1.2.2-Ekonomik Sebepler

1970'li yıllardan sonra, Müslüman ülkelerde ekonomik kalkınma çabaları görülmüştür. Bu yıllarda Müslüman tüccarlar kendi sermayeleriyle ticaret yapmaya çalışmışlar, yabancı sermayeye sıcak bakmamışlardır. Ancak zamanla bu durumun kendilerini rekabetten uzak bırakması durumu, onları yeni alternatif bir faizsiz bankacılık kurmaya itmiştir.

Gelecek yüzyıla yönelik stratejik planlar yapan ülkelerin üstünde durdukları en önemli konulardan biri teknolojik gelişmelerin ötesinde finansal kaynakları denetimleri altına alabilecekleri mekanizmaları geliştirmektir. Bu nedenle son beş yılda bankacılığın yanısıra üretim ve hizmet sektörlerindeki şirketlerin birleşimi hızla artmış, geçen yıl yıllarda rekor seviyelere ulaşmıştır. HSBC Holding, Chase, Mantrust, Citi Corp, Bank of Tokyo Mitsubishi, ABN Amro Bank, Credit Suisse Corp, Rabobank, dahil birçok banka diğer kuruluşlarla birleşerek dünyanın farklı bölgelerindeki tasarruflara da el atmaya çalışmıştır. Yukarıda sözü edilen bankaların çoğu başta Orta Doğu olmak üzere birçok İslam ülkesinde faizsiz bankacılık yapan özel bölümler (Windows) açarak sermayeyi kendilerine çekmişler ve önemli kazançlar sağlamışlardır. Bu yetmiyormuş gibi New York Borsası İslami kurallara uygun üretim ve hizmet işlemleri yapan

³⁰ Hamdi Döndüren, **İslami Ölçülerle Ticaret Rehberi**, Erkam Yayınları, İstanbul 1998, s.127

³¹ İlker, Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, VI.Baskı, Ekim 1997, s.192.

firmalara yönelik özel index hazırlamış, dini açıdan çekingen davranan binlerce tasarrufçuyu sisteme dahil etmiştir.³²

Gelişmeleri ilgiyle izleyen IMF ve Dünya bankası da Faizsiz Bankacılığa yönelik özel araştırma ve eğitim biçimleri oluşturarak, konuyu az gelişmiş ülkelerin kalkınması açısından değerlendirmiştir. IMF, İslam Kalkınma Bankasıyla işbirliğine giderek Türkiye dahil birçok ülkenin finans uzmanını 1997 Mayısında Ankara'ya davet ederek özel eğitim programı hazırlamıştır. Orta Doğu sermayesinin hareket alanını dünyada en iyi bilen uzmanlarından biri olarak tanınan Prof.Dr.Rodney Wilson'un HABA INTERNATINOAL'ın davetlisi olarak 6 Nisan 1999'da İstanbul'da verdiği konferansta, konuyu Türkiye yönünden ele almış, batıdaki büyük bankalar gibi Türkiye'nin de faizsiz bankacılık enstrümanlarını kullanarak petrol gelirlerini kendine çekebileceğini vurgulamıştır.³³

İslami kurallara göre belirlenen sermayenin 500 milyar doları aşması tüm finans kesimlerinin iştahını kabartmış, pastadan pay alabilmek için Batılılar her çareye başvurmaya başlamışlardır. Nitekim son yıllarda İslami kuralara göre çalışmalar yapan finansal kuruluşların sayısı Londra'da, New York'ta, Frankfurt'ta, Zürih'te, Viyana'da hatta Atina'da hızla artmıştır. Özellikle Avrupa Birliğine mensup ülkeler sermaye aktarımını hızlandırabilmek için konuya ekonomik ve siyasal dengelerin ötesinde kar payları yönünden de yaklaşmışlar, faiz oranlarının çok üstünde kazanç vermek için çaba sarfetmişlerdir.

Günümüz ticaret bankaları, kalkınma hedefine yönelik uzun süreli yatırım kredileri yerine ticari amaçlı kısa süreli kredileri tercih etmekte, bu tutum gelişmekte olan İslam ülkelerinin kalkınmalarına bir engel oluşturmaktadır. İslam Bankalarının, kalkınma amacına yönelik yatırım projelerini finanse ederek gelişmekte olan İslam ülkelerindeki eksikliği giderebileceği düşünülmüştür.³⁴

³² Haşmet Başar, "Özel Finans Kurumları Neden Önemlidir?", **Bankalar Kanunu'nda Özel Finans Kurumları Değişikliğinin Kamuoyundaki Yansımaları**, Finansbir Yayını, İstanbul Ocak

2000, s.30. ve Tefik Güngör, "Özel Finans Kurumları" a.g.e., s.20.

³³ Ege Cansen, "Faizsiz Bankacılık", **Bankalar Kanunu'nda Özel Finans Kurumları Değişikliğinin Kamuoyundaki Yansımaları**, Finansbir Yayını, İstanbul Ocak 2000, s.28.

³⁴ Akçan, a.g.e., s. 27

Günümüz ticaret bankaları, genellikle kısa vadeli ticari kara yönelik krediler vermekte ve kalkınma hedefine yönelik uzun süreli yatırım kredilerine soğuk bakmaktadırlar.

Türkiye’de Özel Finans Kurumları, İslam dünyasında başlayan faizsiz bankacılık hareketiyle ülkemize bu devletlerden sermaye akışı sağlamak ve birikimlerini faizin haram olduğu görüşüyle bankaya yatırmayan kesimin tasarruflarını kendilerine çekerek ekonomiye katkı sağlamak amacıyla kurulmuşlardır.

2.1.3- Özel Finans Kurumlarının Hedefleri

1980 yılı ve sonrası Türkiye’nin gündemine giren Özel Finans Kurumları Türkiye’de önemli bir misyon üstlenmişlerdir. Bu kurumlar bir ihtiyaç sonrası oluşmuştur. Bir çok açıdan hedefleri olan Özel Finans Kurumları; ekonomik, dini ve sosyal açıdan Türk toplumuna farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.

Esasta Özel Finans Kurumlarının hedefi, faizsiz bankacılığı, Türkiye’de ve faizsiz bankacılığı kârlı olarak yapabilme imkânı taşıyan ülkelerde titizlikle uygulayıp geliştirmek, kurulmuş ticari, sanayi ve finansal iştiraklerle ekonomide etkinliğini arttırmak, hizmette ve kârlılıkta liderliği sürdürmek, yurtiçi ve yurtdışında imajı yerleştirilmiş, müşterileri, personeli ve ortakları açısından cazibesini sürdüren, faizsiz bankacılık hususunda kamuda oluşan ön yargıyı tashih etmek, ve bu alanda kurumsallaşmayı sağlamaktır.³⁵

2.1.4- Özel Finans Kurumlarının Amaçları

Türkiye’ye Ortadoğu’dan sermaye çekebilmek için, İslami esaslara uygun bir bankacılık sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Aksi halde Arap ülkelerinden Türkiye’ye fon akımı imkansız hale gelmektedir. İşte Özel Finans Kurumları, İslami esaslara uygun bankacılık yapmak üzere hazırlanmış bir hukuki düzenlemedir. Özel Finans Kurumlarının kurulması daha çok petro-dolarları ülkemize çekmek ve ülkemizde yeni iş alanları açmak ve yatırımlar yapmak amacına yöneliktir.³⁶

³⁵ www.kuveytturk.com.tr., Mayıs 2001, www.albarakaturk.com.tr., Mayıs 2001.

³⁶ Yetik, **a.g.e.** s.181.

Özel Finans Kurumları dini, iktisadi, hukuki ve siyasi olmak üzere birçok amacı hedeflemiştir.

Bu amaçları şöyle sıralayabiliriz;

- 1- İslam esaslarına göre hareket etmek,
- 2- Yatırım amaçları olarak; doğrudan yatırım yapmak, ortaklık yoluyla yatırım yapmak, yatırım projelerini teşvik etmek,³⁷
- 3- İslami kesimde faize duyarlı olan insanların tasarruflarını değerlendirmek ve reel ekonomiye aktarmak,
- 4- Yine İslami değerler çerçevesinde faizden uzak kalarak bankacılık işlemlerini yerine getirmek,
- 5- Ortadoğu ve İslam ülkelerinden Türkiye'ye sermaye akışına yardımcı olmak.

İslam Ekonomisi'nin güçlü kalemlerinden Muhammed Bakır Es-Sadr Faizsiz bankacılığın esaslarını sayarken yukarıda saydığımız amaçları yerine getirirken şunlara dikkat edilmesi gerektiğini yazmaktadır:

Birincisi, Faizsiz Banka, İslami esaslara aykırı davranmayacak,

İkincisi, bu banka yaşanan gerçeğin bozuk ortamında hareketliliğe sahip olacak ve gerekli başarıyı elde edecek,

Üçüncüsü de İslam'ın banka modeli, yalnız karı amaçlayan ticari bir kurum gibi çalışmamalı. Onun banka olmak hasebiyle ifa etmesi gereken tüm görevleri başarması gerekmektedir. Yani bankaların fiilen yerine getirdikleri bütün görevleri onun da yapması gerekir; durgun sermayeleri bir araya getirip üretim alanına kaydırabilmeli, gereğinde bunları üreticilere verebilmeli, ticari, sınai ve benzeri yatırımlar için gerekli kredileri açabilmeli, mübadele hızını artıran, alanını genişleten yollara çoğaltabilmelidir.³⁸

2.1.5- Özel Finans Kurumlarının Politikaları

Özel Finans Kurumlarının politikalarını özetle şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Emek Unsurunun Açığa Çıkarılması; Bankanın üretim alanında göstereceği faaliyetler, girdilerin kaynağının esas olması itibarıyla emek unsurunu açığa çıkarmaya

³⁷ Akçan, **a.g.e.**, s. 32

³⁸ Muhammed Bakı Es-Sadr, (Tercüme Beşir Eryarsoy), **İslam Ekonomi Sistemi**, Cilt III, Rehber Yayıncılık, Ankara Ocak 1993, s.18.

yönelik olmalıdır. Böylece emek ile sermaye sahipleri arasında faize gerek kalmadan kar/zarar ortaklığı ile dengeli bir ilişki kurulur.³⁹

2- Mali Aracılık Fonksiyonunu Koruma; Bu kurumlar mudilerle üreticiler arasında aracılık görevi üstlenirler. Zira her türlü piyasa şartlarında bu kurumlar hareketliliğini korumak ve başarı elde etmek durumundadır.

3- Kutsal Bir Görev Bilincine Sahip Olmak; Bu kurumlar inançların gereği olarak ortaya çıkmışlardır. Bu sebeple bundan hiçbir taviz verilemez.⁴⁰

4- Hareket İşlerliği Sağlayacak Yeni Metotlar; Faizin her alana yayıldığı bir dönemde, İslami bankacılık faaliyetlerinin başarılı ve aralıksız bir şekilde yürütülebilmesi için onları rahatlatacak ve işlerini kolaylaştıracak bazı metot ve tekniklerin araştırılması gerekir.⁴¹

İKİNCİ BÖLÜM

2- ÖZEL FİNANS KURUMLARININ KURULUŞU VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ

2.1- İLGİLİ MEVZUAT

2.1.1- Temel Kanunlar

Özel Finans Kurumları , 1983 yılında Bakanlar Kurulunca alınan 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Kararname ile ihdas edilmiştir. Bu mali kuruluşların kuruluş, faaliyete geçme, denetim ve tasfiyeleri hususunda 19 Aralık 1999 tarihine kadar uygulanmakta olan Yasa ve Tebliğleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

1- 3182 (4389-4491) sayılı Bankalar Kanunu:

ÖFK, esasen Bankalar Kanununa tabi olmamakla beraber, diğer mali kuruluşlara kaynaklık eden 3182 sayılı Kanun'un 96.maddesi nedeniyle anılan Kanun temel kaynak teşkil etmektedir.

2- 1567 sayılı TPKKHK ve bu Kanuna ilişkin Karar, Tebliğ ve Genelgeler

3- T.C. Merkez Bankası Kanunu

³⁹ Ahmet Atılğan, **İslam'ın Ekonomik Politikaları**, Nesil Matbaacılık A.Ş., Eylül 1996, s.77.

⁴⁰ İbrahim Muhammed İsmail, (Çev.Cemal Aydın), **Çağdaş Ekonomik Doktrinler ve İslam**,Boğaziçi

Yayınları 116, Ekim 1990, s.10.

- 4- Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu
- 5- Türk Ticaret Kanunu
- 6- 3167 sayılı Çek Kanunu
- 7- Finansal Kiralama Kanunu
- 8- Türk Vergi Kanunları
- 9- Sermaye Piyasası Kanunu
- 10- Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Kanun⁴²

4389 sayılı Bankalar Kanunu’nda 17.12.1999 tarih ve 4491 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle ÖFK’lar Bankalar Kanunu kapsamına alınmıştır. Bu düzenleme ile, 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı “Özel Finans Kurumları Kurulması; Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usullere Dair Bakanlar Kurulu Kararı” ile bu karara istinaden çıkarılmış tüm mevzuat yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak, 4491 sayılı Kanun’un geçici 3.maddesinin b fıkrası ile, 4389 sayılı Bankalar Kanunu hükümleri çerçevesinde ÖFK’lara ilişkin düzenlemeler yapılmaya kadar, yürürlükten kaldırılan düzenlemelerin 4389 sayılı Bankalar Kanunu’na aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunacağı belirtilmiştir.⁴³

Ayrıca, 4491 sayılı Kanun’un geçici 3.maddesinin a fıkrası uyarınca, 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun yürürlüğe girdiği tarihte faaliyet gösteren ÖFK’lar mevcut durumlarını 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun tabi oldukları maddelerine iki yıl içinde intibak ettirmek zorundadır. 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun 7. ve 9. maddeleri hükümlerine intibak etmeyen ÖFK’lar genel hükümlere göre tasfiye edilecektir.⁴⁴

2.2- ÖZEL FİNANS KURUMLARININ KURULUŞU, FAALİYET VE DENETİMİ

2.2.1- Kuruluş ve Faaliyetlerin Denetimi

2.2.1.1- Eski Düzenleme ve Uygulamalar

⁴¹ Cihangir Akın, **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**, Kayıhan Yayınları, İstanbul 1986, s. 116-117

⁴² www.Finansbir.org. ve www.finansbir.com

⁴³ 4389 ve 4491 sayılı Kanunlar.

⁴⁴ **A.g. kanunlar.**

Özel Finans Kurumlarının kuruluşuna imkan veren 83/7506 sayılı Kararname ile buna ilişkin Müsteşarlık Tebliği ve TCMB Tebliği hükümleri çerçevesinde, sözkonusu kuruluşların kuruluş usul ve esasları aşağıda açıklanmıştır.

ÖFK, en az beş tanesi kurucu ortak olmak kaydıyla asgari 100 ortaklı anonim şirket şeklinde kurulur. Ödenmiş sermayesi 1 trilyon TL'den az olamaz. Yabancı uyruklu ortaklar, taahhüt ettikleri sermayeyi konvertibl döviz üzerinden nakit olarak yurda getirmek zorundadırlar.

Merkez şube dışında açılacak her şube için ayrıca sermaye ayrılması gereklidir.

Kurucu ortakların nitelikleri hakkında, Bankaların kuruluşunda banka kurucularında aranan niteliklerin bulunması aranmaktadır.

Hisse senetleri nakit olarak ve nama yazılı şekilde ihraç edilir.

T.C. Merkez Bankası'nca belirlenen esas ve şekillere uygun olarak hazırlanan başvuru talebi, TCMB'na ileildikten sonra, adigeçen MB talebi, kendi olumlu görüşü ile Hazine Müsteşarlığına intikal ettirir. Akabinde Müsteşarlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca ÖFK Kurulmasına izin verilmektedir. Bakanlar Kurulu'ndan izin alındıktan ve T.Ticaret Kanunu hükümlerine uygun olarak kuruluş işlemi tamamlandıktan sonra, Kararname'nin 6. Maddesi uyarınca, TCMB'na beyanname verilmek suretiyle, faaliyete başlayabilmek için ayrıca izin alınması gereklidir.

83/7506 sayılı Kararname'nin 6.maddesine göre yapılan başvuru üzerine, TCMB gerekli incelemeleri yaparak gerekli şartların oluştuğunu tespit ettikten sonra, ÖFK'nin fon toplamasına ve fon kullandırmasına izin verir. TCMB, faaliyetine izin verdiği ÖFK'yı Hazine Müsteşarlığı'na bildirir. Sözkonusu izinden sonra ÖFK faaliyetine başlayabilmektedir.

ÖFK'nin fon toplama ve kullandırma yetkisi, ileride sakınca görülmesi halinde, TCMB'nin görüşü alınarak, Hazine Müsteşarlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca daimi veya sürekli olarak, ya da tüm teşkilatı veya bazı şubeleri kapsayacak şekilde kaldırılabilir. Daimi veya geçici olarak faaliyetten men edilebilir.

Bankalar ve ÖFK'lar Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmaktadır. Bankalar Müsteşarlığın izni ile ÖFK ise TCMB'nin izni ile faaliyete geçmektedirler. Bankalar Hazine Müsteşarlığı, ÖFK'lar ise TCMB denetimindedir.

2.2.1.2- Yeni Uygulama

Yeni Bankalar Kanunu’nun 9.maddesinin 6/a fıkrasına göre; bankaların Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)’ca belirlenecek esaslara uymaları ve Bankalar Kanunu uyarınca yürürlüğe giren standart oranları tutturmaları kaydıyla şube açmalarının serbest olduğu düzenlenmiştir. Kurul, gerektiğinde bankaların şube açmalarını izne tabi tutabilir.⁴⁵ ÖFK’ların şube açılışları da sözkonusu kanun maddesine tabidir. Hazine’nin ÖFK’lara gönderdiği genel yazılarda ÖFK’ların şube açma işlemlerine ilişkin izin prosedürü ve şartlarının bankalarla aynı olduğu belirtilmiştir.⁴⁶

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ÖFK’nın fon toplama ve kullandırma yetkisi, ileride sakınca görülmesi halinde, daimi veya sürekli olarak, ya da tüm teşkilatı veya bazı şubeleri kapsayacak şekilde kaldırılabilir. Daimi veya geçici olarak faaliyetten men edilebilir.

2.2.1.3- Yeni Düzenlemenin Sonuçları

2.2.1.3.1- Özel Finans Kurumları Niteliğine İlişkin Sonuçları

- a) Özel Finans Kurumları Sui Generis (Özgün) anonim şirketlerdir,
- b) Özel Finans Kurumları banka değildir,
- c) Özel Finans Kurumları Bankalar Kanunu anlamında bir mali kuruluş değildir.

2.2.1.3.2-Özel Finans Kurumlarının Tabi Oldukları Hukuka/Kanunlara İlişkin Sonuçları

- a) Özel Finans Kurumları Bankalar Kanunu’na tabi kurumlardır.
- b) Bankalara ilişkin mevzuat dışındaki mevzuatta bankalar için yer alan hükümlerin Özel Finans Kurumlarına uygulanabilir.
- c) Özel Finans Kurumlarının işlemlerine ve niteliklerine ilişkin sonuçlar,

⁴⁵ Ahmet Battal, “Yeni Bankalar Kanunu’na Göre Özel Finans Kurumlarının Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**,

Albaraka Türk Yayın No:17, İstanbul 2000, s.197.

⁴⁶ Mustafa Tosun, “Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK’ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve**

d) Yapılacak yeni düzenlemelere ilişkin hükümler.⁴⁷

Bankalar ve ÖFK'lar Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmaktadır. Bankalar Müsteşarlığın izni ile ÖFK ise TCMB'nin izni ile faaliyete geçmektedirler. Bankalar ve Özel Finans Kurumları BDDK, hazine ve TCMB'nin denetimindedir.

2.2.2- 4672 Sayılı Kanun İle Özel Finans Kurumları İçin Getirilen Değişiklikler

Yukarıda ilgili mevzuat bölümünde kısmen değindiğimiz ve Özel Finans Kurumlarının bundan sonraki çalışmaları için bir milad olarak kabul edilen “Güvence Fonu”nun getirilmiş olması çok önemli bir adımdır. Çünkü 17 yıldır Özel Finans Kurumları çok zor şartlarda faaliyet göstermekteydiler. Bu zor şartları tezimizin ileriki bölümlerinde ayrıca irdedeleyeceğiz. Fakat burada şunu ifade etmekte fayda var: Özel Finans Kurumları ile Bankalar arasındaki haksız rekabetin ortadan kaldırılması, 4389 sayılı yasa ile Özel Finans Kurumları bankalar kanununa dahil edilmesi ve en son 12 Mayıs 2001 tarihindeki 4672 sayılı yasayla getirilen değişiklik çok önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir. Bu özeldir. Özel Finans Kurumlarını genelde de mali sektörü ilgilendiren çok önemli bir gelişmedir. Şimdi bu yasayla getirilen değişiklikleri özetlemeye çalışalım.

2.2.2.1- Özel Finans Kurumları Birliğinin Oluşturulması

4672 sayılı kanunun 11.maddesi ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 20'6.maddesinde yapılan değişiklikle mezkur Kanunun 19.maddesinde yer alan “Türkiye Bankalar Birliği”ne benzer bir düzenleme yapılarak, *tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan* “Özel Finans Kurumları Birliği” kurulmuştur.

48

2.2.2.2- ÖFK'ların Topladığı Fonların Güvence Altına Alınması

Bu kanun değişikliği ile Özel Finans Kurumları'nın yasal olarak bankalardan hiçbir farkı kalmamıştır. Özel Finans Kurumlarının topladığı fonların bir kamu tüzel

⁴⁷ Nihat Boz, “4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun Özel Finans Kurumları'na ilişkin Düzenlemesinin Hukuki Sonuları”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayın No:17, İstanbul 2000, s.219-225.

kişiliğe haiz olan Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde toplanacak *Güvence Fonu* tarafından garanti altına alınarak, şimdiye dek süregelen haksız rekabet de ortadan kaldırılmış olmaktadır. Kanaatimizce bu yasal değişiklik Özel Finans Kurumları açısından kuruluşlarından sonraki en önemli gelişmedir.

Özel Finans Kurumlarının özel cari hesaplar ile kar ve zarara katılma hesaplarına topladıkları fonlar, bankalardaki “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu”na benzer şekilde sigorta güvencesi altına alınmaktadır. Bu güvence fonu ile İhlas Finans’ın batışı ve Şubat 2001 krizinden dolayı Özel Finans Kurumları sisteminden yastık altına çekilen ve potansiyel diğer mevduatın sisteme geri dönüşünü sağlamak açısından öneme haiz bir gelişmedir. Bu güvence fonunun özelliklerini ve kapsamını aşağıda izah edilmiştir.

2.2.2.2.1- Güvence Fonunun Esasları

1- Güvence fonu, kamu tüzel kişiliğini haiz Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde kurulmaktadır.

2- Güvence fonunun idaresi Birlik tarafından yapılmaktadır.

3- Güvence Fonu, bankalardaki tasarruf mevduatına paralel olarak, Özel Finans Kurumlarında geçek kişiler adına açılan özel cari hesaplar ile kar ve zararlar katılma hesaplarında toplanan tasarrufları kapsamaktadır.

4- Güvence Fonunun denetimi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yapılmaktadır.

5- Özel Finans Kurumunun sermayesinin yüzde on ve daha fazlasına sahip ortakları ile yönetim kurulu başkan ve üyelerinin, genel müdür ve yardımcılarının kredi açmaya yetkili memurlarının, denetçilerinin ve bunların ana, baba, eş ve çocuklarının o Özel Finans Kurumundaki özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesaplarında bulunan tasarrufları güvenceye tabi değildir.

2.2.2.2.2- Güvence Fonunun Kaynakları

1- Özel Finans Kurumlarının topladıkları fonlar üzerinden hesaplanan güvence primleri,

2- Zamanaşımına uğrayan, Özel Finans Kurumları nezdindeki hesap, emanet ve alacaklar,

3- Kuruluş izni verilen Özel Finans Kurumlarının kurucularının asgari sermayenin yüzde onu tutarında Güvence Fonu'na yatıracakları sisteme giriş payı,

4- Devralan bakımından verilen hisse devir izinlerinde, Özel Finans Kurumunun sermayesini temsil eden hisseleri devralan ortaklar tarafından, devralınan hisselerin nominal bedelinin veya borsa değeri daha yüksek olduğu takdirde borca değerinin yüzde biri oranında Güvence Fonu'na yatırılacak tutarlar,

5- Bankalar Kanunu hükümlerine aykırılık dolayısıyla Özel Finans Kurumlarının görevli ve ilgili mensupları ile Özel Finans Kurumlarına karşı işlenen suçlardan dolayı üçüncü kişilere hükmolunacak adli para cezaları ile Özel Finans Kurumlarına uygulanacak idari para cezalarının yüzde ellisi,

6- Güvence Fonu mevcudunun gelirleri ile sair gelirler,

Güvence Fon mevcudunun ihtiyacı karşılayamaması durumunda, Özel Finans Kurumlarından, ileride doğacak prim yükümlülüklerine mahsuben bir önceki yılda ödedikleri güvence primi toplamına kadar, bunun yetersiz kalması halinde ise her bir Özel Finans Kurumunun sahip olduğu özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesapları toplamına karşılık gelen oranda ve kalan tutarı karşılayacak kadar avans alınabilir.⁴⁹

2.2.2.2.3- Şahsi Sorumluluk Müessesesinin Getirilmesi

Bir Özel Finans Kurumunun yönetim kurulu ve kredi komitesi başkan ve üyeleri ile genel müdür, genel müdür yardımcıları ve imzaları Özel Finans Kurumunu ilzam eden memurlarının kanuna aykırı karar ve işlemleriyle özel finans kurumu hakkında Bankalar Kanunundaki faaliyet izninin kaldırılmasına dair hükümlrin uygulanmasına neden olduklarının tespiti halinde, özel finans kurumuna verdikleri zararlarla sınırlı olarak bunların şahsi sorumlulukları yoluna gidilerek, Tasfiye Kurulunun talebi üzerine şahsen iflaslarına mahkemece karar verilebilir. Bu karar ve işlemler özel finans kurumunun yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortaklara menfaat temini amacıyla yapıldığı takdirde, menfaat temin eden ortaklar hakkında da temin ettikleri menfaat üzerinden aynı hüküm uygulanır.

2.2.2.2.4- ÖFK'lar İlgili Kanunlar Bakımından “Banka” Addolunması

⁴⁹

A.g.Kanun.

Özel Finans Kurumları,

- 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu,
- 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu,
- 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu,
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu,
- 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun,
- 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile diğer mevzuatın çeke ve teminat mektuplarına ilişkin hükümleri,
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun mükerrer 298.inci maddesi hükümlerinin uygulanması bakımından banka addolunur.

Buna göre, diğer kanunlarda geçen “Banka Teminat Mektubu” tabiri, bankaları ve Özel Finans Kurumlarını ifade etmektedir. Dolayısıyla, bundan böyle Özel Finans Kurumları, tıpkı bankalar gibi, her türlü teminat mektubunu düzenleyebileceklerdir.⁵⁰

Özetlemek Gerekirse;

1- 12 Mayıs 2001 tarihinde kabul edilen ve bankalar Kanununda değişiklik yapan 4672 sayılı Kanun ile Bankaların meslek kuruluşu olan Türkiye Bankalar Birliği’ne benzer şekilde, “Özel Finans Kurumları Birliği” kurulmuştur. Özel Finans Kurumlarının meslek kuruluşu olan Özel Finans Kurumları Birliği, tüzel kişiliği haiz bir kamu kuruluşu niteliğindedir.

2- Özel Finans Kurumlarının özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesaplarına topladıkları fonları garanti altına almak amacıyla, bankalardaki Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna benzer bir düzenlemeyle “Güvence Fonu” oluşturulmuştur. Bankaların Tasarruf mevduatı Sigorta Fonu ile Özel Finans Kurumlarının Güvence Fonu temel prensipler, kaynaklar ve işleyiş bakımından büyük benzerlikler arz etmektedir.

3- Bankalar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna topladıkları mevduat üzerinden prim yatırırken, Özel Finans Kurumları Güvence Fonuna özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesaplarına topladıkları tasarruflar üzerinden prim yatırmaktadır.

4- 4672 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme, anayasanın eşitlik ilkesi gereği, banka mevduatına sağlanan devlet güvencesinin kapsamını genişleterek buna Özel

Finans Kurumları tarafından toplanan tasarrufları da dahil etmiştir. Kurulan Güvence Fonu, tüzel kişiliği haiz bir kamu kuruluşu niteliğinde olan Özel Finans Kurumları Birliği tarafından idare edilmektedir. Fonun denetimini ise Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu yapmaktadır.

5- Devlet güvencesi, Özel Finans Kurumlarının çalışma sistemlerinde herhangi bir değişiklik getirmemektedir. Özel Finans Kurumları eskiden olduğu gibi kar ve zarar ortaklığı yöntemiyle fon toplamaya ve faizsiz finansman yöntemleriyle fon kullandırmaya devam edeceklerdir.

6- Güvence Fonunun kurulması ile tasarruflar güvence altına alınırken, özel finans kurumlarının tabi olduğu sistem daha sağlam bir hukuki zemine kavuşturulmaktadır. Böylece Devlet, bankalar ve Özel Finans Kurumları başta olmak üzere tüm mali sektörün korunması ve yaşatılması hususunda açık desteğini ve kararlılığını ortaya koymuş olmaktadır.

2.3- Organlar

ÖFK'lar Bankalar Kanunu kapsamına alınincaya kadar anonim şirket şeklinde kurulmaları nedeniyle aşağıdaki organlardan müteşekkildi.

- Ortaklar Genel Kurulu
- İdare Meclisi
- Denetim Kurulu

Görüleceği üzere ÖFK'da üç organ bulunması zorunluydu. Bankalar Kanununda yapılan 4491 sayılı değişiklikle Bankalar gibi Genel Müdür ve Kredi Komitesi organlarının oluşturulması zorunlu hale getirilmiştir.

2.4- ÖZEL FİNANS KURUMLARININ YAPISAL ÖZELLİKLERİ

2.4.1- Fon Kaynakları

Özel Finans Kurumlarının temelini kar/zarar ortaklığına göre uygulanan sistem oluşturur. Fonlar toplanırken kişi veya kuruma belirli bir getiri garantisi verilmez, hatta zarar durumunda dahi zarara ortak olunabileceği belirtilir. Özel Finans Kurumlarının fon kaynakları şunlardan oluşur:

2.4.1.1-Öz Kaynaklar

Özel Finans Kurumlarının sermayesi en son 1994 yılında asgari 1⁵¹ trilyon olarak belirtilmiştir. Bu sermayenin ¼' ünü defaten, geri kalanını ise 6 ay içerisinde ortakların nakden ödeme zorunluluğu vardır. Bunun yanında yedek akçeler, dağıtılmamış karlar ile yeniden değerlemeden oluşan öz kaynakların diğer kalemlerini oluşturur.⁵²

2.4.1.2-Yabancı Kaynaklar

Özel Finans Kurumları, tasarruf sahiplerinin ve müteşebbislerin tasarruflarını faizsiz esaslar çerçevesinde vadeli ve vadesiz hesaplar altında toplamakta ve bu fonları kar/zarar esasına uygun olarak kullanmaktadır. Cari hesaplar, kurumun vadesiz mevduatını, katılma hesapları ise vadeli mevduatını oluşturur.⁵³

Özel Finans Kurumları'nda fon toplama fonksiyonu ile *Türk mali sistemine yeni bir tasarruf anlayışı* getirmişlerdir. Bilindiği üzere Türkiye'deki mali fonların yaklaşık %60-70'i bankalar sisteminden geçmektedir. Bankalar sisteminde de sabit getirili mevduat en büyük araçtır. Ve Türk tasarrufçusunun tasarruf anlayışı da yaklaşık 70-80 yıldır bu biçimde şekillenmiştir. Özel Finans Kurumları sisteme girdikten sonra yeni bir tasarruf anlayışı doğdu. Bu tasarruf anlayışı nedir? *Ana para ve önceden belirlenmiş sabit getiri yerine kar-zarar ortaklığına dayalı bir tasarruf değerlendirme anlayışı*. Sistemin en büyük özgünlüğü; tasarrufçu kesimden herhangi bir ana para almadan ve önceden belirlenmiş bir kar garantisini onlara vermeden fon toplayabilmektir. Tamamıyla *güven esasına dayalı* olarak, tamamıyla performans esasına dayalıdır.⁵⁴ Fon toplama yöntemlerini iki başlık altında toplamak mümkün. Bunlardan bir tanesi *özel cari hesaplar*; bankalardaki vadesiz hesaplara tekabül ediyor. İkinci, -ki sistemin özgünlüğü burada yatıyor- *kar/zarara katılma* hesapları.

⁵¹ Özel Finans Kurumları'nın sermayesi 4491 sayılı Bankalar Kanunu ile getirilen düzenlemeyle, bankalarla aynı düzeye getirilmiş olup, 2 yıllık geçiş süresi tanınmıştır,

⁵² Başbakanlık ve HDTM' nin ÖFK' ların kurulması hakkında 83/7506 sayılı kararname eki , karara ilişkin tebliğ , md. 14-16

⁵³ **a.g.tebliğler**, Md.14.16.

⁵⁴ Adnan Büyükdeniz, "Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri", **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayın No:17, İstanbul 2000, s.25.

Kurum, hesaplarında cari hesap türleri ile katılma hesap türlerini ayırmaya, katılma hesaplarını da vadelerine göre müstakil hesaplarda takip etmeye mecburdur.⁵⁵

2.4.1.2.1- Özel Cari Hesaplar

Türk Lirası ve tebliğlerle belirlenen (belirlenecek) esaslar dahilinde döviz cinsinden açılabilen ve talep anında kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan, karşılığında hesap sahibine faiz, kar veya her nam adı altında olursa olsun bir bedel ödenmeyen bir vadesiz hesap türüdür.⁵⁶

Cari hesaplarda biriken fonların işletilmesinden doğan kar veya zararı, Özel Finans Kurumları kendi hesaplarına intikal ettirirler.

Cari hesapların özellikleri şöyle özetlenebilir:

1- Bu hesaplar istenildiği an kısmen veya tamamen geri çekilebilen vadesiz hesaplardır.

2- Türk lirası olarak açılabileceği gibi yabancı para cinsinden de açılabilir.

3- Cari hesaplar sadece nama açılabilmektedir. Hamiline hesap açılması mümkün değildir.

4- Cari hesaplar sahiplerine faiz, kar payı veya her ne nam altında olursa olsun herhangi bir bedel ödenmez. Cari hesaplar bir bakıma emanet para hükmünde olup muhafaza amacı güdülmektedir. Bu durum cari hesap akdinin ikinci maddesinde belirtilmiş olduğundan hesap sahibinin herhangi bir talebi söz konusu olmamaktadır.

5- Cari hesap alacaklıları, yatırmış oldukları fonların tamamı için bu fonu kabul etmiş kurumun sermaye ve yedek akçeleri ile cari hesaplar karşılığı aktifleri üzerinde birinci derecede imtiyazlı alacaklılardır.⁵⁷

6- Cari hesap açılmada herhangi bir alt limit yoktur.

7- Cari hesaplar, kurum hesaplarından ve katılma hesaplarından mustakil olarak ve kendi içinde de TL. hesapları ile döviz hesapları şeklinde ayrı ayrı muhasebeleştirilir ve işletilir.

8- Bu hesaplarda kar payı ödemesi olmadığından Menkul Sermaye İradı Gelir Vergisi ve Fon stopajı yapılmamaktadır.⁵⁸

⁵⁵ a.g.tebliğler, 14-16

⁵⁶ Ali Kuden, **Fon Toplama**, Albaraka Türk Personel Eğitim ve Organizasyon Müdürlüğü, Ekim 2000, s.2. ve a.g.tebliğler, md. 14-16.

⁵⁷ Öztin Akgüç, **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, Gerçek Yayınları, İstanbul 1992, s. 159

2.4.1.2.2- Katılma Hesapları

Özel Finans Kurumları, fonlarının büyük bir kısmını bu hesaplardan temin etmektedir.

Özel Finans Kurumlarına “kar veya zarara katılma hesabı akdi” karşılığında TL veya döviz cinsinden yatırılan fonların kullanımından doğacak kar ve zararlara katılma sonucu doğuran, gerçek ve tüzel kişilerce yatırılan fonlardır.

Katılma hesaplarının açılmasında iki taraf vardır. Biri hesap sahibi diğeri de Özel Finans Kurumudur. Aralarında bir kar/zarar’ a katılma sözleşmesi vardır. Bir taraf sermayesini, diğer tarafta emeğini ortaya koymaktadır. Elde edilecek kar, taraflar arasında anlaşma gereği bölüşülür. Türkiye’de ilgili tebliğlerle bu oran karın veya zararın Finans Kurumuna %80, tasarruf sahibine ise %20 etki edeceği şeklinde belirlenmiştir.

Özel Finans Kurumlarında ana para ve önceden belirlenmiş sabit bir getiri garantisi söz konusu değildir. Hesap sahibi yatırdığı fonların kurumca işletilmesi sonucunda ortaya çıkan kar/zarara iştirak eder. Fonların kullanımında sektör ve fon kullanıcılar bazında portföy çeşitlendirmesine gidilir, yani riskler dağıtılır.⁵⁹ Tabiri caiz ise yumurtalar ayrı ayrı sepetlere konur.

Katılma hesabının özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Hesap sahibine faiz veya sabit bir getiri ödenmez, ana paranın aynen geri ödeneceği garantisi verilmez. Hesap sahibinin talep hakkı ve kurumun mükellefiyeti “birim hesap değeri”ne tekabül eden miktardan ibarettir.⁶⁰

2- Bu hesaplar vadelerine göre bir ay (30gün), üç ay (90 gün), altı ay (180 gün), bir yıl (360 gün), ve daha uzun vadeli olmak üzere beş guruba ayrılır ve her grup kendi içinde bir bütün teşkil eder ve her gurup ayrı ayrı muhasebeleştirilir ve işletilir.

3- Bu hesapların işletilmesinden doğacak tüm masraflar kurumca karşılanır.

4- Kurumun bu hesapların işletilmesinden doğacak kar veya zarardan alacağı pay %20 den çok olamaz.

5- Katılma hesapları en az 100 000 TL yada karşılığı yabancı para ile açılabilir.

⁵⁸ Kuden, **a.g.e.**, s.4.

⁵⁹ Büyükdeniz, **a.g.e.**, s.25.

⁶⁰ Kararname eki, Karara ilişkin tebliğ , Md. 19

6- Vadesi dolduktan sonra 5 iş günü içinde kapatılmayan hesaplar aynı vade ile kar payı ve ana para ile birlikte yenilenmiş sayılır.

7- Hesap sahipleri istedikleri zaman 30 gün önceden haber vermek ve karından vazgeçmek şartıyla, vade dolmadan paralarını geri çekebilirler.⁶¹

8- Kurumdan alacaklı olan üçüncü şahısların, sadece kuruma ait sermaye, ihtiyat ve dağıtılmamış karlar üzerinde talep hakları vardır. Bu hesaplarda biriken fonlar üzerinde, alacaklıların herhangi bir talep hakkı yoktur.⁶²

9- Bu hesaplarda biriken fonlar, “birim hesap değeri” (Birim değeri ile Hesap değerinin çarpılması sonucu bulunan ve katılma (mudaraba) hesap akdi sahibinin üzerinde hak iddia edebileceği, TL cinsinden ifade edilen günlük veya haftalık olarak hesap edilen meblağı gösterir) üzerinden muhasebeleştirilir.⁶³

2.4.1.3- Diğer Kaynaklar

Özel Finans Kurumları, Merkez Bankası aracılığıyla Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’ndan özel izin almak şartıyla değişik fon toplama faaliyetlerinde de bulunabilirler.⁶⁴ Müsteşarlık tebliği dışında ticari amaçlı mülk alım satımı yapmak, ortaklık kurmak, özel projelerin finansmanı için özellikle o işe hasredilmek üzere fon toplamak yoluyla finansman temin edebilirler. Bunların dışında kurum ve şubeler için koyulan sermayeler, ortak olarak kurulacak işletmeler için yurt dışındaki benzer veya ortak kuruluşlardan sağlanan dövizler, diğer ülkelerdeki benzer kuruluşların yapacakları fon transferi, yine kuruluşların uluslararası piyasalarda yapacakları “Swap” işlemleri için bulacakları tutarlar bu başlık altında sayılabilir.⁶⁵

Ayrıca bu kurumlar bazı büyük projeler için kar/zarar ortaklığınca kullanılmak üzere, ilanlarla fon toplayabilirler. Bu durumda taraflar koydukları sermaye tutarınca zarar veya kardan etkilenirler. Bu tür hesaplar izne tabiidir.

2.4.2- Fon Kullanma Yöntemleri

⁶¹ Nazif Gürdoğan, **ÖFK’ lar ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu**, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri

Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul 1988 , s. 169

⁶² Akçan, **a.g.e.**, s. 68

⁶³ Akın, **a.g.e.**, s. 289

⁶⁴ Günel, **a.g.e.**, s.45

⁶⁵ Akçan, **a.g.e.** s. 75

Özel Finans Kurumlarında cari hesaplar ve katılma hesaplarında toplanan paralar, çeşitli yasal karşılıklar ayrıldıktan sonra, temeli ticarete dayanan, mutlaka bir malın alımına, satımına yada üretimine ortak veya destek olmak şeklinde kullanılır.

Para ticaretinin önlenerek ekonominin yapay bir şekilde büyütülmesinin ve kaynakların belirli ellerde toplanmasının önüne geçilmeye çalışılır. Özel Finans Kurumlarında uygulanan her finansman yönteminde de amaç üretime katkıda bulunulmasıdır. Bu işlemler piyasa ticari kar haddi seviyesinde yapılmaktadır.

Kurumların katılma hesaplarından bir gerçek veya tüzel kişiye kullanılabileceği azami fon tutarı kurum özkaynaklarının %25'ini aşamaz.⁶⁶

Bir gerçek ya da tüzel kişiye doğrudan veya dolaylı olarak banka öz kaynaklarının %10'ndan daha fazla bir oranda verilen krediler ile kabul edilen aval ve kefaletler büyük kredi sayılır ve kabul edilen aval ve kefaletler hariç olmak üzere bunların toplamı öz kaynakların sekiz katını aşamaz.⁶⁷

Özel Finans Kurumları topladıkları fonları değerlendirirken klasik bankalar gibi bu paraları faizle işletmedikleri için çeşitli yöntemlerle plase ederler. Şimdi bunları sırasıyla inceleyelim.

2.4.2.1 - Mudaraba (Kar-Zarar Ortaklığı)

İslam bankalarının ticareti finansmanı, esasında bu yönteme dayanır. Türkiye'de çoğunlukla kullanılan bir finansman yöntemidir. Bu yöntemde, müteşebbis projesiyle birlikte Özel Finans Kurumuna gelir. Kurum, projeyi her yönüyle inceledikten sonra proje kabul edilirse proje için gerekli sermayeyi sağlar. Özel Finans Kurumu bu ortaklığa sadece sermayesiyle ortak olur. Projenin işletilmesi müteşebbise aittir.

Bu ortaklıkta iki taraf vardır:

Müşteri; Finans kurumuna bir proje dahilinde gelerek emek veya ustalığını koyacağını belirten, sermaye talep eden taraf.

Kurum; sermayeyi koyan Özel Finans Kurumu.

⁶⁶ 17.12.1999 tarih ve 4491 sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Madde:11 2.a bendi.

⁶⁷ **A.g.kanun**, 2.b.bendi.

Fonu yöneten müteşebbis, ne anaparayı geri ödemeyi nede belirli bir ek gelir sağlamayı sözleşmede taahhüt edemez. Eğer faaliyet sonucu zarar edilmiş ise, bu zarar tamamen sermayeyi koyan tarafa aittir. Çünkü faizsiz sistemde zarar, sermayeden oluşan bir kaybı ifade etmektedir. Dolayısıyla müteşebbis zarara katılmaz.⁶⁸

Tebliğe göre “kar ve zarara katılma yöntemi” ile fon kullanırmak için Özel Finans Kurumunun, fonu kullanacak gerçek veya tüzel kişilerle “kar ve zarara yatırım akdi” imzalaması gerekir. Ayrıca Özel Finans Kurumu, katılma hesabı aracılığı ile fon topladığı kişilerle “kar ve zarara katılma akdi” imzalaması gerekir.

Bu finansman tekniğinin işleyiş prosedürü şu şekilde özetlenebilir:

- Müteşebbis finansman ihtiyacı duyduğu proje için Özel Finans Kurumuna müracaat eder.

- Kurum, projeyi yatırıma değer bulursa müteşebbise işbirliğinin şartlarını, projeye ilgili maliyet, gelir ve gider kalemlerini, iştirak edecekleri sermaye oranlarını ve alacakları kar yüzdelerini bir sözleşme ile belirler. Kurum, yatırdığı fonun sözleşme şartlarına uygun olarak kullanılacağına dair müteşebbisten teminat isteyebilir.⁶⁹

- Müteşebbis projeyi sözleşme çerçevesinde işletir.

- Projeden gerçekleştirilecek kar-zarar önceden belirlenen esaslar dahilinde taraflarca bölüşülür.

- Zarar halinde müteşebbis buna katılmaz. Onun zararı, projenin ve emeğinin boşa çıkmasıdır. Zararı Özel Finans Kurumu karşılar.

Ülkemizde Özel Finans Kurumlarının en az bu tekniği kullandıkları görülmektedir. Bunun nedenleri; toplanan vadeli fonların çoğunlukla kısa vadeli olması ve bu tekniğin genellikle orta veya uzun süreli olması, bu projeyi takip edecek kalifiye eleman ihtiyacı ve bunların maliyetleri artırıcı etken olması, ülkemizde kayıt dışı ekonominin büyük oranlarda yapılması ve bunun bu projelere de yansıtacağı endişesi ve enflasyonist bir ortamda vade ve kar oranlarının zor belirlenmesi ile açıklanabilir.

2.4.2.2- Muşaraka (Emek Sermaye Ortaklığı)

⁶⁸ Asım Çelik, “Bir Finans Sektörü Olarak İslam Bankacılığı ve Dünyadaki Uygulaması”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl 1990, Sayı: 4 , s. 127

⁶⁹ Albaraka Türk Eğitim Dökümanları,, Yayın no 3, s. 8

Bu yöntemde Özel Finans Kurumu ile müteşebbis, belirli bir işi gerçekleştirmek için hem emek hem de sermaye olarak ortaklık yapar. Bu yöntemin mudaraba'dan farkı, müteşebbisin emeğinin yanı sıra sermayesini de bu muşaraka projesine koymasındır.

Müteşebbisin Özel Finans Kurumuna bir proje sunarak sermaye talep etmesi ve kendi emeğini, bir miktar sermayesini koyacağını belirtmesi durumunda muşaraka söz konusu olur. Taraflar projeye kendilerince emek sarf ederler. Ancak anlaşma gereği emeğinin, müteşebbis tarafından daha fazla harcanacağı belirlenirse, karın belirlenmesinde bu durum belirleyici faktör olur. Bu durumda müteşebbise emeğinin karşılığı belirli bir ücret ödendikten sonra bu ücretin düşülmesiyle bulunacak kar, sözleşmede belirlenen oranlar dahilinde taraflarca paylaşılır. Bu oran eşitte olabilir, farklıda olabilir. Zarar olması durumunda ise taraflar bu zarardan bu iş için koydukları sermaye miktarınca etkilenir. Burada zararın bölüşümündeki kıstas, mudaraba'dan farklıdır. Mudaraba'da zarara sadece sermayesini koyan katılırken, muşaraka'da iki taraf da katılmaktadır.

Bu ortaklık güç ve güvenin birleştirilmesi temeline dayanır. Her ortak sözleşmede belirtilen ölçüler içinde sermayeyi kullanma yetkisini elinde tutar. Ortaklar, sermayede eşit veya eşit olmayan paylara sahip olabilirler.⁷⁰

2.4.2.3- Murabaha (Üretim Desteği)

Üretim desteği, müteşebbislerin işletmeler için gerekli ham ve yarı mamul maddeler, makine ve teçhizat, taşıt araçlarının müteşebbisin talebi üzerine, Özel Finans Kurumu tarafından üçüncü şahıslardan peşin esasta alınıp müteşebbise uygun bir ödeme planı çerçevesinde vadeli esasta satılması tarzında bir finansman tekniğidir.

Murabaha tekniğinde, malın Özel Finans Kurumu tarafından alınmasından sonra üzerine belirli bir kar payı koyularak müteşebbise satılır. Ancak burada esas olan, müteşebbisin, malın kuruma olan maliyetini ve üzerine konulan kar payını bilmesidir. Burada kar haddi, alıcı ile satıcı arasında karşılıklı olarak kabul edilir. Malı alan müşteri anlaşıldığı vadelerde kuruma taksitlerini öder.

⁷⁰

Çelik, **a.g.e.** s. 128

Bu teknikte önemli olan, ticarete konu olan malın, fiziki bir mal olması gereğidir. Fiziki varlığı olmayan soyut varlıklar (patent, marka, ticari isim, vb. sınai haklar) için murabaha geçerli değildir.

Üretim desteği ile finansman yöntemi şu aşamalarla gerçekleşir:

1- Müteşebbis malın temin edileceği firma ile anlaşır. Daha sonra Özel Finans Kurumu ile irtibata geçen müşteri yazılı olarak malın cinsi, fiyatı konusunda Kuruma bilgi vererek malın temini için başvurur. Ayrıca kurumun istediği teminatları verir.

2- Özel Finans Kurumu ile müşteri arasında malın ödeme planı ve uygulanacak kar marjı konusunda anlaşma yapılır. Daha sonra gerekli teminatları alan Özel Finans Kurumu satıcı firmayla bağlantı kurar ve siparişi vererek peşin fiyatı üzerinden ödeme yapar.

3- Satıcı firma, Özel Finans Kurumu adına fatura ve irsaliyeyi düzenler. Mal müteşebbisin istediği adrese teslim edilir.

4- Kurum, kanuni süre içinde alış bedeli üzerine mutabık kalınan kar marjını da ekleyerek müteşebbis adına fatura keser.

5- Müteşebbis, anlaşılan vadeler üzerinde taksitlerini Finans Kurumuna öder.

6- Özel Finans Kurumlarının finansman yöntemleri içinde en çok kullandıkları ana yöntem üretim desteği (murabaha)'dır. Yöntemin kolay uygulanabilir olması nedeniyle tüm fonların yaklaşık % 80'i bu teknikle kullanılmaktadır.

2.4.2.4- Finansal Kiralama (Leasing-İcara)

Finansal kiralama yada diğer adıyla leasing, herhangi bir makine ve teçhizat (bilgisayar, taşıt gibi) ve benzeri yatırım mallarının, bu yatırım mallarına ihtiyaç duyan müteşebbislere, taraflar arasında mutabık kalınacak bir kira sözleşmesi çerçevesinde kiralınmasını içeren orta vadeli bir finansman tekniğidir.

İslam ekonomisinde kira bedeli, bir malın kullanılmasının neticesi olduğundan faiz şeklinde yorumlanmamıştır. Bunun için İslam ülkeleri, hem bankalar düzeyinde

hem de ortaklık ilişkilerinde kira akdi yöntemini rahatlıkla kullanma eğilimindedirler.⁷¹ Bu bağlamda, dünyada leasing sektörünün gelişmesi ve bu sektörün Türkiye’de de gelişmeye başlaması, Özel Finans Kurumlarının da İslam’a uygun olması gerekçesiyle bu finansman tekniğini kullanmalarına sebep olmuştur. Bir menkul veya gayrimenkulün kullanım hakkının (risk ve menfaatlerin) sahibi (lessor) tarafından belirli bir süre için ve belirli bir kira karşılığında bir kiracıya (lessee) verilmesi işlemidir. Leasing ile malın mülkiyet hakkı değil sadece zilyetlik, her türlü faydayı sağlamak üzere kiracıya devredilir.⁷²

Orta vadeli bir finansman tekniği olan leasing yönteminin avantajları şöyle özetlenebilir:

- 1- Mevcut piyasa şartlarına oranla daha uzun sürelidir.
- 2- Borçlanma imkanı sınırlı ve öz kaynağı yetersiz olan firmalara büyüme imkanı sağlar.
- 3- Kiralayan tarafından kesilen kira faturalarının tamamı, kiracı tarafından gider olarak yazılabilir.
- 4- Leasing yoluyla elde edilen mal, %1 gibi düşük bir KDV’ ye tabidir.
- 5- Finansal kiralama ile yapılan yatırımlar, kiracının bilançosunda gözükmeyişi için borç/öz sermaye oranını etkilemez.
- 6- Nakit çıkışı bir seferde değilde 4 yılda olacağı için mal, bu süre içinde kendini amorti eder.

2.4.2.5- Mal Karşılığı Olan Bir Belgenin Alım Satımı

Bu çeşit fon kullandırma, dış ticaret rejimi için izin verilmiş bir yöntemdir. Bu yöntemle fon kullandırma şöyle gerçekleşir: Kurumla fon kullanan arasında, mal karşılığı olan vesaikin (belgenin) kurumca satın alınarak fon kullanan müteşebbise yüksek bir fiyattan vadeli olarak satılmasını düzenleyen bir akit imzalanır. Bu akit sonucunda, Özel Finans Kurumu ithal konusu malı peşin olarak satın alarak, ithalatçıya üzerinde karşılıklı olarak anlaşılan fiyattan satar. Aynı şekilde ihraç konusu olan mal, kurum tarafından devir alınıp ihracatçıya bedeli peşin olarak ödenebilir.⁷³

⁷¹ Akçan, **a.g.e.**, s.79.

⁷² Volkan Evcil, **Fon Kullanma**, Albaraka Türk Personel Eğitim ve Organizasyon Müdürlüğü, Ekim

2000, s.5. ve 3226 sayılı Leasing Kanunu.

⁷³ Başbakanlık ve Dış Ticaret Müsteşarlığının ÖFK’ların kurulması hakkında 83/7506 sayılı

2.4.2.6- Karz-ı Hasen (Güzel Borç)

Karşılıksız ödünç para vermedir. Değişik şartları yerine getiren Cari Hesap veya Katılım Hesapları müşterilerine belli bir süre için karşılıksız borç para verilir.

2.4.3- DİĞER BANKACILIK HİZMETLERİ

Özel Finans Kurumları, fon toplama ve kullandırma gibi temel bankacılık işlevlerinin yanı sıra diğer bankacılık hizmetlerini de sunabilmektedir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Kasa kiraya vermek
- Havale ve transfer işlemleri yapmak
- Fizibilite etütleri hazırlamak
- Kredi kartı hizmetleri
- Kambiyo işlemleri
- Müşteri çek ve senet tahsilatları
- TCMB’ nin uygun göreceği diğer işlemleri yapmak
- Özel Finans Kurumları, Merkez Bankası aracılığıyla Müsteşarlıktan izin almak

kaydıyla aşağıdaki faaliyetlerde de bulunabilirler. Bu faaliyetlere ilişkin esas ve şartlar izin verilirken belirlenir.

- Teminat mektubu vermek
- Kar/zarar ortaklığı dışında ortaklık kurmak
- Ticari amaçla mülk alım satımında bulunmak
- Katılma hesaplarında biriken fonlarla, tarımsal endüstri alanında işletmeler

kurmak ve çalıştırmak

- Özel proje finansmanı için, münhasıran o işe tahsis etmek üzere müstakil esaslarda fon toplamak

- Özel Finans Kurumları döviz pozisyonu tutabilir ve kambiyo işlemleri yapabilir.

Buna ait esas ve şartlar müsteşarlıkça belirlenir.

2.5- YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER VE BLOKAJ

ÖFK hakkındaki 83/7506 sayılı Karara ilişkin 21.3.1984 tarih ve 18348 sayılı T.C.Merkez Bankası Tebliği’nin 10.maddesi ile blokaj tesis etmekle yükümlü

tutulmuşlardır. Bahsi geçen tebliğ 6.11.1998 tarih ve 23515 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 7 No’lu tebliğ ile değişikliğe uğramıştır. Bu tebliğe göre;

“Özel Finans Kurumları nezdlerinde açılacak Türk Lirası ve yabancı para cari ve katılma hesaplarında biriken fonlar için aşağıda belirtilen oranlarda TCMB nezdindeki hususi bloke hesaplarda blokaj tesis edeceklerdir.

Tablo-1: TCMB Blokaj Oranları

Para Cinsi ve Hesap Türü	Blokaj Oranı
Türk Lirası Cari ve Katılma Hesaplarında	% 8
Yabancı Para Cari ve Katılma Hesaplarında	% 11

Kaynak: 6.11.1998 tarih ve 23515 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan TCMB’nın 7 nolu tebliği

Yurtiçi bankalar ve özel finans kurumlarınca açtırılan hesaplar blokaj yükümlülüğüne tabi değildir.”

Bankalar, topladıkları mevduat ve sair pasiflerden oluşan taahhütleri için TCMB Kanunu’nun 40/II-a maddesine istinaden, adigeçen Banka nezdinde serbest tevdiat ve Kamu Borçlanma Senedi bulundurmak, ayrıca mevduat için munzam karşılık tesis etmekle yükümlüdürler.

ÖFK için öngörülen nakit bulundurma ve blokaj yükümlülüğü, bankalar için getirilen disponibilite ve munzam karşılık tedbirlerinin ÖFK’lara uyarlanmış biçimi gibi görünmekteydi. 4491 sayılı Kanun’un 20. maddesinin 6. fıkrası ile ÖFK’larda TCMB Kanunu’nun 40/II-a maddesine tabi olmuştur.

Son durum itibariyle ÖFK’lar munzam karşılık bulundurma ve disponibilite yükümlülüğüne tabi olmakla birlikte bu tezin yazıldığı tarih itibariyle yeni bir düzenleme yapılmadığından 7 sayılı tebliğ ile getirilen blokaj hükümleri uygulanmaktadır.

Şimdiye kadar ÖFK’lar, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamında değildi. Bununla birlikte, vadesiz mevduat hesabı niteliğinde olan özel cari hesapların da 12.05.2001 tarihinde kabul edilen ve Bankalar Kanununda değişiklik yapan 4672 sayılı Kanun ile Bankaların TSMF’ye benzer “Özel Finans Kurumları Özel Cari Hesaplar ve

Kar/Zarara Katılma Hesapları Sigorta Fonu” oluşturularak bankalarla olan haksız rekabet ortadan kaldırılmıştır.

Özel Finans Kurumlarının K/Z hesaplarına intikal ettirdikleri karlar üzerinden sorumlu sıfatıyla %16 G.V. ve bunun da %10 SSDF hesaplayarak Menkul Sermaye İradı olarak vergi ödemektedir. Ayrıca Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi, Damga vergisi mükellefleri olup yaptıkları işlemlerden dolayı vergi öderler.⁷⁴

2.6- ÖFK’NIN DENETLENMESİ VE KOVUŞTURMA USULÜ

ÖFK’lar esas olarak T.C. Merkez Bankası’nca denetlenmekteydi. Bu arada gerek Kararname ve gerekse Müsteşarlık Tebliği hükümlerine göre, ÖFK’lar, Hazine Müsteşarlığı Bankalar Yeminli Murakıplarınca denetlenmekteydi.

ÖFK hakkındaki kararname ve tebliğlerde, mevzuata aykırı uygulamaların sorumluları hakkında uygulanacak cezai müeyyide olmaması hukuki bir boşluk yaratmıştı. Bu durum ÖFK’nın kararname ve tebliğlerle düzenlenmiş olmasından kaynaklanmaktaydı. Ceza Kanunu’nun temel prensibine göre kanunsuz suç ve ceza olamaz. Cezalar ancak Kanun’un suç olarak tanımladığı durumlara aykırı hareket edilmesi durumunda verilebilir. ÖFK’lara ilişkin bir Kanuni düzenleme olmadığından ceza verilememekteydi.

4491 sayılı Kanun’la değişik 4389 sayılı Bankalar Kanunu ÖFK’ları Kanun kapsamı içine alarak sözkonusu hukuki boşluğu doldurmuştur. Bankalar, özel bir ceza kanunu olması nedeniyle hangi usul ve esaslara uyulmadığında hangi suçların oluşacağı tanımlandıktan sonra, bu suçlara uygulanacak cezalar da aynı Kanun da tespit edilmiş bulunmaktadır. Nitekim, ÖFK’lara ilişkin düzenlemelerin yapıldığı 20.maddenin 6.fıkrasında “Bu Kanunun 21, 22 ve 23 üncü maddelerinde yer alan ceza hükümleri, özel finans kurumları ve görevlileri için de uygulanır” denilmektedir.

Yeni düzenlemelerle, ÖFK’lara ilişkin denetim ve kovuşturma Bankalar’la aynı hale getirilmiştir.

⁷⁴ VURAL, Mahmut, “Finansal Hizmetlerin ve Özel Finans Kurumların Vergilendirilmesi”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayın No:17, İstanbul 2000, s.227.

2.7- ÖZEL FİNANS KURUMLARINA İLİŞKİN YENİ DÜZENLEMEYLE İLGİLİ BAZI HUSUSLAR

2.7.1- Ödenmiş Sermaye Zorunluluğu

Bankalar Kanunu'nun 7.maddesinin 2/d fıkrasına göre Türkiye'de kurulacak bir bankanın ödenmiş sermayesinin 20 trilyon TL'den az olmaması gerekmektedir. Bu tutardaki ödenmiş sermaye şartı mevcut bankalar için aranmamakta, yalnızca sisteme yeni girecek olan bankalar için aranmaktadır. Aynı husus yürürlükten kaldırılan kendi özel mevzuatları çerçevesinde ÖFK'lar için önem taşımaktadır.

Sermaye yeterlilikleri bu konudaki rasyo düzenlemeleri ile ölçülen mevcut bankaların sermayelerini 20 trilyon TL'ye yükseltmeleri, Kanunu'un geçici 2/c maddesine göre, yönetim ve denetimlerinin doğrudan yada dolaylı olarak başka bir sermaye grubuna geçmesine yol açan hisse devir ve edinimlerine izin verilmesi için zorunlu kılınmaktadır. Benzer ölçme yöntemi halen faaliyette bulunan ÖFK'larda da uygulanmakta olup, Kanunu'un içinde yer alan geçici 2/c maddesi hükmü ÖFK'lar için de geçerlilik taşımaktadır. Dolayısıyla, izin alınmasını gerektiren hisse devir ve edinimleri olmadıkça ÖFK'ların ödenmiş sermayelerinin 20 trilyona çıkarılmasının 2 yıllık geçiş sürecinin sonuna kadar gerekmediği düşünülmektedir.

2.7.2- Şube Açma Esasları

Bankalar Kanunu'nun 9.maddesinin 6/a fıkrasına göre; bankaların Kurul'ca belirlenecek esaslara uymaları ve Bankalar kanunu uyarınca yürürlüğe giren standart oranları tutturmaları kaydıyla şube açmalarının serbest olduğu düzenlenmiştir. Kurul, gerektiğinde bankaların şube açmalarını izne tabi tutabilir.

ÖFK'ların şube açma esasları Hazine Müsteşarlığı tarafından 11.01.1997 tarih ve 22874 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tebliğ ile;⁷⁵

Bankaların şube açma esasları ise Hazine Müsteşarlığı'nın 21.06.1995 tarih ve 22320 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan yönetmeliği ile düzenlenmiş bulunmaktadır.⁷⁶

⁷⁵ 05.03.1998 ve 23375 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile değişiklik.

⁷⁶ 17.06.1998 tarih ve 23375 sayılı Resmi Gazete'yayımlanan Yönetmelik ile değişiklik.

Her iki düzenlemenin de uygulanmasının devamını öngören 4389 sayılı Kanun'un geçici 2/a, 4491 sayılı Kanun'un 3/b maddesi gereğince, Kurul tarafından bir düzenleme yapılincaya kadar ÖFK'ların şube açmaları hakkındaki bu düzenlemelerden hangisi uygulanacaktır sorusuna şu cevap verilmektedir: *ÖFK'ların yasa kapsamına alınması nedeniyle bundan sonra dayanağını Bankalar Kanunu'ndan alan mevzuata uyulması ve bu görüşe istinaden ÖFK'ların şube açma konusunda da bankalara ilişkin düzenlemelere tabidir.*

Bu çalışmanın hazırlandığı tarih itibariyle Hazine'nin ÖFK'lara gönderdiği bir genel yazıya istinaden Şube açılış prosedürleri bankaların şube açma prosedürleri ile aynı biçimde uygulanmaktadır.

2.7.3-Tek Düzen Hesap Planı Uygulaması

Bankalar Kanunu'nun 13.maddesinin 1/a fıkrasına göre bankalar; hesaplarını ve yıllık bilançoları ile kâr ve zarar cetvellerini T. Bankalar Birliği'nin görüşü alınarak Kurul'ca belirlenecek esas ve usullere uygun şekilde tutmak, yayınlamak ve ilgili mercilere göndermekle yükümlüdür. Bankalara ilişkin olarak hazırlanan THP 01.01.1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve koşulların gerektirdiği değişiklikler yapılmaktadır.⁷⁷

Bankalarda uygulanan THP'nin ÖFK'lar yönünden tam uygulanabilirliği bulunmamaktadır. Zira, ÖFK'ların bazı işlemleri bankalarla aynı olmakla birlikte ana uğraşı konuları olan fon toplama ve kullandırma faaliyetleri önemli farklılıklar içermektedir. Dolayısıyla bu kurumların kendine özgü işlemlerinin de dikkate alındığı bir THP ihtiyacı sözkonusudur. Yeni düzenlemeler yapılincaya kadar ÖFK'lar mevcut eski düzenlemelerini devam ettirmektedirler.⁷⁸

⁷⁷ 4389 sayılı yasa.

⁷⁸ Tosun, **a.g.e.**, s.182.

2.7.4-Karşılıklar Kararnamesine Uyum Süreci

4389 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin (f) bendine göre bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten (23.6.1999) önce açılan kredilere ilişkin karşılık yükümlülüğünün 4 yıl içinde bu Kanun hükümlerine uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan 4491 sayılı Kanun'un geçici 3. Maddesinin (a) bendine göre ise ÖFK'lar Bankalar Kanunu'na iki yıl içinde uyum sağlayacaklardır.

Bu hükümler birlikte düşünüldüğünde ÖFK'ların Bankalarla aynı kurallara tabi olması ilkesi çerçevesinde 23.06.1999 tarihinden önce açılan kredilerin 4 yıl içinde karşılık yükümlülüğüne uygun hale getirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte ÖFK'ları Bankalar Kanunu kapsamına dahil eden 4491 sayılı Kanun, 4389 sayılı Kanun'dan yaklaşık beş ay sonra 19.12.1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. ÖFK'lar açısından değerlendirildiğinde, 4389 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin (f) bendinde geçen "...bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce açılan krediler" ibaresi lafzi bir biçimde yorumlandığında 23.6.1999-19.12.1999 tarihleri arasında açılan krediler" bu madde kapsamına girmemektedir.⁷⁹

⁷⁹

A.g.e, s.183.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3-TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN ÖZEL FİNANS KURUMLARI

3.1 GENEL AÇIKLAMA

Biz bu bölümde Türkiye’de faaliyet gösteren ve 31.12.2000 tarihi itibariyle sayıları 6 olan Özel Finans Kurumlarının kuruluş yıllarını, sermaye durumlarını, ortaklık yapısını, yönetim kurullarını, rakamlarla şu andaki durumlarını ve ileriye dönük projelerini dikkate alarak bir inceleme yapmaya çalışacağız.

Türkiye’de Özel Finans Kurumları 1980 sonrasında faaliyetlerine başlamışlardır. 3’ü yabancı sermayeli olmak üzere, toplam 6 adet ÖFK bulunmaktadır. Bunlar; Al Baraka Türk A.Ş. , Faisal Finans Kurumu A.Ş., Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş., Anadolu Finans Kurumu A.Ş., İhlas Finans Kurumu A.Ş., Asya Finans Kurumu A.Ş.’ dir. Bu kurumları kısaca tanıyacağız.

3.2- Al Baraka Türk ÖFK A.Ş.

3.2.1- Kuruluş ve Sermaye Yapısı

Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş., kısaca “Albaraka Türk”, 16.12.1983 gün ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’na istinaden 1984 yılında kurulmuş, gerekli hazırlıklarını tamamladıktan sonra T.C. Merkez Bankası’nın 21 Ocak 1985 tarih ve 10912 sayılı yazısıyla “faaliyet izni”almıştır. 30 Haziran 1988’de “Halka Açık Şirket”statüsü kazanan Albaraka Türk’ün 1999 yıl sonu itibariyle 276 ortağı bulunmaktadır. Kurumun yaklaşık %80 sermayesi yabancı ortaklara aittir. Albaraka Türk’ün ödenmiş sermayesi 31.12.2000 yılı itibariyle 9 Trilyon TL’dir. 25.04.2001 tarihinde yapılan olağan genel kurul toplantısı ilanında kayıtlı sermayesi 26,5 trilyon olup, bunun 20 trilyonu ödenmiş sermayedir.

Genel Müdürlük ve Merkez Şube “İstanbul, Büyükdere Caddesi, No:78, 80290 Mecidiyeköy”adresindeki kendi binasında faaliyet gösteren Albaraka Türk’ün 31.12.1999 itibariyle toplam 22 şubesi bulunmaktadır. Bunlar İstanbul’daki Merkez Şube, Karaköy, Bakırköy, Bayrampaşa, Fatih, Kadıköy ve Ümraniye şubeleri, Ankara’daki Ankara ve Siteler şubeleri ve İzmir, Bursa, Konya, Kayseri, Adana,

Gaziantep, Samsun, Malatya, Kahramanmaraş, İzmit, Adapazarı , Antalya ve Balıkesir'deki şubelerdir.⁸⁰

3.2.2- Rakamlarla Albaraka Türk ÖFK. AŞ.

Tablo-2: Albaraka Türk ÖFK.AŞ.'nin 31.12.2000 Tarihi İtibariyle Genel Görünümü

Kuruluş Yılı	1985
Şube Sayısı	22
Ödenmiş Sermayesi	20 Trilyon
Ortak Sayısı	276
Sermaye Yapısı	%80 Yabancı - %20 yerli sermaye
Toplam Aktifleri	486,978 Trilyon TL.
Öz Kaynaklar	32,748 Trilyon TL.
2000 Yılı Karı	6,589 Trilyon TL. (Vergi Sonrası)
Toplanan Fonlar	431,406 Trilyon TL.
Kullandırılan Fon	341,220 Trilyon TL.
Personel Sayısı	525 (%59'u yüksek okulu mezunu, yaş ortalaması 34)
Müşteri Sayısı	200 bin
Pazar Payı	%23

Kaynak: Albaraka Türk ÖFK A.Ş. Faaliyet Raporları

3.2.3- Bağlı Bulunduğu Grup: Dallah Al Baraka

Dallah Albaraka grubu finanstan inşaata, temizlik şirketlerinden, petrol kuyularını işletmeye kadar bir çok alanda faaliyet göstermektedir. Hem ulusal bazda hem de çokuluslu şirketler şeklinde organize olmuş bir holdingdir.⁸¹

3.2.4- Yeni Ürünleri ve İleriye Dönük Yatırımları

Albaraka Türk ÖFK. AŞ. kurumsal finansmanın yanında bireysel leasingde de Özel Finans Kurumları arasında bir ilke imza atarak, kişilerin ihtiyaçlarını da finanse etmeye başladı. Bir süre önce Exper bilgisayar firmasıyla yapılan sözleşme gereği, bilgisayar satışlarını bireysel kiralama şeklinde gerçekleştirerek uzun vadede, cazip fiyatlarla bilgisayar satışlarını gerçekleştirdi. Bunun yanında Tv, buzdolabı, otomobil gibi diğer ihtiyaç maddeleri için de tüketici finansmanına başlanacağını öğreniyoruz.⁸²

⁸⁰ Albaraka Türk ÖFK. AŞ. faaliyet raporları ve www.albarakaturk.com.tr sitesi

⁸¹ www.albaraka.com.

⁸² Ahmet Ertürk, "Söyleşi", Ekovitrin Özel Finans Kurumları Özel Eki, Temmuz 2000, s.22.

Kredi kartı POS cihazı yeni dönemde daha da yaygınlaştırarak müşteri portföyü genişletilmeye çalışmaktadır. Albaraka Türk ÖFK. AŞ.'nin ileriye dönük projeleri arasında ATM, cihazlarını faaliyete geçirerek, yüksek teknolojinin sunduğu hizmetlerden yararlanarak müşterilerine daha hızlı ve daha kaliteli hizmet sunmak gibi çalışmaları yoğun bir şekilde devam etmektedir.

3.3- FAİSAL FİNANS KURUMU A.Ş.

3.3.1- Kuruluş ve Sermaye Yapısı

23 Ocak 1985 tarihinde MB' den, 12 Mart' tada Müsteşarlıktan faaliyet izni alarak 2 Nisan 1985'de faaliyete başlamıştır. Merkezi İstanbul'dadır.

31.12.2000 sonu itibariyle %96.54'ü Kombassan Holding'in iştiraki olan Olfo Sa'nın sahip olduğu Faysal Finans, 5 milyar TL kuruluş sermayesini 1989'da 25 milyara TL' ye, 1991'de 65 milyar TL' ye, 1993'te ise 130 milyar TL' ye yükseltmiştir. Halen merkez şubesi ile birlikte, ülkenin önemli ticaret ve sanayi merkezlerine yayılmış 11 şube, Frankfurt ve Cidde temsilcikleri ile beraber faaliyetlerini sürdürmektedir.⁸³ Faysal Finans'ın şubeleri şunlardır: Adana, Ankara, Bursa, Denizli, Eminönü, Kadıköy, Karaköy, İzmir, Konya, Adapazarı, Şanlıurfa ve Trabzon'dur.

Faysal Finans Kurumu Nisan 2001 tarihinde yapılan genel kurulunda ödenmiş sermayesini 20 Trilyon TL'ye çıkarmaya karar verirken, Kombassan'a ait olan hisselerin büyük bir kısmını Albaraka Türk'ün de dolaylı sahipliğinde bulunan Ülker Grubu devraldı.

⁸³

Faisal Finans Kurumu faaliyet raporları

3.3.2- Rakamlarla Faysal Finans Kurumu A.Ş.

Tablo-3:Faysal Finans Kurumu A.Ş.'nin 31.12.2000 Tarihi İtibariyle Genel Görünümü

Kuruluş Yılı	1985
Şube Sayısı	12
Ödenmiş Sermayesi	2 Trilyon TL.
Sermaye Yapısı	%96.54'ü yerli Ülker Grubu ve ABD'li ortaklar.
Toplam Aktifleri	128,483 Trilyon TL.
Öz Kaynaklar	4,430 Trilyon TL.
2000 Yılı Karı	57 Milyar TL. (30.06.2000)
Toplanan Fonlar	116,380 Trilyon TL.
Kullandırılan Fon	89 Trilyon TL. TL.
Personel Sayısı	286
Müşteri Sayısı	87.315
Pazar Payı	% 7

Kaynak: Faysal Finans Kurumu A.Ş.'nin Faaliyet Raporları

3.3.3- Bağlı Bulunduğu Grup: Ülker Grubu

Nisan 2001 tarihine kadar Kombassan Holding'in bünyesinde bulunan Faysal Finans'ın %97 gibi büyük bir oranını Ülker Grubu bünyesine kattı. Ülker Grubu aynı zamanda Albaraka Türk'ün de sahibi bulunan ortakların iştiraki durumundadır. Önümüzdeki dönemde dolaylı da olsa Albaraka Türk'ün bu kurum üzerinde etkisi söz konusu olacaktır. Ülker Grubu, Türkiye bisküvi ve çikolata sektörünün %50'sinden fazlasını kontrol etmesi açısından önemli bir yere sahip bulunmaktadır.

3.4- KUVEYT TÜRK EVKAF FİNANS KURUMU A.Ş.

3.4.1- Kuruluş ve Sermaye Yapısı

Kuveyt Türk, dünyanın zengin ülkeleri arasında yer alan Kuveyt devletinin %50 ortaklığı, faizsiz bankacılıkta dünyada söz sahibi Kuwait Finance House ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kurulmuştur. Kuveyt Türk kurulduğu günden bugüne faizsiz bankacılık sisteminde özenliliği, yatırım alanlarında araştırmacılığı ve süratli hizmeti ilke edinmiş bir kurumdur. Kuveyt Türk 1988 yılında kurulmuş ve 1989 yılında faaliyete başlamıştır.

3.4.2- Rakamlarla Kuveyt Türk Evkaf Kurumu A.Ş.

Tablo-4: Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.'nin 31.12.2000 Tarihi İtibariyle Genel Görünümü

Kuruluş Yılı	1989
Şube Sayısı	24 (31.04.2001) itibariyle
Ödenmiş Sermayesi	21.630 Trilyon TL.
Sermaye Yapısı	%68 yabancı, %22 yerli
Toplam Aktifleri	331.745 Trilyon TL.
Öz Kaynaklar	39.707 Trilyon TL.
2000 Yılı Karı	1.313 Trilyon TL.
Toplanan Fonlar	281.935 Trilyon TL.
Kullandırılan Fon	193.814 Trilyon TL.
Personel Sayısı	458
Pazar Payı	%14

Kaynak: Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.'nin Faaliyet Raporları

3.4.3- Bağlı Bulunulan Grup: Kuwait Finance House Kuvait Finance House

Grup, Dünya faizsiz bankacılık sektöründe Dallah Al Baraka grubuyla birlikte tekel haline gelmiş durumdadırlar. İslam Kalkınma Bankası ile Kuveyt devletinin resmi Sosyal Güvenlik Kuruluşunun da bu kurumun arkasında olması sermayesinin gücü açısından önemlidir.

3.4.4- Yeni Ürünleri ve İleriye Dönük Yatırımları

İleriye dönük planlarımızın başında hizmet kalitemizi artırarak ISO-9000 Standartları'na ulaşmak, yeni şubeler açarak hizmet ağıımızı genişletmek, yeni Faizsiz Bankacılık enstrümanlarını uygulamaya başlamak, ATM uygulamaları gibi yatırımlarla Kurum imajını güçlendirmek gelmektedir.

3.5- ANADOLU FİNANS KURUMU A.Ş.

3.5.1- Kuruluş ve Sermaye Yapısı

Anadolu Finans Kurumu 24. 04. 1985 tarihli ve 3182 sayılı kanunun 96. Maddesi ile, 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı kararname hükümlerine göre 04.03.1991 yılında kurulması kararlaştırılmış, 06.11.1991 yılında da faaliyete başlamıştır.

Anadolu Finans Kurumu (AFK), Kayseri menşeli HES Grubu tarafından tamamı yerli sermaye ile kurulan ilk Özel Finans Kurumu'dur. Ankara'da bulunan Genel

Müdürlük teşkilatını 1998 yılında İstanbul'a taşımıştır. “Halka Açık Şirket” statüsünde olan AFK, Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan izin doğrultusunda 1999 yılının Temmuz ayında sermayesinin tamamı mobilya, ev tekstili ve kablo sektörünün önde gelen kuruluşlarından İstikbal Grubu'na intikal etmiştir.

Halen 14 adedi kendi mülkü olan 27 şubesi ile faaliyet göstermektedir. Türkiye'nin %100 yerli sermayeli ilk Özel Finans Kurumudur.

Kayıtlı sermaye, Kurumun İstikbal Grubu tarafından devralındığı Temmuz 1999'daki 2 trilyon TL'lik seviyesinden, 29 Mart 2000 tarihinde yapılan Genel Kurul toplantısında 32.5 trilyon Türk Lira'sına çıkarılmıştır. 28.02.2001 tarihi itibarıyla Anadolu Finans'ın sermayesinin 20.5 trilyon Türk Lira'lık kısmı ödenmiştir.

3.5.2- Rakamlarla Anadolu Finans Kurumu A.Ş.

Tablo-5: Anadolu Finans Kurumu A.Ş.'nin 31.12.2000 Tarihi İtibarıyla Genel Görünümü

Kuruluş Yılı	1991
Şube Sayısı	27 (30.4.2001 itibarıyla)
Ödenmiş Sermayesi	21 trilyon (30.4.2001 tarihi itibarıyla)
Ortak Sayısı	İstikbal Grubu
Sermaye Yapısı	%100 Yerli
Toplam Aktifleri	170,900 Trilyon TL.
Öz Kaynaklar	17,9 Trilyon TL.
2000 Yılı Karı	58,3 Milyar TL.
Toplanan Fonlar	148,937 Trilyon TL.
Kullandırılan Fon	94,391 Trilyon TL.
Personel Sayısı	409
Müşteri Sayısı	115 bin
Pazar Payı	% 7

Kaynak: Anadolu Finans Kurumu A.Ş.'nin Faaliyet Raporları

3.5.3- Bağılı Bulunulan Grup; İstikbal Grubu

Temelleri 1942'lerde atılan grup, oturma grupları, yatak, ev tekstili konusunda faaliyet göstermekte olup İstikbal, Bellona markaları ile üretim yapmaktadır. Bu markaların yanında, daha üst gelir grubuna hitap eden Alman "Hukla" firması ile de lisans anlaşması yapmış olup, Hukla mamüllerini Türkiye'de üreterek anavatanı Almanya'ya ihrac eder duruma gelmiştir. Yaklaşık 550.000 m2 kapalı 700.000 m2 toplam alanda faaliyet gösterilen grup bünyesinde 7500'ün üzerinde personel istihdamı sağlanmaktadır. Türkiye geneline yayılmış 2000'i aşkın satış noktaları ile ülkenin her tarafına yayılmış durumdadır.

Ergin Uluslararası Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş. 'nin 31.12.2000 tarihi itibarı ile enflasyon muhasebesine göre yapılmış konsolide mali verilere göre İstikbal Grubu 650 milyon USD ciro gerçekleştirmiştir.

3.5.4- Yeni Ürünleri ve İleriye Dönük Yatırımları

AFK, İstikbal grubuna geçtikten sonra, hızlı bir atılıma geçerek geçen yılı zararla kapatan AFK, bu sene kara geçti. Hızlı şubeleşme ve ileri teknolojinin yardımıyla müşteri portföyünü genişletmek isteyen AFK, 31.06.2000 tarihi itibarıyla 20 olan şube sayısını 27'ye çıkararak şube ağını genişletmiştir. Bunun yanında AFK'nın ileriye dönük hedefleri arasında internet bankacılığı, ATM hizmetlerinin verilmesi gibi ciddi atılımları bulunmaktadır.

3.6- İHLAS FİNANS KURUMU A.Ş.

3.6.1- Kuruluş ve Sermaye Yapısı

İhlas Finans Kurumu A.Ş., 16 Şubat 1995 tarihinde 1 trilyon TL. ödenmiş sermaye ve %90 hissesi İhlas Holding A.Ş.'ne diğer hisseler ise şahıslara ait olmak üzere 100 ortağın iştirakiyle kurulmuş ve 28 Nisan 1995 tarihinde faaliyete başlamıştır. Böylece İhlas Finans ilk kuruluş sermayesi ile "sektörün en yüksek özkaynağa sahip kurumu" ünvanını kazanmıştır.

Kurum 1995 yılı içerisinde Ege Mosan Motorlu Araçlar A.Ş., Bisiklet Jant Sanayi ve Ticaret A.Ş., Bisanlar Bisiklet Sanayi ve Ticaret A.Ş., Bisiklet Sanayi A.Ş.,

İhlas Motor A.Ş., ve Özel Finans Kurumları Vakfı olmak üzere altı adet müessese ve kuruluşa iştirak etmiştir.

Kurum 26 Ekim 1995 tarihinde İhlas Holding'in yüzde 8 oranında hissesini Türkiye Diyanet Vakfı'na devretmesi ile önemli bir yeni ortak kazanmıştır.

İhlas Holding'in hisselerinden yüzde 10 payını 16 Nisan 1996 tarihinde İslam Kalkınma Bankasına devretmesiyle Kurum, uluslararası ve güçlü yeni bir ortak edinmiştir. Aynı yılın 1-5 Temmuz tarihleri arasında yine İhlas Holding Kurumdaki %15 oranındaki hissesini halka arz etmiştir. Böylece İhlas Finans, hem hisseleri İMKB'de işlem gören ilk özel finans kurumu olmuş hem de borsada Yeni Şirketler Pazarı'nın kurulmasına öncülük etmiştir.

İhlas Finans 1997 yılı sonunda yani kuruluşundan 2 yıl sonra topladığı fon itibariyle sektörün lideri haline gelmiştir. Yine bu yıl içinde Frankfurt'ta temsilcilik açarak dünya çapında bir kuruluş olma yönündeki hedefinin ilk adımlarını atmış, yurt içindeki şube sayısını ise 35'e yükseltmiştir. Kurum 3.2.1997 tarihinde iştiraki olan Ege Mosan Motorlu Araçlar A.Ş., İhlas Ege Jant Sanayi ve Ticaret A.Ş., İhlas Bisanlar Bisiklet Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve İhlas Bisiklet Sanayi A.Ş.'deki tüm iştirak paylarını toplam 7.400.000 USD karşılığı bedelle satmıştır.⁸⁴

3.6.2- Rakamlarla İhlas Finans Kurumu A.Ş.

Tablo-6: İhlas Finans Kurumu'nun 31.12.2000 Tarihi İtibariyle Genel Görünümü

Kuruluş Yılı	1995
Şube Sayısı	35+1 (Frankfurt)
Ödenmiş Sermayesi	10 Trilyon
Sermaye Yapısı	%90 yerli, %10 yabancı sermaye
Toplam Aktifleri	795,509 Trilyon TL.
Öz Kaynaklar	45,423 Trilyon TL.
2000 İlk Altı Ay Karı	2,107 Trilyon TL.
Toplanan Fonlar	667,064 Trilyon TL.
Kullandırılan Fon	671,618 Trilyon TL.
Personel Sayısı	835
Müşteri Sayısı	500 bin
Pazar Payı	%39

Kaynak: İhlas Finans Kurumu A.Ş.'nin Faaliyet Raporları

⁸⁴

İhlas Finans Kurumu A.Ş. İnternet sitesi, www.ihlasfinans.com.tr, ve faaliyet raporları.

3.6.3- Bağılı Bulunulan Grup: İhlas Holding A.Ş.

Türkiye Gazetesi, İHA gibi medya kuruluşlarını da bünyesinde bulunduran ve ülkemizin önde gelen kuruluşlarından biri olan İhlas Holding; inşaattan otomotive, sağlık hizmetlerinden sigortacılık ve bankacılığa kadar birçok iş kolunda faaliyet göstermektedir. İhlas Holding'e bağılı olarak faaliyet gösteren 50'yi aşkın kuruluştaki yaklaşık 25 bin kişi istihdam edilmektedir.⁸⁵

3.6.4- Yeni Ürünleri ve İleriye Dönük Yatırımları

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nın 11.02.2001 tarihinde İhlas Finans Kurumu'nun faaliyet iznini elinden aldığından dolayı, İhlas Finans'ın ileriye yönelik projelerinden bahsetmemiz söz konusu değildir.

3.6.5- İhlas Finans Kurumu'nun BDDK Tarafından Faaliyet İzninin Durdurulması

İhlas Finans Kurumu A.Ş. BDDK'nun 10.02.2001 tarih ve 171 sayılı ve 11 Şubat 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan kararı ile faaliyet izni durdurulmuştur.

İhlas Finans'ın faaliyet iznini iptal eden BDDK'nın iptal gerekçesi; “Şirket kaynaklarını, yönetim ve denetimini elinde bulunduran ortaklarına şirketin emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan ve dolaylı olarak kendi lehlerine kullandırmasıdır” şeklindedir. Bunun üzerine İhlas Finans'ın 11.02.2001 tarihinde kamuoyuna yaptığı yazılı açıklama ise şöyledir: “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 10.02.2001/171 sayılı kararı ile kurumumuzun faaliyet izni kaldırıldığından, İFK'nın hukuken tasfiye süreci başlamıştır. İhlas Finans Kurumu, tasfiye süreci mevcudatına uygun olarak alacaklarını tahsil edip, mudilerinin alacağını ödeyecektir. İhlas Finans Kurumu'nun mevcutları, borçlarını fazlasıyla karşılayacak seviyededir. Dolayısıyla mudilerimizin ve diğer müşterilerimizin bu konuda endişe etmelerine mahal yoktur.”

Şunu hemen ifade etmek gerekir ki İhlas Finans Kurumu A.Ş.'nin faaliyet izninin durdurulmuş olması, faize duyarlı olup bu kurumlara paralarını yatıran kesimi ve bu kurumları derinden üzmüştür. Ancak sözkonusu finans kurumunun içinde düştüğü

⁸⁵

İhlas Finans 1999 Yılı Faaliyet Raporu.

durumun sebebi, “Özel Finans Kurumları Sistemi’nin zayıflığı veya zaafı” değildir. Bu konuda en yetkili mercii olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun tespit ve değerlendirmelerine göre, İhlas Finans Kurumu’nun, “Kötü Yönetim ve Fonların Holdinge Aktarılması vb....” nedenlerle bu duruma düştüğü ifade edilmiştir. Nitekim BDDK’nın o zamanki başkanı Zekeriya TEMİZEL de bu kararın ardından basına yaptığı açıklamada, diğer finans kurumlarında herhangi bir problemin bulunmadığını, bunların normal faaliyetlerine devam ettiğini, bu nedenle endişeye mahal olmadığını belirtmiştir. Görüldüğü üzere problem, kar/zarar sisteminden değil, son zamanlarda bazı bankalarda da rastlandığı gibi kötü yönetimden ve kurallara aykırı olarak varlıkların hakim sermayedar gruplara aktarılmasından kaynaklanmaktadır.

Nitekim Özel Finans Kurumları Birliği (FİNANSBİR), 12 Şubat 2001 tarihinde “Kamuoyuna Duyuru” başlığı altında yatığı yazılı açıklamada; Özel Finans Kurumları’nın 1985 yılından beri yurtiçinden ve yurtdışından fon toplayan ve bunları reel ekonomiye aktaran, 3 milyar \$’ı aşan fon hacmi, binlerce çalışanı, yüzlerce şubesi ve yüzbinlerce müşterisi ile Bankalar Kanunu’na tabi olarak faaliyet gösteren, BDDK’nın denetimi ve gözetimi altında bulunan kuruluşlar olduğu belirtilmiştir. İhlas Finans Kurumu’nun iflas nedenlerine işaret edilen ilgili açıklamada; sektörümüzde yer alan ve son yıllarda hızlı büyümesiyle dikkat çeken sözkonusu Kurumun son aylarda tasarruf sahiplerine olan taahhütlerini yerine getiremediği, bir süredir kamuoyu ve ilgililer tarafından bilinmekteydi. İlgili kurumun sıkıntıya düşmesinin nedeni BDDK’nın ifadesine atıfta bulunulmuştur. Diğer finans kurumları için resmi makamlarca buna benzer bir tespit yapılmamıştır. Nitekim BDDK’nın ilgili kararıyla bu durum açıkça anlaşılmaktadır. Bu kurumlar kaynaklarını bankacılık teamüllerine uygun olarak çok geniş bir yelpaze içerisinde reel ekonomiye aktarmışlardır. Bu sebeple tasarruf sahiplerinin herhangi bir endişeye kapılmasına gerek yoktur.⁸⁶

Öte yandan İhlas Finans Kurumu’nun yukarıda zikrettiğimiz yazılı açıklamasında aktiflerinin pasiflerinden fazla olduğu ve mudilerinin endişe etmemelerine gerek duyulmadığını belirtmişti. Yine takip eden dönemlerde gazetelere verilen ilanlar da 15 Haziran 2001’e kadar ödeme planının açıklanacağı duyurulmuştu. Fakat bu tezin yazıldığı 24 Haziran 2001 tarihine kadar herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

3.6.6- İhlas Finans Kurumu A.Ş.’nin İflas Etme Sebepleri

İhlas Finans Kurumu 1,2 milyar dolara yakın bir açık verdiği, avami bankacılık deyimiyle batağa yol açtığı için yetkililerce işlemlerine el konuldu. Bu açığın iki temel kaynağı olabilir. Bunlardan biri Grup şirketlerine sorumsuzca kredi açmak ve arkasını takip etmemek. Daha önemlisi, kuruma fon çekebilmek için, fiktif karlar dağıtmak. Yani her yıl, gerçekte o kadar kar söz konusu olmadığı halde, yüksek kar gerçekleşmiş gibi, fon sahiplerine yüksek kar dağıtıp para çekmek. Buna 80’li yıllarda Kastelli modeli deniyordu.⁸⁷ Bunun yanında kötü yönetim ve mudilerin paralarını yatırırken bilinçli davranamamaları da önemli diğer iki sebebi oluşturmaktadır.

3.6.6.1- Topladığı Fonları Grup Şirketlerine Aktarma

İhlas Finans Kurumu piyasadan yaklaşık 1.2 milyar dolar mevduat topladığı hem 1999 yılı sonu bilançosundan hem de yetkililerin açıklamalarından anlaşılmaktadır. Kurum topladığı bu fonların büyük bir kısmını kendi Grup Şirketlerine aktarmıştır. Grup şirketlerine aktarılan paraların zamanında geri dönüşü sağlanamadı. Aynı zamanda bu kuruma para yatıran kesim, diğer 5 tane finans kurumundan farklı saiklerle paralarını yatırmışlardır. İhlas Finans Kurumu’nun dağıttığı karlar hem 5 tane finans kurumunun dağıttığından kat kat fazlaydı hem de diğer bankaların dağıttıkları faizden de yüksekti. Bu durum tasarruf sahibinin ilgisini çekmiş ve sadece faize duyarlı kesim değil aynı zamanda yüksek faiz beklentisi içindeki tasarruf sahiplerine de hitap ettiği için ilgili kesim paralarını bu kuruma yatırmıştır. Kasım-2000 ve Şubat 2001 krizlerinde repo faizleri %2000’lere fırlayınca, faize duyarlı olmayan büyük bir kesim İhlas Finans’taki paralarını çekip repoya yönelmeye başlamıştır. Bu talepler artınca, zaten gelen parayla çarkı döndüren kurum, nakit akışı yönünden yetersiz kalınca taahhütlerini yerine getiremez olmuş ve BDDK tarafından faaliyetleri durdurulmuştur.

İhlas Finans Kurumu, topladığı fonları kendi şirketlerine kullandığı ve gelir getirmeyen harcamalara aktardığı ve daha başka yanlışlar yaptığı için zor duruma düştü, bunu genellemek doğru değildir, her finans kurumunun İhlas Holding gibi şirketleri

⁸⁶ Zaman Gazetesi, 12 Şubat 2001.

⁸⁷ Mustafa Özel, “Mudiler 3 Ay Sabretsin”, **Yeni Şafak Gazetesi**, 25.03.2001, s.7.

yok, ayrıca bunlar paraları geniş bir “kurum dışı şirketler ağına” yayıyor ve sağlam teminatlara bağlıyorlar.⁸⁸

3.6.6.2- Kötü Yönetim

İhlas Finans Kurumu’nun batış sebeplerinden en önemli bir diğer sebep de iyi yönetilemeyiştir. Gerçek anlamda profesyonel bir ekip tarafından yönetilecek bir finans kurumunun, kaynaklarının neredeyse tümünü bir holdinge ait şirketlere aktarması kadar yanlış bir karar olamaz. İhlas Finans Kurumu’nu yönetenler profesyonel anlamda hareket etmiş olsalardı, yumurtaları ayrı ayrı sepete koyarlardı. Yumurtaları tek sepette topladılar ve bu sepet de yere düşünce tüm yumurtaları kırıldı. İhlas Finans Kurumu’ndaki kötü yönetimi diğer finans kurumlarıyla kıyasladığımızda, diğer finans kurumlarında böyle bir durumla karşılaşmıyoruz. Diğer finans kurumlarının aktif kalitesi gayet güçlüdür. Kullandıkları fonlara karşılık yaklaşık %150 eskalasyonlu gayri menkul, çek senet vb. değerleri ipotek olarak almaktadırlar. Hem bu yönüyle hem de tüm sermayesi büyük bir oranda bir gruba bağlı olan finans kurumları olarak ele aldığımızda, büyük oranda bir gruba bağlı Anadolu Finans Kurumu dışında bu yapıda sermayeli bir kurum mevcut değildir. Yani tek bir grubun hakimiyeti altında bulunan finans kurumu haliyle sıkıntıya girebilmektedir. Anadolu Finans Kurumu’nun bugüne kadar bu anlamda açık vermediği ve profesyonelce yönetildiğini söylemek mümkündür. Zaten diğer finans kurumları için tek grup hakimiyetinden bahsetmek sözkonusu değildir.

⁸⁸

Hayrettin Karaman, “ÖFK’lar Bindığınız Daldır”, **Yeni Şafak Gazetesi**, 18.03.2001, s.12.

3.6.6.3- Mudilerin Yeterince Araştırma Yapamamaları

Kanaatimizce ilk iki sebep kadar önemli olan bir diğer sebep de, finans kurumlarına paralarını teslim eden mudiler açısından yapılan değerlendirmelerdir. Mudiler paralarını İhlas Finans Kurumu'na götürünce, diğer finans kurumlarının dağıttıkları karları ve hatta diğer bankaların verdiği faizleri kıyaslama fikrini gözardı ettikleri görülmektedir. Diğer finans kurumlarının Türk Lirasına yıllık %55-60 oranlarında kar dağıtırken; İhlas Finans Kurumu'nun dağıttığı karlar neredeyse %80-90 aralığında seyretmekteydi. Yine bunun gibi yabancı paraya (mark ve dolara) diğer finans kurumları yıllık %4-5 aralığında kar dağıtırken, İhlas Finans Kurumu %8-10 aralığında karlar dağıtmaktadır. Bunun yanında banka faizlerinin de İhlas Finans dışındaki diğer finans kurumlarının dağıttığı karlarla paralel oluşu, İhlas Finans Kurumu'nun fiktif karlar dağıttığı, gerçekte kazançların o kadar olmadığı halde, fon sahiplerine yüksek karlar vererek para çekme peşinde olduğu açıkça görülmektedir.⁸⁹

Bu sebeplerden sonra şunu ifade edebiliriz ki, İhlas Finans Kurumu'nun batışı sistemin SOS vermesinden kaynaklanmamaktadır. Tamamen bankacılık teamüllerine aykırı hareket edildiğinden dolayı böyle bir sonla karşı karşıya kaldığı resmi makamlarca da teyit edilmiştir. Özel Finans Kurumları topladıkları fonları plase ederlerken, tamamen bankacılık teamüllerine uygun, konulan kurallara harfiyen uydukları ve mevzuatta belirtilen hususlara dikkat ederek büyümelerine devam etmektedirler. İhlas Finans Kurumu'nun batışından sonra geriye kalan 5 tane finans kurumu büyük bir mücadele vererek 2001 Krizi'nden de başarıyla çıkmışlardır. Bunların iyi yönetildikleri ve kaynaklarının verimli alanlarda kullandıkları olgusu resmi makamlar tarafından da bu tescillenmiştir. Nitekim 4672 sayılı yasayla da bu kurumların topladıkları fonlara güvence getirilerek bu finans kurumlarının devletimiz tarafından desteklendiği ve iyi yolda oldukları tescillenmiş oldu.

⁸⁹ Finans Kurumlarının dağıttıkları karlar ve bankaların dağıttıkları faizler için bk. www.finansbir.com, ve www.tbb.org, sitelerine bakılabilir.

3.7- ASYA FİNANS KURUMU A.Ş.

3.7.1- Kuruluş ve Sermaye Yapısı

Kuruluş, faaliyet esasları 16.12.1983 gün ve 83/7516 sayılı ÖFK kararnamesi ile ilgili tebliğ ve yönetmeliklerle belirlenmiş olan Asya Finans Kurumu A.Ş., 24 Ekim 1996 tarihinde Türkiye'nin altıncı özel finans kurumu olarak faaliyete geçmiştir. Kuruluş sermayesi 2 Trilyon TL. ve mevcut ödenmiş sermayesi 10 trilyon TL. olan Asya Finans, çok ortaklı bir yapıya sahiptir.

Yaygın hizmet ağı ile müşterilerine birebir hizmet vermeyi ve müşteri memnuniyetini hedefleyen Asya Finans, 13 ilde 25 şubesi, yurt içerisinde üç, yurtdışında 62 değişik ülkede 119 muhabir banka ile hizmetini sürdürmektedir. Asya Finans Kurumu A.Ş.'nin şubeleri şunlardır: Altunizade Merkez Şube, Kadıköy, Merter, Şişli, Sefaköy, İzmir, Bursa, Konya, Gaziantep, Ankara, Kayseri, Eskişehir, Antalya, Aydın, Pendik, Sultanhamam, Ostim, Diyarbakır, Erenköy, Ümraniye, Fatih, Gazi Osmanpaşa, Gebze, Erzurum ve Samsun.⁹⁰ Yaygın ve küçük hisselerden oluşan çok ortaklı yapısı ile halka açık bir şirket konumundaki Asya Finans, SPK mevzuatına tâbidir. Asya Finans'ın 260 ortağı bulunmaktadır. En büyük ortağı %9.3 ile Sanko Holding'in sahipleridir.

3.7.2- Rakamlarla Asya Finans Kurumu A.Ş.

Tablo-7: Asya Finans Kurumu A.Ş.'nin 31.12.2000 Tarihi İtibariyle Genel Görünümü

Kuruluş Yılı	1996
Şube Sayısı	25 Şube
Ödenmiş Sermayesi	10 Trilyon
Sermaye Yapısı	%100 yerli
Toplam Aktifleri	237,313 Trilyon TL.
Öz Kaynaklar	17,728 Trilyon TL.
2000 Yılı Karı	5,316 Trilyon TL.
Toplanan Fonlar	184,872 Trilyon TL.
Kullandırılan Fon	151,508 Trilyon TL.
Personel Sayısı	502
Müşteri Sayısı	145 bin
Pazar Payı	%10

Kaynak: Asya Finans Kurumu A.Ş.'nin Faaliyet Raporları

⁹⁰

Asya Finans Kurumu faaliyet raporları ve www.asyafinans.com.tr, sitesi.

3.7.3- Bağlı Bulunulan Grup

Asya Finans Kurumu A.Ş.'nin özellikle bağlı bulunduğu bir holding, grup mevcut değildir. Yalnız en büyük ortağı Sanko Holding'in sahipleridir.

3.7.4- Yeni Ürünleri ve İleriye Dönük Yatırımları

Asya Finans Kurumu A.Ş. özellikle bireysel bankacılık alanında ilerleme sağlayarak, Özel Finans Kurumları arasında bireysel fon kullandırma projelerinin ilklerinden olan Konut Alım Finansmanı 1999 yılı içerisinde uygulamaya konulmuştur. Bireysel bankacılık ürünlerinden olan Okul Taksit Sistemi'ne dahil olan 22 özel okul ve 1 özel üniversite veli ve öğrencilerine ulaşarak kurum ve müşteri portföyü genişletilmiştir.

Günümüzde teknoloji hayatın vazgeçilmez unsuru haline gelmiştir. Bankacılık da teknolojinin en yoğun kullanıldığı sektörler sıralamasında ön sıralardadır. Asya Finans Kurmu, etkin hizmet sunulmasında teknolojinin rasyonel ve verimli kullanılması esası benimsenmiş, bunun için yazılım ve donanımda ciddi yatırımlar yapılmaktadır. Kullanılan yazılım sisteminin ihtiyaçlara göre geliştirilmesinin yanı sıra on-line muhabirlik bağlantısı, okul taksit modülü, otomatik ödeme sistemi gibi yeni ürün bağlantılı projeler hayata geçirilmiş olup, hali hazırda internet bankacılığı konusunda çalışmalar devam etmektedir.⁹¹

⁹¹ Asya Finans Kurumu A.Ş., 1999 yılı faaliyet raporu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4- PERFORMANS DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

Performans değerlendirme göstergeleri daha çok personel performansı üzerine yazılmış eserler mevcuttur.⁹² İşletmelerin performansı üzerine yazılmış eser, ve bu eserlerde performans değerlendirme kriterleri çok sınırlıdır. Biz bu çalışmamızda, bankaların performansında gözönünde bulundurulabilecek performans kriterlerini biraraya getirmede bayağı sıkıntı çektik. Zira bu kurumları özellikle konumuz itibarıyla Özel Finans Kurumlarını değerlendirecek genel kabul görmüş kriterleri bulmak imkansızdır.

Finansal kurumlarda performans alanları değişik açılardan ele alınan ve değerlendirilen bir konudur. Planlama ve bütçeleme süreçleri, teknolojik altyapı, insan kaynakları profili ve finansal yapı iç performans alanları ile ilgilidir. Öte yandan, piyasa payı, yasal ilişkiler ve toplumsal imaj ise önemli dış performans alanları olarak ele alınmaktadır.⁹³ Performans, kurumun sahip olduğu imkan ve kaynaklarla, belirli bir dönemde değişik faaliyet ve/veya operasyon alanlarında veya bunların ortak sonucunu yansıtan bir değişkene göre elde ettiği mutlak ve/veya oransal sonuç/düzey olarak yorumlanmaktadır.⁹⁴

Finansal kurumlarda planlamanın ilk aşaması, amaçların belirlenmesidir. Daha sonra bu amalar kantitatif olarak ifade edilmiş hedeflere dönüştürülmektedir. Bu çerçevede, bütçeler ya da kâr planları, hedeflerin departmanlar düzeyindeki yansımaları ve kaynak tahsisinin durumunu göstermektedir. Teknoloji, güncel ve doğru bilginin elde edilmesinde, müşteriye sunumunda, yeni finansal ürünlerin geliştirilmesinde, maliyetlerin düşürülmesinde önemli fonksiyon üstlenmektedir. Kaliteli insan kaynakları hedeflerin başarılmasında, bireysel ürün ve hizmet satışında veya coğrafi genişlemede kritik rol oynamaktadır. Verimlilik (sermaye ve aktif getirisi) ve etkinlik (birim maliyet

⁹² J.Margaret Palmer, (Çev.Doğan Şahiner), **Performans Değerlendirmeleri**, Kişisel Gelişim ve Yönetim Dizisi:9, Rota Yayın Ltd.Şti., İstanbul 1999., s.39.

⁹³ Nazım Ekren, “Özel Finans Kurumlarında Stratejik Planlama ve Yönetim”, (Basılmamış Seminer Notları), Albaraka Türk Personel Eğitim ve Organizasyon, Mayıs 1997, s.5.

⁹⁴ Nazım Ekren, “Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları-Yeni Tercihler ve Stratejik Öncelikler”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları: 17, İstanbul 2000, s.44.

başına fon kullanımı veya fon toplama), finansal kurumlarda önemli bir başarı/başarısızlık kriteri olarak ele alınmaktadır.⁹⁵

Performans değerlendirme göstergeleri veya işletme performansı geniş bir boyut içinde işletmeye ilişkin başlıca üç ana konudaki sorulara cevap verebilecek bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹⁶

İlk olarak, örgütün mevcut durumunu, mevcut kaynakları ve örgüt düzeni içinde inceleyerek performansını irdeleyen “şimdi neredeyiz?” sorusuna amacımızı kesin çizgilerle belirleyerek cevap vermemiz gerekmektedir. Sonuçlarımıza nasıl ulaştığımızı ve bu sonuca giderken, verimlilik oranımız nedir gibi soruların cevabı aynı zamanda bulunduğumuz durum hakkında bize yeterli bilgi vermiş olacaktır.

İkinci konu, “daha ne kadar iyi olabilirdik?” sorusuyla mevcut koşullarda potansiyel gücümüzden yararlanma düzeyimizi tespit etmemiz gerekir. İşletme potansiyel gücü ile ne elde edebilirdi, ne elde etmiştir sorusu temel alınır. Alınacak cevaplar mevcut ürünleri ve üretim yöntemlerini geliştirmek, örgütlemeyi iyileştirmek amacıyla alınması gereken önlemlere ve performans geliştirme imkanlarına dikkati çeker.

Üçüncüsü ise, “nerede olmalıyız?” sorusudur. Bu soru uzun dönem işletme potansiyeline yöneliktir. Amaç işletmenin iç ve dış engellerin kalktığını varsayarak ideal potansiyele göre davranışlarını değerlendirmektir. İşimiz ya da amacımız ne olacaktır ya da ne olmalıdır sorularına alınan cevaplar, yukarıdaki iki soruya alınan cevaplarla birlikte işletmenin gerçek amaçlarına nasıl ve ne düzeyde ulaşılabilceğinin göstergesi olacaktır.

Örgütsel sistemlerle performans alanlarını, performans boyutlarını belirleyici yönetim görüşleri sürekli bir değişim göstermektedir. Dönem dönem performans belirleyici olarak farklı boyutlar ortaya konmuştur. Önceleri bu boyutlar kar-maliyet

⁹⁵ Cavide Uyargil, **İşletmelerde Performans Yönetimi Sistemi**, İ.Ü.İşletme Fak.Yay.No:262,İstanbul 1994,s.2.

⁹⁶ Zühal Akal, **İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi Çok Yönlü Performans Göstergeler**,

Milli Prodiktivite Merkezi Yayınları, Ankara 1992, s.40.

olarak belirginleşirken, günümüzde kar, maliyet, verimlilik, kalite, Pazar durumu, liderlik, kamu sorumluluğu gibi boyutlar katılmıştır.⁹⁷

Aşağıda performans kriterlerini saydıktan sonra, Özel Finans Kurumları performansını değerlendirirken de bunlardan bu kurumlara en iyi uyan kriterleri gözönüne alarak bir harmanlama şeklinde değerlendirmeye çalışacağız.

Mali kurumlarda (bankalarda ve Özel Finans Kurumlarında) performans değerlendirme göstergelerini çeşitli görüşler ışığında aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

4.1. PRODÜKTİVİTE VE RANTABİLİTENİN ARTTIRILMASINA YÖNELİK KRİTERLER

- a) Kar/Toplam Kaynaklar
- b) Gelirler/Giderler
- c) Verilen Faiz(kar)ve komisyonlar/Mevduat
- d) Alınan faiz(kar) ve komisyonlar/Krediler
- e) Toplam Kredi
- f) Toplam Mevduat⁹⁸
- g) Toplam Kredi/Toplam Mevduat
- h) Personel Giderleri/Toplam Giderler
- ı) Personel Giderleri ile Toplam Giderlerin Yıllar İtibariyle Seyri
- j) Yıllar İtibariyle Personel Sayısı
- k) Şube Sayısı ve Mevduattaki Gelişme Şubeye Düşen Mevduat
- l) Reklam/Toplam Giderler
- m) Giderler/Mevduat
- n) Banka (ÖFK) Karları/(Sermaye+Yedek Akçeleri)
- o) Munzam Karşılık/Para Arzı⁹⁹

⁹⁷ A.g.e., s.41.

⁹⁸ Bülent Günceller, **Şube Karlılığı ve Performans Değerlendirme**, Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, TBB Yayını,İstanbul 28-29 Ocak 1999 ve Bülent Günceller, **Şube Karlılığı**

ve Performans Değerlendirme-I, Ankara 11-12 Ekim 1999. Bülent Günceller, **Şube Karlılığı ve Performans Değerlendirme-II**,Ankara 11-12 Ekim 1999.

⁹⁹ Avni Zarakoğlu, **Bankalarda Prodüktivite ve Rantabilitenin Arttırılması İçin Alınabilecek Tedbirler**, TBB Yayın No:86, Konferans Seri No:7, 1978, s.18.

4.2. ETKİNLİK KRİTERLERİ

- a) Toplam Aktifler
- b) Toplam Krediler (Kull.Fon)
- c) Toplam Mevduat¹⁰⁰

4.3. VERİMLİLİK ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME MODELLERİ

4.3.1- Birinci Grup Modeller¹⁰¹

- a) Randıman
- b) Çalışma Yaşamının Kalitesi
- c) Yenilik
- d) Etkenlik (Standart Değer/Fiili Değer)
- e) Etkililik
- f) Verimlilik
- g) İktisadilik
- h) Karlılık
- ı) Bütçelenebilirlik
- j) Usallık Yada Usallaştırma
- k) Kalite¹⁰²

4.3.2- İkinci Grup Modeller

- a) Akışkanlık-Rasyolar
- b) Faaliyet-Faaliyet Rasyoları
- c) Karlılık-Karlılık Rasyoları
- d) Karşılama-Borçlanma Rasyoları
- e) Pazarlama-Satışlarda büyüme, Pazar payları
- f) İnsan Kaynakları
- g) Fiyat Düzeyi
- h) Teşebbüsün Geleceği ı) İmalat¹⁰³

¹⁰⁰ Ahmet Ertuğrul ve Osman Zaim, **Türk Bankalarında Etkinlik Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz,**

Bilkomat İşletme ve Finans Yayınları No:3, Ankara 1996, s.34.

¹⁰¹ Cankut İlal, **Şube Yönetiminde Performans Geliştirme,** Tim Eğitim&Danışmanlık, TBB Kütüphanesi 1999.

¹⁰² İ.Melih Baş ve Ayhan Artar, **İşletmelerde Verimlilik Denetimi Ölçme ve Değerlendirme Modelleri,** MPM Yayınları 435, Ankara 1991, s.48.

¹⁰³ “ABD Ulusal Muhasebeciler Birliği’nin Performans Ölçme Çalışması”

4.3.3- Üçüncü Grup Modeller

4.3.3.1- Etkinlik Oranları¹⁰⁴

- a) KRETA = Toplam Krediler/Toplam Aktifler
- b) KREMEV = Toplam Krediler/Toplam Mevduat
- c) VARTA = (Krd.+M.Kıymet Portföyü)/Toplam Aktifler
- d) TGAKRE = Tahsili Gecikmiş Alacaklar/Toplam Krediler

4.3.3.2- Verimlilik ile İlgili Oranlar¹⁰⁵

4.3.3.2.1- Karlılıkla İlgili Oranlar

- 1- KARTA = Net Kar/Toplam Aktifler
- 2- KARÖZ = Net Kar/Öz Sermaye
- 3- KARMEV = Net Kar/Mevduat
- 4- KARKRE = Net Kar/Toplam Krediler
- 5- FAİZTA = Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler
- 6- FAİZÖZ = Net Faiz Geliri/Öz Sermaye
- 7- FAİZMEV = Net Faiz Geliri/Mevduat
- 8- FAİZKRE = Net Faiz Geliri/Toplam Krediler
- 9- FAİZVAR = Net Faiz Geliri/(Toplam Krd.+Menk.K.Portföyü)

4.3.3.2.2- İnsan Gücü Faaliyet Etkinliği

- 10- PGTA = Personel Giderleri/Toplam Aktifler
- 11- PGFAİZ = Personel Giderleri/Net Faiz Geliri
- 12- PKMEV = Personel Giderleri/Mevduat
- 13- MEVPER = Mevduat/Personel Sayısı
- 14- KREPER = Toplam Krediler/Personel Sayısı
- 15- TAPER = Toplam Aktifler/Personel Sayısı
- 16- KARPER = Net Kar/Personel Sayısı
- 17- FAİZPER = Net Faiz Geliri/Personel Sayısı

¹⁰⁴ Kürşat Aydoğan ve Gökhan Çapoğlu, **Bankacılık Sistemlerinde Etkinlik ve Verimlilik Uluslar**

arası Bir Karşılaştırma, Ankara, 1989, s.59.

¹⁰⁵ **Yirmi Bankanın 1995-1996 Mali Tablolarının Değerlendirilmesi**, Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O., 1997.

$$18- \text{İŞLTA} = \text{İşletme Giderleri/Toplam Aktifler}$$

4.3.3.2.3- Şube Başına Düşen Toplam Aktifler, Net Kar, Mevduat ve Krediler

19- TAŞB	=	Toplam Aktifler/Şube Sayısı
20- MEVŞB	=	Mevduat/Şube Sayısı
21- KREŞB	=	Toplam Krediler/Şube Sayısı
22- FAİZŞE	=	Net Faiz Geliri/Şube Sayısı

4.3.3.3- Diğer Oranlar

1- Cari Oran	=	Nakit+MB+Banka(net)+Menk.Kıym./MB.Borç+Mevduat
2- MEVPAS	=	Mevduat/Toplam Pasifler
3- YABPAS	=	Yabancı Pasifler/Toplam Pasifler
4- ÖZPAS	=	Özkaynaklar/Toplam Pasifler
5- ÖZMEV	=	Özkaynaklar/Mevduat
6- ÖZKRE	=	Özkaynaklar/Krediler

4.3.4- Dördüncü Grup Modeller : Rasyo İlişkileri

- 1- Problemlı Krediler/Toplam Krediler
- 2- Özkaynak/Yabancı Kaynaklar
- 3- Net Faaliyet Karı/Brüt Faaliyet Karı
- 4- Personel Giderleri/Toplam Giderler
- 5- Özkaynak/Toplam Aktifler
- 6- Brüt Faaliyet Karı/Ortalama Aktifler
- 7- Tasarruf Mevduatı Faizi/Tasarruf Mevduatı
- 8- Faaliyet Giderleri/Faaliyet Geliri
- 9- Faiz Dışı Giderler/Toplam Aktifler¹⁰⁶

4.3.5- Beşinci Grup Modeller: Bankaların Finansal Performans Kriterleri¹⁰⁷

4.3.5.1- Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterlilik rasyosu (BIS, Baste Rasyo)

Sermaye Tabanı

Risk ağırlıklı % 08

Varlıklar+gayri nakdi krediler+yükümlülükler

Özkaynaklar/Toplam Varlık

Nakdi+Gayri nakdi krediler/özkaynak

¹⁰⁶ Bülent Şenver, **Banka Bilançolarının Tahlil Yöntemleri-Bilanço Analiz Kriterleri-**, TBB Yayınları 143, Ankara Nisan 1987,s.85.

¹⁰⁷ Öztin Akgüç, **“Banka Performans Analizi”**, Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, Türkiye Bankalar Birliği Yayın: 7856, 22-23 Temmuz 1998,s.38.

Özkaynak Yapısı
Ödenmiş Sermaye/Özkaynak
Yedek Akçeler/Özkaynak
Oto Finansman-İç sermaye oluşumu
Serbest Özkaynak
Serbest Özkaynak/Varlık Toplamı

4.3.5.2- Likidite Durumu

Birinci derece likit değerler
İkinci derece likit değerler
Likit değerler/Toplam varlık
Likit değerler/Toplam yabancı kaynaklar
Nakit krediler/Mevduat

Mevduatın Yapısı
Bankalararası mevduat/Toplam mevduat
Değişken faiz oranlı kaynaklara bağımlılık
Dengesizlik (Gap) analizi
Likidite İndeksi

Süre Analizi
Kaynakların Ortalama Süresi
Varlıkların Ortalama Süresi
Süre Endeksi (Ortalama Süresi)

4.3.5.3- Aktif (varlık) Yapısı ve Kalitesi

Varlık Yapısı
Krediler/Varlık Toplamı
Tahsili gecikmiş krediler/Toplam krediler
Takipteki alacaklar karşılığı/Tahsili gecikmiş krediler
Menkul kıymetler portföyü/Toplam varlık

Menkul Kıymetler Portföyünün Yapısı
İştirakler/Toplam varlıklar
İştirakler/Özkaynaklar
Maddi duran varlıklar net/Özkaynaklar
Getirili varlıklar/Toplam varlıklar

4.3.5.4- Karlılık Durumu ve Analizi¹⁰⁸

Net faiz geliri
Net faiz marjı

¹⁰⁸ Semra Pekkaya, **Türk Mali Sistemi İçinde Bankacılık Sektörünün Gelişimi ve Finansal Yapının**

Analizi- Bir Oran Analizi ve Çok Değişkenli Faktör Analizi Denemesi, TBB Araştırma ve Planlama Müdürlüğü, Haziran 1994.

Faiz geliri/Ortalama varlık toplamı
Faiz geliri/Ortalama varlık toplamı
Faaliyet geliri (karı)
Faaliyet geliri rasyosu
Net kar/Ortalama özkaynak
Net kar/Ortalama varlık toplamı
Faiz dışı gelirler/Faiz dışı giderler
Net kar/Özkaynak=Net kar marjı x Varlık x Özkaynak devir hızı çarpanı
Menkul değer portföyü geliri/ Toplam gelir
Vergi karşılığı/Dönem karı

4.3.5.5- Kaynak Yapısı

- Mevduat
- Mevduat dışı kaynaklar
- Özkaynaklar
- Kaynakların yasal para ve yabancı para dağılımı
- Vade dağılımı

4.3.5.6- Net Döviz Pozisyonu

- Döviz likidite oranı
- Kar riski oranı
- Yabancı para net döviz pozisyon/Sermaye tabanı

4.3.5.7- Büyüme

- Kar
- Faaliyet geliri
- Varlık toplamı
- Özkaynak
- Mevduat
- Krediler

4.3.5.8- Verimlilik

- Ortalama toplam varlık/Ortalama personel sayısı
- Dönem net kar/Ortalama personel sayısı
- Faaliyet geliri/Ortalama personel sayısı
- Personel giderleri/Ortalama toplam varlık

4.3.5.9- Yönetim

- Yetersiz yönetim
- Makyajcı-kozmetik yönetim
- Riskli yönetim
- Dürüst olmayan yönetim
- Dereceleme

4.3.6- Altıncı Grup Modeller: Derecelendirme Analizinde Esas Alınan Kriterler¹⁰⁹

4.3.6.1- Kantitatif Ölçüler

4.3.6.1.1- Aktif Kalitesi

- Karşılıklar/Krediler
- Problemlı Aktıfler/Krediler
- Karşılıklar/Takıpteki Krediler

4.3.6.1.2- Sermaye Yeterliliğı¹¹⁰

- Özkaynaklar/Aktıfler
- Özkaynaklar/Krediler
- Özkaynaklar/Krediler ve Kredi Mektupları
- BIS Rasyosu

4.3.6.1.3- Likidite

- Krediler/Aktıfler
- Krediler/Mevduat
- Bankalararası Aktıfler/Aktıfler
- Bankalararası Aktıfler/Bankalararası Fonlamalar

4.3.6.1.4- Karlılık

- Aktif karlılığı = Olağanüstü Gelir ve Giderden Önceki Net kar/Ortalama Toplam Aktıfler
- Sermaye Karlılığı = Olağanüstü Gelir ve Giderden Önceki Net Kar/Ortalama Toplam Sermaye
- Net Faiz Hadi = Net Faiz Gelirleri/Ortalama Kazandırıcı Aktıfler
- Efficiency Rasyo = Faizdışı Giderler/Gelirler

4.3.6.2- Kalitatif Ölçüler

- Yönetimin kalitesi, yöneticilerin özgeçmişleri, etkinlik dereceleri, doğru etkileşim,
- Sağlam güvenilir risk yönetiminin olup olmadığı
- Bankanın saygınlığı, imajı, şube ağı
- Bilançoya yansımayan değerler, gizli aktıfler, değerinin üzerinde görünen aktıfler
- Tahmin edilir zayıf ve güçlü yanları
- Pazar payları

4.3.6.3- Çevre

- Ekonomik çevre, bankacılık sektörünün genel durumu, sektörün yasal düzenlemesi ve denetim etkinliği
- Rekabet koşulları, beklentiler ve mevcut imkanlar
- Piyasa riskleri

¹⁰⁹

“Bankaların Karnesi”, Globus, Sayı 200011, Kasım 2000, s.104.

¹¹⁰

Peter Wilson, (Çev.Engin Müstecaplıoğlu), **Güçlü Şirket Başarılı Yönetim-Finans Yönetimi (Financial Management)**, Epsilon Yayıncılık, İstanbul Şubat 1996, s.47.

4.3.7- Yedinci Grup Modeller: Finansal Kurumlarda Temel Performans Alanları

Tablo-8: Finansal Kurumlarda Performans Değerlendirme Kriterleri

İÇSEL	DIŞSAL
Planlama	Piyasa Payı
- Hedefler	- Bilanço
- Bütçe	- Gelir Tablosu
- Stratejiler	
Teknoloji	Yasalara Uygunluk
- Otomasyon	- Sermaye
- İletişim	- Kredilendirme
Personel Geliştirme	Kamusal Değerlendirme
- Eğitim	- Güvence
- Teşvikler	- Kamu İmajı
Finansal Yapı	
- Kârlılık	
- İşlem Etkinliği	
- Aktif Kalitesi	

Kaynak: Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17, İstanbul 2000.

V. BÖLÜM

5- TÜRKİYE’DEKİ BANKACILIK SİSTEMİ (TBS) ÖZEL FİNANS KURUMLARININ SİSTEMDEKİ YERİ VE PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ

5.1- GENEL OLARAK BANKACILIK PİYASASI YAPISI,ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI

5.1.1- Genel Olarak Bankacılık Piyasasının Yapısı ve Özellikleri

Türk bankacılık sistemi son yıllarda yüksek riskli bir ortamda faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu durum bankaların mali performanslarına ve bilançolarına yansımaktadır. Risklerin en önemli nedeni, kuşkusuz makro ekonomik dengesizliklerin ekonomik faaliyet ve ekonomik birimlerin davranışları üzerindeki olumsuz etkileri olmuştur. Yüksek kamu kesimi açığı, enflasyonun tırmanma eğilimine girmesine neden olmuş ve kamunun giderek artan kaynak talebine bağlı olarak yurtiçi borçlanma faiz oranları yükselmiş, yurtdışı borçlanma imkanları ise sınırlı düzeyde kalmıştır. Ekonomik faaliyetin konjonktürel yapısı özel sektör kredi talebini etkilemekte, buna bağlı olarak aktif kalitesi değişmekte ve likidite gereksinimi dalgalanma göstermektedir.¹¹¹

Kronik ve yüksek enflasyonun mali bünye üzerindeki olumsuz etkileri yurtdışı borçlanma imkanlarının azalmaya başladığı 1998 yılının ikinci yarısından itibaren daha da belirgin bir özellik kazanmıştır. Kamu borçlanma gereksiniminin karşılanmasındaki güçlükler nedeniyle reel faiz oranları yüzde 30'lara yükselmiştir. Süreç mali durumu zayıflayan bankaların nakit akımının ve likiditesinin bozulmasına neden olmuştur.¹¹²

1999 yılında beş ticaret bankasının yönetimi (Egebank, Esbank, Türkiye Tütüncüler Bankası-Yaşarbank, Sümerbank, Yurtbank) Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiş, yatırım ve kalkınma bankalarından birisinin (Birleşik Yatırım Bankası) faaliyetine ise son verilmiştir. Bu bankalardan halka açık olan Esbank ve Yaşarbank'ın Borsada işlem gören hisseleri de Fon'a devredilmiştir. Böylece Fon'daki banka sayısı Bank Ekspres, Interbank ve Türkbank ile birlikte 8'e yükselmiştir. Daha

¹¹¹ Eken, **a.g.m.**, s.30.

¹¹² Ekrem Keskin, “1999 Yılında Türk Bankacılık sistemindeki Gelişmeler” **Bankalar**, S.:33, Haziran 2000, s.11.

sonra 2000-2001 yılları içinde Etibank, Demirbank, Ulusal Bank, Bank Kapital ve İktisat Bankası'nın TMSF devredilmesiyle birlikte bu sayı 13'ü bulmuştur. Mart 2001'de bunlardan Yaşarbank, Egebank, Yurtbank, ve Bank Kapital Sümerbank'ın çatısı altında birleştirildi.

5.1.2- Türk Bankacılık Sistemi'nin Genel Özellikleri

Türkiye bankacılık sektörü ölçek bakımından uluslar arası standartlara göre nispeten küçüktür. DPT eski müsteşarı ve eski milletvekili İlhan Kesici bir televizyon programında; Türk bankacılık sektöründe 2000 yılı sonu itibarıyla 120 milyar dolar civarında bir mevduatın mevcut olduğu, bunun ise Türkiye ile benzerlik gösteren İspanya'nın orta halli bir bankanın mevduatına eşit olduğunu beyan etmesi olayın çapını açık bir şekilde ifade etmektedir. Banka ya da şube başına düşen hanehalkı, banka aktiflerinin GSMH'ya oranı ve rekabetin yapısı dikkate alındığında bu durum daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

IMF "Türkiye Raporu" da Türk bankacılığının durumu değişik açılardan ele alınmış, bazı özellikleri üzerinde durulmuştur. Raporun öne çıkardığı bulgular şu başlıklar altında özetlenebilir.¹¹³

1- Net faiz marjı (net faiz geliri/toplam aktifler) benzer yapıya sahip ekonomilerin bankacılık sistemlerinden çok daha yüksektir. Bu özellik enflasyon muhasebesi uygulandığında da fazla değişmemektedir.

2- Enflasyon ve nominal faiz haddinin düşmesiyle, bankaların bir defaya mahsus olmak üzere önemli ölçüde gelir elde edeceği beklenmektedir.

3- Düşük enflasyon ortamında yüksek kârlılık sağlayan bazı kaynakların ortadan kalkacağı beklense de, uzun vadede ekonominin yeniden monetizasyonunun sağlanması durumunda, bankaların mevduat tabanlarını ve kredi portföylerini genişletme imkanı sağlayacağı öngörülmektedir.

¹¹³

www.imf.org.

5.1.3- Türk Bankacılık Sistemi'nin Genel Sorunları

Ana konumuz olmamasına rağmen ÖFK'ların sorunlarına benzerlik olması açısından, kısmen de olsa Türk bankacılık sektörünün temel sorunlarına ana hatlarıyla değinmekte fayda görüyoruz. Activeline Gazetesi¹¹⁴ araştırma grubu tarafından gerçekleştirilen “Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları” konulu araştırma, bankaların farklı yoğunlukta sorunlar ile karşı karşıya bulunduğunu göstermektedir.

Büyük ölçüde üzerinde durulan sorunlar, öz kaynak yetersizliği, ekonomik ve siyasi istikrarsızlık, kamu ağırlığı, kamu müdahalesi, kötü aktif kalitesi ve ölçek küçüklüğü olarak sıralanmaktadır.

Bu sorunun ortadan kaldırılması için Nisan-Mayıs 2001 döneminde ciddi adımlar atılmış ve TBS'nde bilanço büyüklüğü itibariyle ilk 9 bankanın içinde bulunan T.C.Ziraat Bankası, Halk Bank ve Emlak Bank'ın yönetim kurulu birleştirilerek tek yönetim tarafından yönetilmesine karar verilmiştir. Yeni düzenlemede göze çarpan en önemli husus, bankacılık sektörü üzerinde büyük bir yük oluşturan görev zararlarının bundan böyle, bu bankaların üstlenmeyeceği, bir başka anlamda iktidarlar tarafından bu görevin bu bankalara verilmeyeceği, bunların piyasa şartları dahilinde bankacılık hizmeti sunacağına dair hükümlerdir. Bu üç bankanın Nisan 2001 tarihi itibariyle açıklanan görev zararları 13 katrilyon TL. gibi büyük bir rakamı teşkil etmektedir. Bankaların reel ekonomiyi finanse etmenin temel şartı siyasal iktidarların tasarruflarından kurtarmak olacaktır. Yeni yasayla yapılan bu değişiklik Türk Bankacılık Sistemi açısından hayati önem taşımaktadır. Bundan sonra kamu bankaları da serbest rekabet koşullarında bankacılık hizmetlerini yerine getirecektir.

Orta önemde olduğu vurgulanan sorunlar ise yetersiz dışa açıklık, yetersiz finansal derinlik ve etkin olmayan finansal yönetim (risk planlaması ve yönetimi) şeklinde ifade edilmektedir.

Nispeten az öneme sahip olduğu düşünülen sorunlar ise oldukça fazladır. Bunlar arasında hukuki (icra, iflas, ticaret ve kambiyo hukukunun yetersizliği gibi) sorunlar, ürün yetersizliği, likidite, kârlılık, enflasyon muhasebesi, kaynak maliyeti, kaynak tahsisi, müşteri ilişkileri, teknoloji, stratejik planlama ve yönetim, aktarma maliyeti

¹¹⁴

www.activeline.com.tr, Activeline gazetesi, 1. sayı Nisan 2000.

(Vergiler, karşılıklar, diğer yasal zorunluluklar), toplumun bankacılık kültürü ve kurumsal sosyal sorumluluk (iş etiği) ön sıralarda yer almaktadır.

5.1.4- Tablolar Yardımıyla Türk Bankacılık Sistemi (TBS)

Bankacılık piyasasında 1999 yılı sonu itibariyle iki ana banka türü bulunmaktadır: Ticaret bankaları ve yatırım ve kalkınma bankaları. Bu banka grupları kendi içinde ayrıca ulusal, yabancı ve kamu ağırlıklı olarak ele alınmaktadır. Ayrıca TMSF bünyesindeki bankalar da önemli bir paya sahip bulunmaktadır. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu kapsamına özel finans kurumlarının alınmasıyla piyasaya yeni bir finansal kurum dahil olmuştur.

Tablo-9 Konsolide olarak Bankalar Kanunu kapsamında faaliyet gösteren farklı özellikteki finansal kuruluşların temel göstergelerini içermektedir. Bu bir anlamda, aynı piyasada rekabet edecek kurumlara ilişkin ana değişkenlerdir. Bu tablodan hareketle, sektörde kamunun ağırlığı, yoğunlaşma düzeyi, ortalama bilanço büyüklüğü, yabancı ağırlığı, global ve gruplar bazında banka-şube ve personel başına düşen aktif büyüklüğü gibi verilere de ışık tutmaktadır.

Tablo-9: Türk Bankacılık Sektörünün Temel Göstergeleri (1999)

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı	Aktifler Milyar TL.
SEKTÖR TOPLAMI	81	7.691	173.988	72.120.860
TİCARİ BANKALAR	57	7.660	168.558	68.681.356
Kamu Bankaları	4	2.865	72.007	25.182.230
Özel Bankalar	27	3.960	76.386	35.679.111
TMSF Bünyesindeki Bankalar	9	714	15.980	4.054.017
Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Bankalar	4	94	2.899	2.520.751
Türkiye'de Şube Açan Yabancı Bankalar	13	27	1.286	1.245.247
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI	18	31	5.430	3.439.504
Kamu Bankaları	3	12	4.336	2.486.277
Özel Bankalar	12	16	1.027	641.252
Yabancı Bankalar	3	3	67	311.975
ÖZEL FİNANS KURUMLARI (ÖFK)	6	121	2.677	1.657.066
Özel ÖFK' lar	4	100	2.059	1.044.617
Yabancı ÖFK' lar	2	46	983	612.449

Kaynak: TBB, Bankalarımız 1999, İstanbul 2000 ve ÖFK Faaliyet Raporları

1999 yıl sonu itibariyle Faizsiz Bankacılık adı altında faaliyette bulunan 6 adet ÖFK'ya karşılık, TBS de 57'si Ticari Banka, 27'si Kalkınma ve Yatırım Bankası olmak

üzere sektörde toplam 81 adet Mali Kurum (Banka ve ÖFK) faaliyette bulunmaktadır. Bu bankaların tasnifini ise Tablo-9’de görmek mümkündür.

TBS de 1999 yılsonu itibariyle şube adedi 7.691, çalışanlarının sayısı da 173.988’dir.

Tablo:2’de Türkiye’de faaliyet gösteren banka ve Özel Finans Kurumları isimleri belirtilerek grup grup banka sayısı ve şube sayıları birlikte verilmiştir. Tabloda bankaların şube sayısı 5.5.2001 tarihi itibariyle 50 tanesi yurt dışında olmak üzere toplam 7762 şube bulunmaktadır .

Tablo-10: TBS Gruplar Bazında, Banka ve Bankaların Şube Sayıları

BANKA ADI/GRUP ADI	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube*	Yurtdışı Şube*
Tüm Bankalar	75	7712	50
Ticaret Bankaları	57	7682	50
Kamusal Sermayeli Ticaret Bankaları	4	2815	22
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	-	1286	17
Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	-	403	2
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	-	807	2
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	-	319	1
Özel Sermayeli Ticaret Bankaları	27	3718	21
Adabank A.Ş.	-	82	0
Akbank T.A.Ş.	-	594	7
Alternatif Bank A.Ş.	-	27	0
Anadolubank A.Ş.	-	45	0
Bayındırbank A.Ş.	-	24	0
Birleşik Türk Körfez Bankası A.Ş.	-	9	1
Denizbank A.Ş.	-	47	0
Ege Giyim Sanayicileri Bankası A.Ş.	-	47	1
Fiba Bank A.Ş.	-	2	0
Finans Bank A.Ş.	-	108	1
Kentbank A.Ş.	-	93	0
Koçbank A.Ş.	-	87	1
Milli Aydın Bankası T.A.Ş.	-	44	0
MNG Bank A.Ş.	-	18	0
Oyak Bank A.Ş.	-	12	0
Pamukbank T.A.Ş.	-	196	1
Sitebank A.Ş.	-	16	0
Şekerbank T.A.Ş.	-	180	0
Tekstil Bankası A.Ş.	-	27	1

Toprakbank A.Ş.	-	166	0
Turkish Bank A.Ş.	-	14	0
Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	-	103	1
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	-	54	0
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-	278	2
Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.	-	169	0
Türkiye İş Bankası A.Ş.	-	852	4
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	-	424	1
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	9	1038	6
Bank Ekspres A.Ş.	-	26	0
Demirbank T.A.Ş.	-	197	5
Eskişehir Bankası T.A.Ş.	-	82	0
Etibank A.Ş.	-	151	0
İktisat Bankası T.A.Ş.	-	61	1
Interbank A.Ş.	-	41	0
Sümerbank A.Ş.	-	215	0
Türk Ticaret Bankası A.Ş.	-	258	0
Ulusal Bank T.A.Ş.	-	7	0
Yabancı Bankalar	17	111	1
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Bankalar	4	80	1
Arap Türk Bankası A.Ş.	-	3	0
Bnp-Ak Dresdner Bank A.Ş.	-	2	0
HSBC Bank A.Ş.	-	8	0
Osmanlı Bankası A.Ş.	-	67	1
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Bankalar	13	31	0
Abn Amro Bank N.V.	-	2	0
Banca di Roma S.P.A.	-	1	0
Bank Mellat	-	3	0
Citibank N.A.	-	15	0
Credit Lyonnais Turkey	-	1	0
Credit Suisse First Boston	-	1	0
Habib Bank Limited	-	1	0
ING Bank N.V.	-	1	0
Morgan Guaranty Trust Company	-	1	0
Rabobank Nederland	-	1	0
Société Générale (SA)	-	1	0
The Chase Manhattan Bank	-	1	0
Westdeutsche Landesbank Girozentrale	-	2	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	18	30	0
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yat.Bank.	3	11	0
İller Bankası	-	1	0

Türk Eximbank	-	3	0
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	-	7	0
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bank.	12	16	0
Atlas Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Çalık Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	-	1	0
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	-	2	0
Okan Yatırım Bankası A.Ş.	-	2	0
Sınai Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Tat Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası A.Ş.	-	1	0
Toprak Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-	3	0
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yat. Bank.	3	3	0
Crédit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş.	-	1	0
Deutsche Bank A.Ş.	-	1	0
Taib Yatırım Bank A.Ş.	-	1	0
Özel Finans Kurumları	6		
Albaraka Türk Ö. Finans Kurumu A.Ş. ¹¹⁵	-	22	0
Asya Finans Kurumu A.Ş.	-	25	0
Anadolu Finans Kurumu A.Ş.	-	27	0
Faisal Finans Kurumu A.Ş.	-	12	0
Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.	-	24	0
İhlas Finans Kurumu A.Ş. ¹¹⁶	-	35	1
*Şube sayıları resmi veriler olmayıp, bankaların yıl içerisinde Bankalar Birliğine bildirdiği verilerdir. ÖFK'ların verileri faaliyet raporlarından ve FİNANSBİ'den alınmıştır.			

Kaynak: Türk Bankalar Birliği İnternet Sitesi, Finansbir İnternet Sitesi, Özel Finans Kurumları Faaliyet Raporları

Makroekonomideki dengesizlikler yanında, bankacılık sistemini doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren mevzuatta sık aralıklarda ve birbirleriyle çelişen yönde yapılan düzenlemeler mali sistemin ve bankacılık sisteminin performansını, büyümesini ve mali bünyesini önemli ölçüde etkilemiştir. Ekonomik birimlerin harcama talebi, tasarruflarının yöneldiği finansal aktiflerin yapısı, para ve ekonomik faaliyette

¹¹⁵ Albaraka Türk'ün de üyesi bulunduğu grubun (Dallah Albaraka) dünyada yaklaşık 40 ülkede finans kurumları mevcuttur.

¹¹⁶ BDDK tarafından 11.02.2001 tarihinde faaliyet izni kaldırıldığından, şu anda çalışmamaktadır.

değişiklik bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin milli gelire olan oranı etkilemektedir.

Tablo-11 bankaların aktif büyüklüğüne göre sıralamasını göstermektedir. Tabloda aynı zamanda bazı temel finansal tablo değişkenleri de yer almaktadır. Tablo 1999 yılı sonu itibariyle bankaların ana bilanço kalemleri, personel ve şube bakımından mevcut durumunu yansıtmaktadır.

Tablo banka sektöründeki bankaların hangi göstergelerde ne tür üstünlüğü olduğunu da yansıtmaktadır. Bu tablo bankalar bazında genel açıdan avantaj ve dezavantajların hangi alanlarda yoğunlaştığı konusunda araştırmacılara ve ilgilenenlere sınırlı da olsa bilgi sunmaktadır.

Tablo:11 incelendiğinde sektörde yoğunlaşma ilk on banka için uzun bir süreden beri değişmemektedir. Toplam aktiflere göre ilk on bankanın sektör payı ortalama yüzde 70 civarındadır. Aktif büyüklüğüne göre ilk beş banka arasında iki kamusal sermayeli ticaret bankası, ilk on banka arasında ise biri yatırım ve kalkınma bankası olmak üzere beş kamusal sermayeli banka yer almaktadır. Toplam mevduatta yoğunlaşma, yurtdışı borçlanma imkanlarının arttığı dönemlerde azalmakta, tersine olduğu durumlarda ise artmaktadır. Özel ticaret bankaları arasında yer alan orta ölçekli bankaların mevduata dayalı büyüme stratejileri uzun bir süreden beri devam etmektedir. Bu bankalar çok şubeli büyük ticaret bankalarına göre daha hızlı büyümektedirler.

Tablo-11: Aktif Büyüklüğüne Göre Türk Bankacılık Sistemi

	Banka	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Toplam Mevduat	Ödenmiş Sermaye	Net Kâr	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	T.C. Ziraat Bankası	12.035.315	2.918.841	9.586.226	141.305	40.168	1.309	37.705
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	7.147.230	1.191.804	5.559.542	86.345	88.193	810	14.843
3	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	4.895.095	1.942.465	3.495.377	239.982	211.276	431	10.089
4	Türkiye İş Bankası A.Ş.	4.765.894	1.629.492	2.978.028	279.399	251.323	851	15.867
5	T.Garanti Bankası A.Ş.	4.532.402	1.421.857	2.393.913	260	181.099	234	5,35
6	Akbank T.A.Ş.	4.353.822	1.376.896	2.601.195	250	318.387	574	8.383
7	T. Vakıflar Bankası T.A.O.	3.390.877	1.158.304	2.407.100	140	85.736	340	9.182
8	Pamukbank T.A.Ş.	3.262.599	1.878.270	2.396.395	150	74.039	197	5.733
9	Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	2.608.808	856.005	1.651.155	50	70.379	406	10.277
10	Türk Eximbank	1.690.410	1.494.277	0	185.523	94.538	3	366
11	Demirbank T.A.Ş.	1.612.777	435.433	1.119.521	85	107.765	125	2.556
12	Finans Bank A.Ş.	1.339.826	236.583	531.427	63,25	65.702	106	2.029
13	Osmanlı Bankası A.Ş.	1.305.298	285.503	658.291	60	48.335	80	2.247
14	Birleşik Türk Kör. Bnk. A.Ş.	1.281.307	184,96	837.017	60	53.475	11	500

15	Koçbank A.Ş.	1.227.414	386.136	752.821	50	63.201	81	2.434
16	Toprakbank A.Ş.	1.157.480	268,43	766.376	33,72	17.093	166	3.253
17	Interbank A.Ş.	1.063.895	102,2	1.171.740	100	-161,14	42	1.525
18	Türk Dış Ticaret Bnkası A.Ş.	889.995	102.454	372.203	50	55.336	84	1.627
19	İktisat Bankası T.A.Ş.	764.182	198.092	400.958	30	15,14	62	1.321
20	Etibank A.Ş.	678,59	289.022	591.217	30	2.664	151	1.998
21	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	655.388	115.254	310,28	22	19.388	46	1.405
22	Eskişehir Bankası T.A.Ş.	598.184	208.764	888.934	45	-537.161	94	2.291
23	İller Bankası	595,26	390.173	0	43,2	40.307	1	3.062
24	Ulusal Bank T.A.Ş.	587.241	34.095	154.662	29	27.936	5	231
25	Kentbank A.Ş.	568.632	201.898	374.802	22.855	13.926	72	1.666
26	Türk Ticaret Bankası A.Ş.	555.669	82.469	513.832	109.249	916	270	4.025
27	Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.	554.627	272.669	476.393	27	1.111	169	1.402
28	Şekerbank T.A.Ş.	481.888	155.925	359.209	15	9.566	193	3.158
29	Alternatif Bank A.Ş.	465.049	151,3	254.536	14,9	33.902	26	678
30	Sümerbank A.Ş.	447.555	45.095	495.178	24	-225.042	88	1.692
31	Egebank A.Ş.	443.038	134.769	873.189	25	-642,16	80	3.394
32	Yurt Ticaret ve K. Bnksı A.Ş.	409.348	5,41	398.785	10	-364.559	28	590
33	Citibank N.A.	401.281	63.344	145.466	33.753	28.129	10	679
34	Denizbank A.Ş.	375.145	106.359	217.708	26	10.649	33	714
35	Ege Bank A.Ş.	356.411	150.043	269.842	40	1.907	48	1.077
36	Yaşarbank	338.961	69.563	736.799	27	-585.353	85	1,81
37	HSBC Bank A.Ş.	330.673	82.038	106.381	1,54	31.364	1	67
38	Tekstil Bankası A.Ş.	329.452	154.739	155,53	20	25.738	28	1.012
39	Deutsche Bank A.Ş.	274.113	2,37	0	2,8	9.799	1	25
40	T. Sinai Kalkınma Bnksı A.Ş.	262.106	121.466	0	16	11.607	3	375
41	Bank Kapital Türk A.Ş.	246.582	70.889	190.954	10	1.295	31	624
42	WestdeutscheLand.bk Giroz.	206.828	41.595	58.448	6.371	2.719	2	100
43	Türkiye Kalkınma Bnk. A.Ş.	200.607	90.677	0	29.779	8.104	8	908
44	Bank Ekspres A.Ş.	197.367	101.923	284.479	30	-32.289	27	653
45	Bayındırbank A.Ş.	180.505	49.956	99.457	20	2,43	27	485
46	The Chase Manhattan Bank	177.949	2.278	20.399	4	15.823	1	58
47	Sinai Yatırım Bankası A.Ş.	176.902	101.077	0	10	6.534	1	140
48	Anadolubank A.Ş.	170.911	45.224	115.847	5.105	4.424	23	356
49	Bnp-Ak Dresdner Bank A.Ş.	159,48	19.595	40.255	10	9.944	2	102
50	Arap Türk Bankası A.Ş.	138.059	25.225	28.476	6	6.674	6	252
51	Oyak Bank A.Ş.	136.972	48.833	34.171	21.116	10.247	12	400
52	Société Générale (SA)	131.262	12.455	32.494	4.985	11.401	1	58
53	Milli Aydın Bankası T.A.Ş.	126.827	48.469	103,09	15	-15,44	44	721
54	Abn Amro Bank N.V.	115.352	26.767	25.999	10,8	18.772	1	125
55	Rabobank Nederland	66,7	872	2.701	4.601	3.721	1	34
56	Adabank A.Ş.	58,72	8	44.557	4	220	82	522
57	Turkish Bank A.Ş.	57.929	3.993	47.519	2	736	15	226
58	Sitebank A.Ş.	53.342	15.629	41.249	3,75	578	15	343
59	MNG Bank A.Ş.	52,69	15.749	25.619	5	1.369	21	408
60	ING Bank N.V.	47.999	11.582	17.089	3.014	6.032	1	32
61	Türk Sakura Bank A.Ş.	46.658	5.608	28.608	5,09	2.556	2	49

62	Tekfen Yat.veFins.Bank. A.Ş.	40.443	9.909	0	6,6	2.103	1	55
63	İMKB Takas ve Sak. Bnk.AŞ	31,97	5.075	0	7,85	9.961	1	235
64	Indosuez Euro TürkMrc Bnk	29.819	19.415	0	1.194	383	1	28
65	Bank Mellat	26.821	2.126	13.409	1.002	655	3	49
66	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	26.758	3.498	0	6,75	2.952	1	53
67	Credit Suisse First Boston	25.613	0	0	6	9.864	1	16
68	Park Yatırım Bankası A.Ş.	21.694	6.089	0	4	563	1	15
69	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	21.494	8.324	0	5	3,05	1	28
70	Banca di Roma S.P.A.	20.645	10.971	4.358	4.351	45	2	42
71	Atlas Yatırım Bankası A.Ş.	18.481	2.627	0	6	192	1	21
72	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	13.947	538	0	5	1.369	1	18
73	Morgan Guaranty Trust Co.	9.824	0	0	6	-1.473	1	21
74	Okan Yatırım Bankası A.Ş.	9.812	87	0	5	73	2	32
75	Çalık Yatırım Bankası A.Ş.	8.882	131	0	5	1.238	1	15
76	Credit Lyonnais Turkey	8,34	1.535	2.264	1,79	1.317	1	40
77	Taib Yatırım Bank A.Ş.	8.041	1.067	0	188	132	1	14
78	Toprak Yatırım Bankası A.Ş.	7.502	162	0	4	1.279	1	32
79	Habib Bank Limited	5.831	111	212	50	-54	1	10
80	Tat Yatırım Bankası A.Ş.	1.261	118	0	1	66	1	8
81	Kıbrıs Kredi Bankası Ltd.	802	20	87	300	6	1	22
	Toplam	72.120.858	21.714.974	48.263.769	3.186507	-305,75	7.691	173.988

Kaynak: TBB, Bankalarımız, 1999-2000.

TBS'nin konsolide bilanço toplamaları 1992-1999 yılları itibariyle Tablo-12'de verilmiştir

Tablo-12: Türk Bankacılık Sistemi Konsolide Bilanço Toplamları; 1992-1999
(Milyar TL.)

AKTİF HESAPLAR	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nakit Değerler	22.306	43.281	72.661	173.289	174.873	366.747	541.572	1.064.147
Bankalar	84.720	205.298	323.599	603.958	1.094.627	2.365.523	3.907.431	7.655.371
TCMB	7.252	10.844	33.100	27.688	102.656	214.312	395.522	963.889
Diğer Mali Kurumlar	38	290	99	79	2.402	4.900	8.756	144.485
İnterbank	5.480	5.547	14.951	23.516	59.800	66.096	151.817	565.603
Menkul Değerler Cüz.	62.148	117.510	228.766	435.344	1.358.744	2.548.521	5.211.149	12.398.034
Munzam Karşılık	30.725	51.581	119.850	250.535	469.317	921.016	1.727.558	3.069.436
Krediler	231.532	433.707	789.853	1.743.685	3.860.068	8.811.893	14.122.355	21.714.974
Takipteki Alacaklar	3.148	5.327	14.124	20.876	31.130	87.603	566.198	886.026
İştirakler	13.424	18.358	35.049	60.415	184.255	415.519	895.236	3.672.424
Sabit Kıymetler	26.983	50.982	111.514	229.570	442.658	790.342	1.436.195	2.187.228
Diğer	66.171	105.264	275.371	533.428	1.178.581	2.786.072	7.864.160	17.799.241
Toplam Aktifler	553.929	1.047.988	2.018.938	4.102.384	8.959.111	19.378.544	36.827.949	72.120.858
PASİF HESAPLAR	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Mevduat	305.489	544.966	1.275.113	2.664.936	6.145.516	12.545.561	24.185.291	48.263.769
İnterbank	2.772	1.709	26.233	31.373	46.288	71.952	377.664	925.795
Alınan Krediler	81.598	195.866	218.795	396.237	987.481	2.547.027	4.394.763	9.501.610
Tahvil ve Fonlar	117.246	273.100	346.475	579.612	1.273.995	3.219.590	5.715.090	12.386.629
Faiz ve Gider Rees.	17.369	26.325	61.949	119.297	243.133	623.442	1.370.197	2.730.027
Öden. Vergi ve Harç.	6.335	12.696	20.934	52.826	33.396	120.079	196.392	487.258
Diğer Pasifler	59.839	93.006	145.066	319.451	463.800	1.041.611	2.070.659	4.019.025
Özkaynaklar	33.448	69.609	125.105	251.160	540.572	1.253.190	2.128.713	1.968.264
Kâr	14.202	28.286	44.295	115.102	258.699	575.071	1.161.607	2.265.886
Toplam Pasifler	553.929	1.047.988	2.018.938	4.102.384	8.959.111	19.378.544	36.827.949	72.120.858

Kaynak: TBB, Bankalarımız, 1999-2000.

Tablo-13 Türk bankacılık sektörü konsolide finansal rasyolarını içermektedir.¹¹⁷ Yıllar itibariyle değişik rasyo kalemlerindeki gelişmeler sektörün performansını yansıtmaktadır. Rasyolar sektörün 1992-1999 yılları arasında temel performans alanlarında yakaladığı trendi yansıtmaktadır. Bu trend, sektörün ekonomik gelişmelere tepkisi kadar içsel yapılanma ve değişiminin ip uçlarını vermektedir.

¹¹⁷

www.tbb.gov.tr, Bankalarımız 1992-1999, Türkiye Bankalar Birliği Yayını.

Tablo-13: Türk Bankacılık Sektörü Konsolide Rasyoları (%)

	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993	1992
SERMAYERASYOLARI								
Sermaye Standart Rasyosu	-	-	-	-	-	-	-	-
(Özkaynak+T.Kâr) / T.Aktifler	5,9	8,9	9,4	8,9	8,9	8,4	9,3	8,6
(Özkaynak+T.Kâr)/(Mevduat+Mevduat Dışı Kyn.)	7	11	11,6	10,8	11,3	10,4	12	11,3
Net Çalışma Sermayesi / T.Aktifler	-3,5	1,1	2,8	1,6	1,4	0,4	2,2	0,7
(Özkaynak+T.Kâr)/(T.Aktifler+G.nakdi Krediler)	2,9	4,7	4,9	5	5,2	5,6	6,2	6,1
AKTİFKALİTESİ								
T.Krediler / T.Aktifler	30,1	38,3	45,5	43,1	42,5	39,1	41,4	41,8
Takipteki Krediler / T.Krediler	10,7	7,2	2,4	2,2	2,8	4,1	3,1	3,4
Donuk Aktifler / T.Aktifler	9,4	7,9	6,7	7,3	7,6	8	7,1	7,9
YP Aktifler / YP Pasifler	79,4	84,9	89,6	93,6	90,6	96,5	84,6	86,8
LİKİDİTE								
Likit Aktifler / T.Aktifler	35,9	32,4	33,5	36,4	36,9	39,3	41,4	38,4
Likit Aktifler / (Mevduat+Mevduat Dışı Kaynak.)	42,6	39,9	41,1	44	46,7	48,9	53,1	50,3
YP Likit Aktifler / YP Pasifler	40	39,5	41	44,6	44,8	51,9	51,6	49,6
KÂRLILIK								
Net Kâr (Zarar) / Ortalama T.Aktifler	-0,6	2,7	3,4	3,9	3,4	2,2	3,5	2,8
Net Kâr (Zarar) / Ortalama Özkaynaklar	-14,9	44,9	54,1	64,3	55,7	34	54,7	42,9
Net Kâr (Zarar) / Ortalama Ödenmiş Sermaye	-12,7	59,6	80,6	119	101	59	87,9	62,1
GELİR-GİDERYAPISI								
Takipt.Alacak Sonr.Net Faiz Geliri / Ort.T.Aktifler	6,7	11,1	10,1	10	8	10,8	10,2	8,5
Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri	129,5	148	145	147	140	151	167,4	143
Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler	27,7	2,4	3,7	26,9	44,7	-13	16	34,9
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	109,9	118	118	118	118	112	120,5	113
Takip.Alacak.Karşılığı / T.Krediler	5,3	2,4	0,7	0,8	0,8	1,5	0,9	0,7

Kaynak: www.tbb.org.tr, Bankalarımız 1999.

5.2- ÖZEL FİNANS KURUMLARINI PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ (TBS) İÇİNDEKİ YERİ

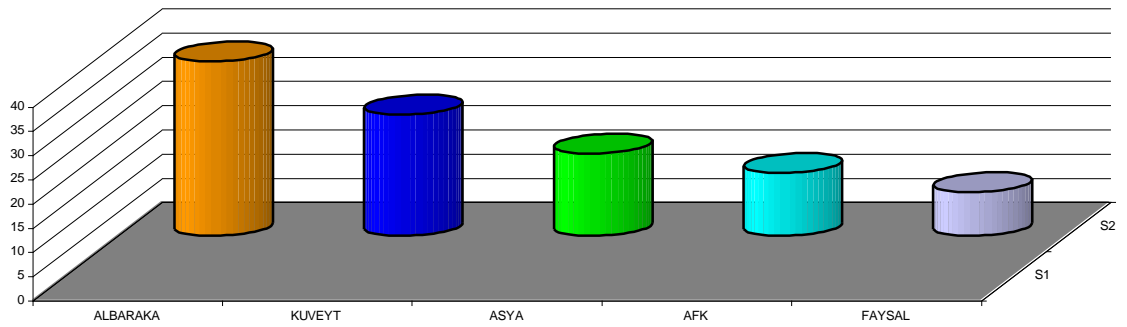
5.2.1- Özel Finans Kurumları Performans Değerlendirmesi

Özel Finans Kurumları'nın İhlas Finans hariç 31.12.2000 tarihi itibarıyla bilanço büyüklükleri Tablo-14'deki gibidir. İhlas Finans Hariç ÖFK'ların 31.12.2000 tarihi itibarıyla toplam aktifleri 1,355 Katrilyon TL'dir. İhlas Finans 11.02.2001 tarihinde faaliyet izni durduruldu. İhlas Finans'ın şu anda tasfiye sürecinde olmasından dolayı, henüz 2000 yılı verilerine ulaşamadık. Özel Finans Kurumlarını değerlendirirken, göze çarpan en önemli husus, İhlas Finans'ın dahil olduğu 2000/1 ilk altı aylık dönem itibarıyla ÖFK'ların aktif toplamı 2,100 Katrilyon TL civarında olduğu, İhlas Finans'ın dahil olmadığı 31.12.2000 dönemi itibarıyla ÖFK'ların aktif toplamı ise 1.355 katrilyon TL civarında olduğudur. Burada değinilmesi gereken husus, hem İhlas Finans'ın ÖFK'nın içinde en büyük aktif büyüklüğe sahip oluşu, hem de İhlas Finans'ın batmasından dolayı sisteme verdiği direkt zararın boyutlarını göstermesi açısından önemli ve çarpıcı bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Batmadan önce %38'le sektörün liderliğini elinde bulunduran İhlas Finans, daha önce de bu sektörün öncüsü ve lideri olan Albaraka Türk'e yerini bırakmış oldu.

Grafik-1, Özel Finans Kurumlarının 2000 sonu itibarıyla aktif büyüklükler açısından sektördeki paylarını göstermektedir. Albaraka Türk, 31.12.2000 tarihi itibarıyla bilanço büyüklükleri dikkate alındığında, %36 ile ilk sırada bulunurken, bu kurumu sırasıyla, %25 Kuveyt Türk, %17 Asya Finans, %13 Anadolu Finans ve %9 Faysal Finans takip etmektedir. Fon toplama ve fon kullandırma işlemlerinde de bu sıralama değişmemekte Albaraka Türk, 431,3 trilyon fon toplamış bunun %80 oranına tekabül eden 341,2 trilyon TL.sını üretim desteği, finansal kiralama ve kar/zarara katılma enstrümanlarını kullanarak piyasaya plase etmiştir. Kuveyt Türk topladığı 282 trilyon TL, %68,7'ine tekabül eden 193,8 trilyonunu, Asya Finans topladığı 184,8 trilyondan %82 gibi bir oran ile 151,5 trilyonunu, AFK topladığı 148,9 trilyondan %63'üne tekabül eden 94,3 trilyonunu ve nihayet Faysal Finans topladığı 116,3 trilyon fonun %74'ünü oluşturan 86,5 trilyon TL. Lirası fonlarını yine yukarıda saydığımız yöntemlerle, reel ekonomiye plase ederek ülkenin kalkınmasında büyük bir rol oynamışlardır. Daha sonraki tablolarımızda değineceğimiz gibi, kanaatimizce burada

dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan birisi şudur ki; bankalar topladıkları mevduatın %60-70 gibi büyük bir kısmını hazine bonosu, tahvil, hisse senedi, gecelik faiz (Repo) gibi reel ekonomiye olumlu anlamda pek faydası olmayan yatırım araçlarına yatırırken, ÖFK'lar topladıkları fonların %74 gibi büyük bir kısmını bu zor şartlarda bile piyasaya plase ederek, reel ekonominin içinde bulunduğu durgunluktan kurtulmasına yardımcı olmuştur.¹¹⁸

GRAFİK-1:
AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE ÖFK'LARIN DURUMU (%) OLARAK
(31.12.2000 Tarihi İtibariyle)

Tablo-15: Özel Finans Kurumları Genel Görünüm; 31.12.2000

KURUMUN ÜNVANI	Kuruluş Yılı	Ödenmiş Sermayesi (Milyar TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Albaraka Türk	1985	20.000	22	525
Faisal Finans	1985	2.000	12	286
Kuveyt Türk Evkaf Kurumu	1989	21.630	24	458
Anadolu Finans	1991	20.000	27	409
İhlas Finans	1995	10.000	35+1	835
Asya Finans	1996	10.000	25	502
TOPLAM		83.630	146	3.015

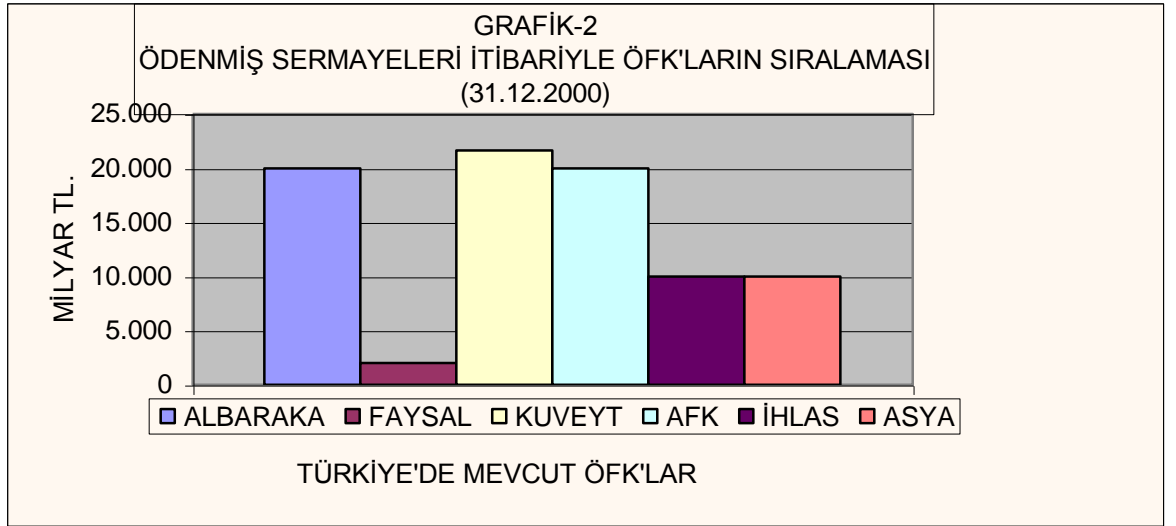
Kaynak: ÖFK'ların Faaliyet Raporları, www.Finansbir.org.tr

¹¹⁸ Turgay Geçer, **Özel Finans Kurumlarında Aktif-Pasif Yönetimi**, M.Ü.Bankacılık ve Sigortacılık

Enstitüsü, İstanbul 1995, s.5.

Tablo-9 ve10'daki TBS içinde de gösterdiğimiz ve 31.12.2000 tarihi itibariyle faaliyette bulunan ÖFK'ların unvanları, kuruluş yılları, ödenmiş sermayeleri, şube ve personel sayıları itibariyle görünümüleri Tablo-15'deki gibidir.

Tablo-15'de de görüldüğü üzere Türk mali sistemine fiilen 1985 yılında giren ve Aralık 2000 itibariyle sektörde sayıları 6 olan özel finans kurumları, 146 şube ve 3.015 personel ile faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

En yüksek Ödenmiş Sermaye Kuveyt Türk'te bulunmakla birlikte Albaraka ve AFK'nın da 20 trilyon TL'dir. Asya Finans ve İhlas Finans'ın 2000 yılı sonu itibariyle ödenmiş sermayesi 10 trilyon, Faysal Finans'ın ise 2 Trilyon TL.'dir. Ödenmiş sermaye itibariyle kurumların sıralanması grafikteki gibidir.

1985 tarihinde kurulan Albaraka Türk'ün 31.12.2000 tarihi itibariyle ödenmiş sermayesi 20 trilyon, şube sayısı 22 ve çalışan personel sayısı ise 525 dir. Şube başına düşen personel sayısı itibariyle en fazla personeli 23 kişi ile Albaraka ilk sıradadır. 2000 yılı sonu itibariyle en fazla şube ve personel sayısı İhlas Finans olup, şu anda faaliyeti durdurulduğundan dolayı bu alanda sektörün liderliğini Albaraka Türk almaktadır. Sektörde en az sermaye, şube sayısı ve personele sahip kurum ise Faysal Finans'tır. Faysal Finans'ın halen 2 trilyon olan sermayesi 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda 4491 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle; "ÖFK'lar 2 yıllık sürede bankalarla aynı şartları yerine getirmek zorundadır" hükmü gereği, sermayesini 20 trilyona

çıkarma zorunluluğu olduğundan, Mayıs 2001 de yapılan genel kurulda sermayesini 20 trilyona çıkarma kararını aldığını gazetelerden öğrenmiş bulunmaktayız.¹¹⁹

Bundan sonraki değerlendirmelerimizde Özel Finans Kurumları ve Türk Bankalar Sistemi (TBS) içindeki Ticari Bankaları karşılıklı inceleyerek böylelikle Özel Finans Kurumları'nın TBS içindeki yerini daha iyi anlayabileceğiz. Yalnız şunu hemen belirtmeliyiz ki, yukarıda Tablo-13-14'da verilen bilgiler en son 31.12.2000 tarihli verilerdir. Yalnız hem İhlas Finans'ın tasfiye sürecinde bulunması hem de Bankaların faaliyet raporlarını henüz tamamlayıp ilgili kurumlara göndermediğinden 31.12.1999 tarihi mali tablolarını dikkate alarak incelemeye çalışacağız.

ÖFK'lar tarafından yayınlanan faaliyet raporlarından ve Hazine Müsteşarlığına gönderdikleri 31.12.1999 tarihi itibariyle İhlas Finans, Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Asya Finans, Anadolu Finans ve Faysal Finans kurumlarının konsolide bilanço toplamaları Tablo-16'daki gibidir (milyar TL).

ÖFK'larca 31 Aralık 1999 bilanço'ya göre, toplanan fonlar 1.445.267 milyar TL'sına, kullandırılan fonlar 1.269.247 milyar TL'sına ulaşmış bulunmaktadır. İlgili kurumların aktif toplamaları 1.642.385 milyar Türk lirasına ulaştığını görmekteyiz.

Türk Mali Sektörü içinde faaliyette bulunan ÖFK'ların son sekiz yıl içindeki bilanço toplamı aktif ve pasif hesapları itibariyle Tablo-17'de verilmiştir (milyar TL).

¹¹⁹

Yeni Şafak Gazetesi, Zaman Gazetesi 12 Mayıs 2001.

Tablo-16: ÖFK’ların Konsolide Bilançosu; 31.12.1999

AKTİF HESAPLAR	TUTAR	PASİF HESAPLAR	TUTAR
Nakit Değerler	15.730	Borçlar	1.445.267
Bankalar	105.554	Gider Reeskontları	8.010
–Yurtiçi	35.121	Öden. Vergi ve Yük.	12.519
–Yurtdışı	70.433	Muhtelif Borçlar	17.986
Menkul Kıymetler	1.076	Diğer Pasif	56.356
TCMB Fon Karşılığı	139.446	Özkaynaklar	87.189
–Cari Hesap Karşılığı	5.936	Dönem Net Kârı	15.058
–Katılma Hes. Karş.	133.510		
Alacaklar	1.248.963		
Tahsili Gecikmiş Alacaklar	20.284		
Gelir Reeskontları	9.622		
İştirakler	638		
Sabit Kıymetler	82.784		
Diğer Aktifler	18.288		
AKTİF TOPLAM	1.642.385	PASİF TOPLAM	1.642.385

Kaynak : ÖFK’ların Faaliyet Raporları

Tablo-17: ÖFK’ların Konsolide Bilançoları; 1992-1999 Dönemleri

AKTİF HESAPLAR	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nakit Değerler	119	315	1.495	2.920	5.325	6.698	9.591	15.730
Bankalar	860	1.238	3.875	6.255	5.660	55.692	95.817	245.000
– Yurtiçi	372	669	1.828	2.760	1.991	41.756	72.867	174.567
– Yurtdışı	488	569	2.047	3.495	3.669	13.936	22.950	70.433
Diğer Mali Kurumlar	33	0	0	286	6	-	-	
Menkul Kıymetler	9	5	186	78	89	11	1.019	1.076
Alacaklar	5.821	14.125	29.635	61.560	92.472	329.183	640.304	1.248.963
Tah.Gec. Alacaklar	37	83	1.290	2.043	2.447	1.736	8.242	20.284
Gelir Reeskontları	111	299	510	815	1.169	3.961	9.455	9.622
İştirakler	38	38	40	324	428	199	279	638
Sabit Kıymetler	714	498	3.374	7.580	11.587	24.543	53.362	82.784
Diğer Aktifler	141	285	1.372	3.099	5.543	5.985	18.062	18.288
Aktif Toplamı	7.883	16.886	41.777	84.960	124.726	428.008	836.131	1.642.385
PASİF HESAPLAR	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Borçlar	6.245	14.055	34.280	64.334	98.345	380.347	719.668	1.445.267
Gider Reeskontları	313	174	954	1.963	2.900	1.624	5.503	8.010
Öden. Vergi ve Yük.	38	83	337	420	516	2.239	6.308	12.519
Muhtelif Borçlar	75	686	230	218	1.443	5.717	11.389	17.986
Diğer Pasif	810	1.063	4.520	13.704	16.334	13.692	34.740	56.356
Özkaynaklar	294	564	1.179	3.455	4.038	17.315	49.704	87.189
Dönem Net Kârı	108	261	277	866	1.150	7.074	8.819	15.058
Pasif Toplamı	7.883	16.886	41.777	84.960	124.726	428.008	836.131	1.642.385

Kaynak: ÖFK’ların Faaliyet Raporları 1992-1999

Tablo-17'deki bilanço kalemlerinin incelenmesinde en dikkate değer husus, özellikle 1994 ekonomik krizini takiben ÖFK hakkında getirilen nakit bulundurma ve blokaj yükümlülüğü neticesinde, gelir getirmeyen banka mevcutları mutlak olarak artmış ise de, aktif toplam içindeki nispi payı azalmıştır. Keza 1994 ekonomik krizi takiben tahsili gecikmiş alacaklarda da önemli artışlar gözlenmektedir.

1999 yılı sonu itibariyle sayıları altıya ulaşan özel finans kurumlarına ilişkin temel göstergeler Tablo-18'da yer almaktadır. Standart ve düzenli veri ve bilginin sektör bazında yayınlanmıyor olması, mukayeselerde önemli bir handikap olarak ortaya çıkmaktadır. Tablolar, kamuya açıklanan faaliyet raporlarından veya kamu otoritelerinin yayınlarından derlenen bilgiler ışığında hazırlanmıştır.

Tablo-18: Aktif Büyüklüğüne Göre Özel Finans Kurumları, 1999 (%)

Özel Finans Kurumları	Toplam Aktifler	Kulland. Fonlar	Toplanan Fonlar	Sermaye	Kar	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1 İhlas Finans A.Ş.	38,77	42,07	38,22	21,73	63,94	28,93	29,73
2 Albaraka Türk. ÖFK. A.Ş.	22,74	24,73	23,59	19,55	32,49	18,18	19,2
3 Kuveyt Türk Evkaf Kurumu A.Ş.	14,22	11,59	13,95	23,95	9,63	13,22	14,57
4 Asya Finans Kurumu A.Ş.	9,55	8,12	8,69	21,73	16,13	13,22	12,7
5 Faisal Finans Kurumu A.Ş.	7,85	6,87	8,44	4,35	5,09	9,92	11,06
6 Anadolu Finans Kurumu A.Ş.	6,87	6,62	7,11	8,69	-27,27	16,53	12,74
Toplam	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Özel Finans Kurumları Raporları, 1999.

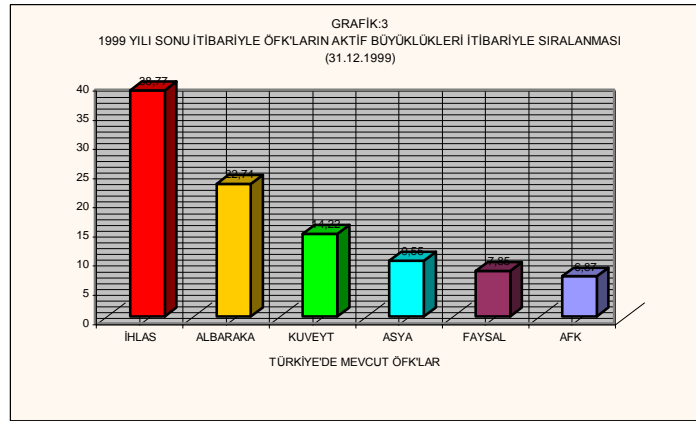
Finansal kurumların verimlilik ve etkinliği büyük ölçüde rekabet derecesine bağlı bulunmaktadır. Rekabet derecesi ise, söz konusu sektörün piyasa yapısıyla yakın bir ilişki içindedir.

Özel finans kurumları hem sayı olarak hem de ölçek olarak oldukça sınırlı düzeyde bulunmaktadır. Sektörde sunulan ürünler büyük ölçüde homojendir ve şeffaflık finans sektöründe aranan özellik taşımaktadır. Sektöre giriş çıkış kamu otoritesinin iznine bağlı bulunmaktadır. Sektörde önemli ölçüde yoğunlaşma bulunmaktadır ve belirgin bir uzmanlaşma trendi söz konusu değildir. Sektörde sermaye yapısı olarak farklı kurumlar bulunmaktadır. Bazı kurumlarda yabancı sermaye, diğer kurumlarda ulusal sermaye grupları ve bir kısmında ise gerçek ve tüzel kişiler önemli paya sahip bulunmaktadır. Globalleşme eğilimi ise henüz gelişme aşamasındadır. Bu

özelliklerinden dolayı, sektörün piyasa yapısının noksan rekabete yakın olduğu ifade edilebilir.¹²⁰

Tablo incelendiğinde her kurumun sektördeki farklı göstergelere göre farklı konumu bulunmaktadır. Tüm göstergeler ve kurumlar birlikte ele alındığında, her kurumun rekabetçi performansının bazı ipuçlarına ulaşmak mümkün olmaktadır. Bununla beraber, bu analizin sadece 1999 yılına ait olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Fakat daha sonra verilen tablolarda bu bilgi açığını kısmen de olsa aşacağı kanaatindeyiz.

Yukarıda tabloda gösterilen aktif büyüklükleri grafik şeklinde göstermek mümkündür.

Özel finans kurumlarının TCMB faaliyet raporlarında yer alan veri ve bilgiler dikkate alındığında 1992-1999 yıllarında gösterdiği gelişmeler ana hatlarıyla tablolardan da istifade ederek açıklamaya çalışacağız. 1996'dan itibaren başlanmamızın nedeni Asya Finans'ın da 1996 yılından itibaren faaliyete başlaması ve değerlendirmelerimize bu kurumu da dahil etmemizdir.

Özel Finans Kurumlarının (ÖFK) sayısı, 1995 yılında toplam beş iken 24 Ekim 1996 tarihinde Asya Finans Kurumu'nun faaliyete geçmesi ile 1996 yılında altı olmuştur.

Özel Finans Kurumlarının konsolide bilançoları reel olarak büyümüştür. Özel Finans Kurumlarının konsolide bilanço büyüklüğü, 1995 yılı sonunda 84,9 trilyon Türk

¹²⁰

EKREN, a.g.e, s.85,

lirası iken Aralık 1995 - Aralık 1996 döneminde nominal yüzde %46.8 oranında artarak 124,7 trilyon Türk lirasına yükselmiştir. 1999 yılında ise bu rakam 1,642 katrilyon TL'ye yükselmiş bulunmaktadır.

ÖFK sektörünün 1998 itibariyle 836,1 trilyon Türk lirası olan konsolide bilanço büyüklüğü, yıllık nominal yüzde 96.3, reel yüzde 27,9 oranında artış göstererek 1999 sonu itibariyle 1.642 trilyon Türk lirasına yükselmiştir. Söz konusu dönem itibariyle, özel finans kurumları bilanço büyüklüğü, bankacılık sektörü bilanço büyüklüğünün yaklaşık yüzde 2,2'si kadardır. Aralık 1999 itibariyle sektörün toplam özkaynakları, 87 trilyon Türk lirası'dır. Toplam pasiflerin yüzde 5'ini oluşturan özkaynakların yüzde 42,7'sini 38 trilyon Türk lirası olan ödenmiş sermaye, yüzde 34,6'sını finansal kiralama konusu sabit kıymetlerin yeniden değerlemesinin ağırlıkta olduğu 30,8 trilyon Türk lirası tutarındaki sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu, yüzde 9'unu yedek akçeler ve yüzde 14,7'sini ise dönem kârı oluşturmaktadır. Aralık 1998'e kıyasla ödenmiş sermaye nominal olarak yüzde 56,5 oranında artış göstererek 24,3 trilyon Türk lirası'ndan 38 trilyon Türk lirası'na yükselmiştir.

Sektör nominal olarak bilançonun önemli kalemlerinde yüzde yüze yakın oranda büyüme göstermiştir. Tablo-19 incelendiğinde; Şube ve personel sayısında ise önemli bir artış gözlenmemiştir. Öte yandan benzer finansal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik ürün ve hizmet sunan diğer finansal kuruluşlardaki (ticari bankalar, yatırım bankaları, leasing kurumları gibi) gelişmeler de dikkate alınmalıdır. Bu konuları daha sonraki tablolarımızda detaylı olarak ele almaya çalışacağız.

Tablo-19: Özel Finans Kurumları Temel Verileri -I (1997 yılı baz alınmıştır)

	Aktifler	Kul.Fon	Top.Fon	Özkaynak	Şube	Personel
Ortalama 97	100	100	100	100	100	100
Ortalama 98	202,4	203,9	201,9	246,7	120,5	115,1
Ortalama 99	404,8	406,4	405,7	488,4	121	120,6
Değ.Oranı 97-98	1,02	1,04	1,02	1,47	0,21	0,15
Değ.Oranı 98-99	1	0,99	1,01	0,98	0	0,05

Kaynak: Özel Finans Kurumları Raporları, 1997-1999.

Sektör toplamı olarak veya kurumlar bazında ölçek küçüklüğü, en önemli problem olarak ortaya çıkmaktadır. Yukarıdaki tablo sektörün, zamanla bir iyileşme trendine girmiş olsa da özkaynak yeterliliği problemi olduğunu göstermektedir. Bu durum, riske

göre ağırlıklandırma yapıldığında daha da önem kazanmaktadır. Öte yandan, sektörde toplanan fonların kullandırılan fona dönüşme oranı oldukça yüksektir. Bu, sektörün finansal aracılık sürecinde etkin ve verimli olduğunu göstermektedir. Şube ve personel başına düşen bilanço kalemleri artış trendine sahip bulunmaktadır.

Tablo-20: Özel Finans Kurumları Temel Verileri II (1997 yılı baz alınmıştır)

	Ödenmiş Sermaye	Vergi Öncesi Kâr	Kâr Payı Gelirleri	Kâr Payı Giderleri	Diğer Gelir	Diğer Gider
1997	100	100	100	100	100	100
1998	221	174,5	187,8	183,2	204,3	195,1
1999	418,5	250,2	395,1	422,1	318,2	350,8
Değ.Oranı 97-98	1,21	0,74	0,88	0,83	1,04	0,95
Değ.Oranı 98-99	0,89	0,43	1,1	1,3	0,56	0,8

Kaynak: Özel Finans Kurumları Raporları, 1997-1999.

Tablo-20 sektörün kârlılık durumunu yansıtmaktadır. Burada özellikle finansal aracılık süreci (fon toplama maliyeti ve fon kullandırma geliri) ile bankacılık ürün ve hizmet süreci (diğer gider ve diğer gelir ilişkisi) kârlılığı önem kazanmaktadır.

Tablo-21: Özel Finans Kurumları Temel Göstergeler III, Milyar TL

	Kâr/Aktif	Kâr/Sermaye	Per Gid/PerS	Aktifler/PS	Kâr/PS	PS/Şube Sayı	Aktifler/ŞS
1997	0,03	0,79	2,5	139,02	3,94	21,92	3.046,73
1998	0,02	0,62	4,99	244,35	5,98	20,94	5.117,13
1999	0,02	0,47	8,75	466,69	8,18	21,84	10.193,94
Değ. Oranı 97-98	-0,14	-0,21	0,99	0,76	0,52	-0,04	0,68
Değ. Oranı 98-99	-0,28	-0,24	0,75	0,91	0,37	0,04	0,99

Kaynak: Özel Finans Kurumları Faaliyet Raporları, 1997-1999.

Tablo-21 ve Tablo-22 yukarıda bankalar için sunulan oran analizinin sonuçlarını yansıtmaktadır. Mukayeselerde her iki kurumun farklılığı dikkate alınmalıdır. Kârlılık oranlarının bir azalma trendi gösterdiği görülmektedir. Ortalama personel maliyeti artarken personel başına aktifler ve kâr artmaktadır. Şube başına personel sayısının ise nispeten istikrarlı bir yapı kazandığı ortaya çıkmaktadır. Şube başına aktiflerde de önemli artışlar gözlenmektedir.

Tablo-22: Özel Finans Kurumları Temel Göstergeler II, Milyar TL

	KPGel/Kul. Fon	KPGid/ Top.Fon	Spread	Kat.Değ./PS	Atifler/Pgid	Özkaynak/ Aktif
1997	0,27	0,15	0,12	6,45	55,54	0,05
1998	0,25	0,14	0,11	10,97	48,98	0,07
1999	0,27	0,16	0,11	16,93	53,35	0,07
Değ. Oranı 97-98	-0,08	-0,09	-0,06	0,7	-0,12	0,22
Değ. Oranı 98-99	0,06	0,15	-0,06	0,54	0,09	-0,01

Kaynak: Özel Finans Kurumları Faaliyet Raporları, 1997-1999.

Kurumun kâr payı geliri ve kâr payı gideri arasındaki fark olan spread'ın azalması ve istikrar kazanması, uygulamanın standart bir özelliği olsa da kısmi farklılıkların söz konusu olduğunu yansıtmaktadır. Öte yandan, personel başına katma değer artarken, ortalama personel gideri başına aktifler istikrarsız bir trend göstermektedir. Bu tablo da, sektörün kârlılık ve maliyet yönetimi konusunda yeniden değerlendirme ve yapılanmaya ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Pasifte yer alan borçlar, diğer pasifler, özkaynaklar ile kâr kalemlerinin pasif toplamına olan oranları Tablo-23'deki gibidir.

Tablo-23: ÖFK'ların Kar Kalemlerinin Pasif Toplamına Olan Oranları

Yıllar	Borçlar	Diğer Pasifler	Özkaynaklar	Kâr
1992	79,2	10,3	3,7	1,4
1993	83,2	6,3	3,3	1,5
1994	82,1	10,8	2,8	0,7
1995	75,7	16,1	4,1	1
1996	78,8	13,1	3,2	0,9
1997	88,9	3,2	4	1,7
1998	86,1	4,2	5,9	1,1
1999	88	3,4	5,3	0,9

Kaynak: Özel Finans Kurumları Faaliyet Raporları, 1992-1999.

Bu tabloda görüleceği üzere, ÖFK'nın kârlılık oranları 1994-1996 yıllarında azalırken, sonraki iki yılda eski düzeyini korumuştur. ÖFK'ların kârlılığının düşmesinde 1994 yılında yürürlüğe konan nakit blokaj yükümlülüğü etkili olmuştur. Burada şu akla gelebilir, 1994 ekonomik krizinin de etkisi olabilir ihtimali. Elbette ki 5 Nisan Kararları tüm ekonomiyi olduğu gibi Özel Finans Kurumlarını da etkiledi. Fakat bu etkilenme en az düzeyde kalmış olup, asıl değişiklik nakit blokajın getirilmesi yüzünden olmuştur.

Yeri gelmişken hem bu çalışmayı yaparken hem de bu kurumlardan birinde çalıştığımdan dolayı fiilen yaşadığım bir hususu araştırmacıların dikkatine sunmak isterim: Kriz dönemlerin bütün bankalar müşteri kaybederken, ÖFK'lar bu dönemlerde müşteri kazanmaktadır. Nihayet Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinde İhlas Finans'ın batışı söz konusu olmasaydı ÖFK'lar 1994, 1998 krizlerinde olduğu gibi çok daha güçlü bir şekilde bu krizi de aşacaklardı. Fakat 2001 krizinde ÖFK'lar yaklaşık %30 kayıp verdiler.

ÖFK bilanço kârlarının özkaynaklara olan oransal gelişimi de Tablo-24'deki gibidir.

Tablo-24: ÖFK'ların Bilanço Karlarının Özkaynaklara Oranı

Yıllar	Kâr/Özkaynak
1992	36,7
1993	46,2
1994	3,5
1995	25
1996	28,4
1997	40,8
1998	17,7
1999	17,2

Kaynak: Özel Finans Kurumları Faaliyet Raporları, 1992-1999.

Tablodan da anlaşılacağı üzere Özel Finans Kurumlarının 1992'deki karı özkaynakların %36'sını oluştururken 1994'te bu oran %3.5 gibi çok düşük bir seviyeye inmektedir. Tekrar toparlanarak yükselişe geçen karlar 1997 yılında %40.8 seviyesine ulaşmıştır. 1998 global krizin ülkemizi de etkilemesiyle bilanço karlarına olumsuz anlamda yansıdığını ve %17.7'ye düştüğünü görmekteyiz.

5.2.2-Özel Finans Kurumlarının Türk Bankacılık Sistemi ve GSMH İçindeki Yeri

ÖFK'nın TBS'nin aktif ve pasif toplamlarına olan oranları ile TBS ve ÖFK'ların toplamı içindeki nispi payları Tablo-25'deki gibidir.

Tablo-25: Aktif Toplam Olarak ÖFK'ların TBS'deki Aktiflere Oranı (Milyar TL.)

Yıllar	ÖFK Aktif Top.	TBS Aktif Top.	ÖFK+TBS Aktif Top.	ÖFK/TBS (%)	ÖFK / (ÖFK+TBS) (%)
1992	7.883	553.929	561.812	1,42	1,4
1993	16.886	1.047.988	1.064.874	1,61	1,59
1994	41.777	2.018.938	2.060.715	2,07	2,03
1995	84.960	4.102.384	4.187.344	2,07	2,03
1996	124.726	8.959.111	9.083.837	1,39	1,37
1997	428.008	19.378.544	19.806.552	2,21	2,16
1998	836.131	36.827.949	37.664.080	2,27	2,22
1999	1.642.385	72.120.858	73.763.243	2,28	2,23

Kaynak: ÖFK'ların Faaliyet Raporları, www.tbb.org, Bankalarımız 1992-1999.

ÖFK'ların aktif toplamlarının bankaların aktif toplamlarına oranı 1992 yılında %1,42 iken 1999 yılında bu oran %2,28 yükselmiştir. ÖFK'ların, Bankalar ve ÖFK'lardan oluşan mali sistem içindeki payı 1992 yılında %1,40 iken 1999 yılında bu oran %0,83 artarak %2,23'e ulaşmıştır. Özel Finans Kurumlarının konsolide bilançosu bankacılık sektörü ile karşılaştırıldığında, Özel Finans Kurumlarının toplam aktif büyüklüğü 1999 sonu itibariyle bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğünün yüzde 2,23'ünü oluşturmaktadır. ÖFK'ların topladığı fonların TBS tarafından toplanan mevduata oranı ise Tablo-26'daki gibidir.

Tablo-26: Toplanan Fon Olarak ÖFK'ların TBS'deki Mevduata Oranı

Yıllar	ÖFK'nın Topladığı Fonlar	TBS'de Toplanan Mevduat	ÖFK/TBS (%)
1992	6.245	305.489	2,04
1993	14.055	544.966	2,58
1994	34.280	1.275.113	2,69
1995	64.334	2.664.936	2,41
1996	98.345	6.145.516	1,6
1997	380.347	12.545.561	3,03
1998	719.668	24.185.291	2,98
1999	1.445.267	48.263.769	2,99

Kaynak: ÖFK'ların Faaliyet Raporları, Bankalarımız 1992-1999, www.tbb.org.

ÖFK'ların cari ve katılma hesapları ile özel projeler için sağlanan fonlar bankacılık sektörü toplam mevduatına oranı 1992 yılında %2,04 iken 1996 yılında bu oran %1,60 gerilemiş ve 1999 yılı sonunda %2,99'a yükselmiştir.

Tablo-27: ÖFK'ların Kullandığı Fonun TBS'ce Kull.Kredilere Oranı

Yıllar	ÖFK'nın Kullandığı Fonlar	TBS'ce Kullandırılan Krediler	Oranı (%)
1992	5.821	231.532	2,51
1993	14.125	433.707	3,26
1994	29.635	789.853	3,75
1995	61.560	1.743.685	3,53
1996	92.472	3.860.068	2,4
1997	329183	8.811.893	3,74
1998	640.304	14.122.355	4,53
1999	1.269.247	21.714.974	5,84

Kaynak: ÖFK'ların Faaliyet Raporları, Bankalarımız 1992-1999, www.tbb.org.

ÖFK'ların kullandığı fonların, TBS'ce kullandırılan krediler ile mukayesesi ise Tablo-27'deki gibidir (milyar TL).

ÖFK'ların cari ve katılma hesapları ile özkaynaklardan ve özel proje fonlarından kullandırılan fonların, bankaların kullandığı kredilere oranı 1992 'de %2,51 olduğu halde 1996 yılı sonunda %2,40'a düşmüş, 1999 yılı sonunda ise %5,84'e yükselmiştir.

ÖFK tarafından kullandırılan fonların, toplam kredilere nazaran oransal büyüklüğünün arttığı görülmekte ise de, TBS'deki mevduatın önemli kısmının Hazine Borçlanma Senetlerine plase edilmesinden dolayı bu oran yükselmiş görünmektedir. Ancak, ÖFK'nın fon kullandırmaları, TBS'nin kredi ve menkul değerler toplamına oranlanması halinde yukarıda bulunan oranlar Tablo-28'de görüleceği üzere düşmektedir.

Tablo-28: ÖFK’larca Kullandırılan Fonların TBS’ce Kullandırılan Kredi+Menkul Kıymetlere Oranı

Yıllar	Fon Kullandırmaları (ÖFK)	Kredi+ Menkul Değerler (TBS)	(%)
1992	5.821	293.680	1,98
1993	14.125	551.217	2,56
1994	29.635	1.018.619	2,91
1995	61.560	2.179.029	2,83
1996	92.472	5.218.812	1,77
1997	329183	11.360.414	2,9
1998	640.304	19.333.504	3,31
1999	1.269.247	34.113.008	3,66

Kaynak: ÖFK’ların Faaliyet Raporları, Bankalarımız 1992-1999, www.tbb.org.

Nitekim TBS’nin son yıllardaki kredi ve menkul değerlerden oluşan plasmanları ile toplam mevduatı Tablo-29’daki gibidir.

Tablo-29: TBS’nin Mevduat ve Plasman Rakamları

Yıllar	Mevduat	Krediler	Menkul Değerler	Kredi+Menkul Değerler
1992	305.489	231.532	62.148	293.680
1993	544.966	433.707	117.510	551.217
1994	1.275.113	789.853	228.766	1.018.619
1995	2.664.936	1.743.685	435.344	2.179.029
1996	6.145.516	3.860.068	1.358.744	5.218.812
1997	12.545.561	8.811.893	2.548.521	11.360.414
1998	24.185.291	14.122.355	5.211.149	19.333.504
1999	48.263.769	21.714.974	12.398.034	34.113.008

Kaynak: www.tbb.org, Bankalarımız 1992-1999.

ÖFK ile TBS’nin tahsili gecikmiş alacaklar açısından mukayeseleri de Tablo-30’daki gibidir.

1992-1999 yılları arasında TBS’deki tahsili gecikmiş alacakların toplam aktifler içerisindeki payı ÖFK’larda %0,47’den %1,24’e yükselmiştir. Aynı dönemde Bankalarda bu oran %0,57’den %1,23’e yükselmiştir. ÖFK’ların tahsili gecikmiş alacaklarında 1994-1996 aralığında önemli artışlar kaydedilmiştir. ÖFK’ların tahsili gecikmiş alacaklarındaki artışın önemli nedenlerinden birisi, alacak tahsilinde meydana gelen gecikmelerden temerrüt faizi talep edilmemesidir. Bu durum, ÖFK’ları problemli alacakların tahsilinde olumsuz etkilemektedir.

Tablo-30: ÖFK ve TBS’deki Tahsili Gecikmiş Alacaklar Karşılaştırması

Yıllar	Tah. Gec. Alacaklar ÖFK	ÖFK aktif içindeki payı	Tah. Gec. Alacaklar TBS	TBS aktif içindeki payı
1992	37	0,47	3.148	0,57
1993	83	0,49	5.327	0,51
1994	1.290	3,09	14.124	0,7
1995	2.043	2,4	20.876	0,51
1996	2.447	1,96	31.130	0,35
1997	1.736	0,41	87.603	0,45
1998	8.242	0,99	566.198	1,54
1999	20.284	1,24	886.026	1,23

Kaynak: ÖFK’ların Faaliyet Raporları, Bankalarımız 1992-1999, www.tbb.org.

ÖFK’nın toplam özkaynakları ile TBS’nin özkaynakları arasındaki nisbi ilişki Tablo-31’deki gibidir. (Özkaynak rakamları içerisinde dönem kârı dahil edilmemiştir.)

Tablo-31: ÖFK VE TBS Kar Hariç Özkaynaklarının Karşılaştırılması
(Milyar TL.)

Yıllar	ÖFK Özkaynaklar	ÖFK Pasif Toplamı	Oran (%)	Özkaynaklar	TBS Pasif Toplamı	Oran (%)
1992	294	7.883	3,7	33.448	553.929	6
1993	564	16.886	3,3	69.609	1.047.988	6,6
1994	1.179	41.777	2,8	125.105	2.018.938	6,2
1995	3.455	84.960	4,1	251.160	4.102.384	6,1
1996	4.038	124.726	3,2	540.572	8.959.111	6
1997	17.315	428.008	4	1.253.190	19.378.544	6,5
1998	49.704	836.131	5,9	2.128.713	36.827.949	5,8
1999	87.189	1.642.385	5,3	1.968.264	72.120.858	2,7

Kaynak: ÖFK’ların Faaliyet Raporları, Bankalarımız 1999, www.tbb.org.

1992-1997 yılları arasında ÖFK’nın özkaynakları %29.556 nispetinde arttığı halde, bu oran TBS’de %5.785 ‘de kalmıştır. Buna göre ÖFK’ların özkaynakları TBS’ne göre daha hızlı artış göstermiş bulunmaktadır.

ÖFK’ların özkaynaklarının pasif içindeki payı 1992 yılında %3,7 iken 1999 yılında bu oran %5,3’e yükselmiştir. Aynı süreçte bankaların özkaynaklarının toplam pasif içindeki payı %6’dan %2,7’ye gerilemiştir. Karsız Özkaynakların pasife oranını dikkate aldığımızda, ÖFK’ların sekiz yılda özkaynaklarının toplam pasif içindeki payı 1,6 puan

artarken, bankalarda özkaynakların pasif içindeki payının 3,3 puan azaldığı görülmektedir.

Kâr rakamı dahil özkaynakların toplam pasif içindeki payı ve yıllar itibariyle gelişimi Tablo-32'deki gibidir.

Tablo-32: ÖFK ve TBS Kar Dahil Özkaynaklarının Karşılaştırılması

Yıllar	ÖFK Özkaynaklar	TBS Pasif Toplamı	Oran (%)	Özkaynaklar	Pasif Toplamı	Oran (%)
1992	402	7.883	5,1	47.649	553.929	8,6
1993	825	16.886	4,9	97.895	1.047.988	9,3
1994	1.456	41.777	3,5	169.400	2.018.938	8,4
1995	4.321	84.960	5,1	366.263	4.102.384	8,9
1996	5.188	124.726	4,2	799.271	8.959.111	8,9
1997	24.389	428.008	5,7	1.828.261	19.378.544	9,4
1998	58.523	836.131	7	3.290.320	36.827.949	8,9
1999	102.247	1.642.385	6,2	4.234.150	72.120.858	5,9

Kaynak: ÖFK'ların Faaliyet Raporları, Bankalarımız 1992-1999, www.tbb.org

Karları dahil edip özkaynakların pasif içindeki oranını dikkate aldığımızda, ÖFK'ların özkaynaklarının pasife oranı 1992'de %5.1 iken 1999 yılında bu oran %1.1 artışla %6.2 gibi bir seviyeyi yakalamış durumdadır. Aynı durum bankalarda 1992'de %8.6 iken 1999'da bu oran büyük 2.7 azalarak %5.9 seviyesine düşmüş bulunmaktadır. Tablo 22-23 deki verileri dikkate alarak yaptığımız değerlendirmede şunu görmekteyiz: ÖFK'ların bilanço karlılıkları bankalara göre daha iyi durumdadır.

Özel finans kurumlarının son yıllardaki gelişimi Tablo-33 ve grafik-3'te sunulmaktadır. Grafik, Hazine Müsteşarlığı verileri kapsamında özel finans kurumları alt sektörünün finansal hizmetler sektörü ve GSMH içindeki paylarının değişimini göstermektedir.

Tablo-33 ÖFK'ların Mali Kurumlar ve GSMH İçindeki Yeri

Yıllar	ÖFKBT/MKBT	ÖFKBT/BBT	ÖFKTF/MAT	ÖFKTF/TM	ÖFKBT/GSMH	ÖFKTF/GSMH
1990	0,71	1,04	0,82	1,37	0,44	0,30
1991	0,88	1,25	1,00	1,67	0,57	0,42
1992	1,03	1,48	1,25	2,26	0,73	0,58
1993	1,23	1,64	1,51	3,14	0,85	0,70
1994	1,49	2,17	1,64	2,98	1,07	0,88
1995	1,49	2,15	1,52	2,76	1,08	0,85
1996	1,61	2,30	1,69	3,01	1,31	1,04
1997	1,61	2,33	1,87	3,42	1,46	1,24

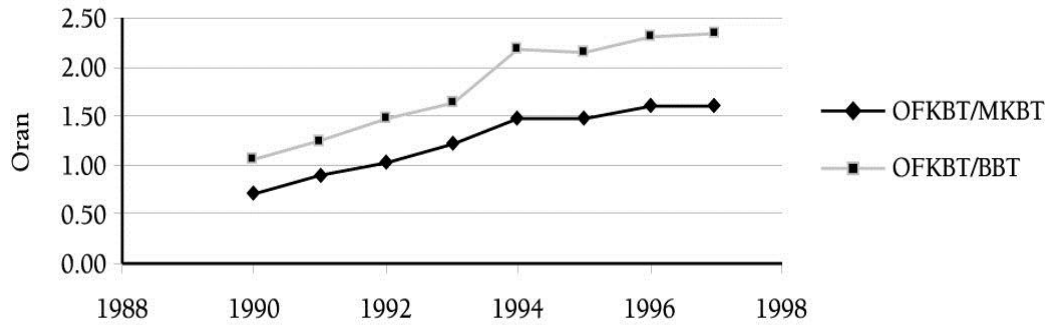
ÖFKBT: Özel finans kurumları bilanço toplamı, MKBT: Mali kurumlar bilanço toplamı

BBT: Bankalar bilanço toplamı, ÖFKTF: Özel finans kurumları toplam fonlar

MAT: Mali araçlar toplamı, TM: Toplam mevduat

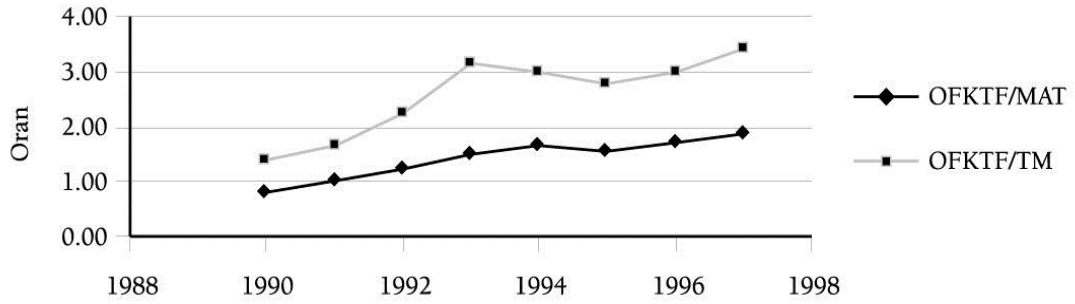
Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Türk Mali Sisteminin Temel Göstergeleri

GRAFİK-1: Özel Finans Kurumları ve Mali Kurumlar (Bilanço Toplamı)

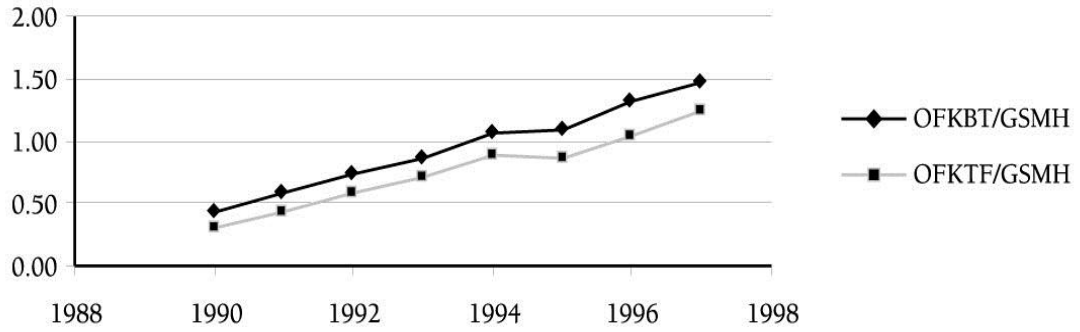
Özel finans kurumları bilanço toplamının (ÖFKBT), mali kurumlar bilanço toplamına (MKBT) ve bankalar bilanço toplamına (BBT) oranı, 1990-1998 yılları arasında az da olsa istikrarlı bir şekilde artmıştır. Bu, ölçek bakımından özel finans kurumlarının her iki değişken açısından belirli bir seviyeye ulaştığını göstermektedir. Benzer bir gelişim (Grafik-2) özel finans kurumlarında toplanan fonların (ÖFKTF), katılma ve cari hesap toplamının, mali araçlar toplamı (MAT) ve toplam mevduata (TM) oranı açısından da ortaya çıkmaktadır. Bu bir anlamda, finansal kurumların fon toplama yetenek ve kapasitesinin durumunu göstermektedir.

GRAFİK-2: Özel Finans Kurumlarında Toplanan Fonlar, Mali Araçlar Toplamı ve Toplam Mevduat

Son olarak (Grafik-3) özel finans kurumları bilanço toplamının (OFKBT) ve özel finans kurumları toplam fonlarının (OFKTF) GSMH içindeki payı da oldukça ilginç bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Bu göstergeler söz konusu kurumların GSMH'ya zaman içinde az da olsa artan bir şekilde katkıda bulunduklarını ifade etmektedir.

GRAFİK-3: Özel Finans Kurumlarının GSMH İçindeki Payı

ALTINCI BÖLÜM

6- ÖFK'LARIN BANKALARLA KARŞILAŞTIRILMASI

Ülkemizde ticari bankalarla Özel Finans Kurumlarının karşılaştırıldıklarında aralarında önemli fark ve benzerliklerin olduğu söylenebilmekle birlikte incelendiğinde görüleceği üzere Özel Finans Kurumlarının bir çok normunun ticari bankalardan farklı olmadığı görülecektir. Bunda ana sebebin Özel Finans Kurumlarının tabi olduğu mevzuatın öncelikle yürürlükte olan Türk Mevzuatına uygun olmasına çalışılması ile birlikte Uluslar arası Faizsiz Bankacılık literatürüne entegre edilmeye çalışılmıştır. Bu farklılıklardan bir kısmı Özel Finans Kurumlarının kurulmalarının temelini teşkil etmektedir. Eğer farklılık sözkonusu olmasaydı yasal olarak ayrıca düzenlenmelerine gerek kalmazdı.¹²¹

Ticari bankalarla Özel Finans Kurumları arasındaki farklılığın temelini din olgusu taşımaktadır. Bu temelden hareketle kurulan Özel Finans Kurumları, her şeyden önce dinin emirlerine göre yapılanmaya çalışmaktadır.

Özel Finans Kurumları demek klasik banka sisteminden faiz kelimesinin çıkarılıp yerine kar kelimesinin ikame edilmesi demek değildir.¹²² Bu kurumlarda önemli olan fonksiyonlarına farklı bir açıdan bakarak, paranın bir ticari ürün gibi alım-satımının önüne geçmektir. Bunun için Özel Finans Kurumları kaynak toplarken hesap sahipleriyle kar/zarar ortaklığı ve vadeli satışa dayanan ticari işlemler yapmaktadır. Kurumların paranın fonksiyonlarına yaklaşımı ile fon toplama finansman yöntemleri bankalardan farklıdır. Bankalar hizmet verme yanında para ticareti yaparken, Özel Finans Kurumları, hizmet verme yanında değişik ürünlerin ticaretini yapmaktadırlar. klasik bankalarla Özel Finans Kurumları arasındaki temel fark ve yaklaşım, paraya yüklenen fonksiyondur.¹²³

¹²¹ Ramazan Solmaz, **Türkiye’de Bankalarla Özel Finans Kurumlarının Faaliyetleri: Yasal Çerçeve**, Marmara Ün. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı Yayınları, İstanbul 1998, s.115.

¹²² Nazif Gürdoğan, “ÖFK’ ların Doğuşu, Gelişimi ve Türkiye’deki yasal Statüleri”, Yayınlanmamış seminer notları, İstanbul 1995, s.167.

¹²³ Şenay Değer, **Türkiye’de İslam Bankacılığı-Özel Finans Kurumları: Teorisi, Kuruluşu, İşleyişi**, basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Ün. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul 1991, s.59.

Özel Finans Kurumlarının bankalarla arasındaki en büyük farklardan biri ileriye dönük fiyatlama sistemi yerine fiilen elde edilmiş kazançların dağıtılmasıdır.

Özel Finans Kurumlarının inanç ve organizasyon sistemleri, çalışma sistemleri üzerinde etkili olmakta onları klasik bankalar gibi mudilerinden düşük faizle kredi alarak yüksek faizle borç veren bir aracı, bir komisyoncu durumuna düşmekten alıkoymaktadır.

6.1- TARİHİ AÇIDAN KARŞILAŞTIRMA

Bankacılık faaliyetleri M.Ö. 2000 yıllarına kadar dayanmaktadır. Bu tarihlerde insanlar, ellerindeki kıymetli eşyaları emanet edecekleri kişiler aramışlardır. Bununla beraber, ellerinde olan sikkeleri verebilecekleri veya ihtiyacı olan sikkeleri alabilecekleri kişilere ihtiyaç duymuşlardır. İlk önceleri bu işi din adamları yapmışlardır. Halk onların doğru ve güvenilir olduğunu düşünmüştür. Sonraları büyük tüccarlar ve derebeyler bu işi görmüşlerdir. Daha sonra bu kişilere banker veya kurumlara banka denilmiştir.

Ancak İslam dini içerisinde faizin yasaklanmış olması, insanları 20. yy'ın ortalarında bu probleme bir çözüm bulmaya itmiştir. 1950' li yıllardan sonra İslam alimleri ve iktisatçıları, faizsiz bir bankacılık modelinin arayışları içerisine girmişlerdir. Bu arayışlar eksileri ve artılarıyla sonuç vermiş, 1960'lı yıllardan sonra özellikle Arap ülkelerinde uygulanmaya başlanmıştır.

İslam Bankacılığının Türkiye'ye sıçraması ve Özel Finans Kurumlarının kurulması ise 1980 yılından sonra olmuştur. Son olarak 1983 yılındaki kararnamenin kabul edilmesiyle Özel Finans Kurumları çeşitli hedeflerle Türk finans sektöründe faaliyete başlamıştır.

6.2- DİNİ YÖNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Kaynağı ister ilahi olsun ister beşeri, bütün dinler insanların iktisadi hayatı konusunda prensipler koymaya sevk etmişlerdir. Gösterilen bu prensiplerin ayrıntıları farklı olsa bile, adaleti ve hukuku sağlamayı, haksızlığı önlemeyi hedeflemişlerdir. Bu amaçlar doğrultusunda bazı ticari faaliyetler adaletsiz olduğu gerekçesiyle yasaklanmıştır. Bunlardan en önemlisi, çoğu zaman haksız bir kazanç niteliğinde

sayılan faiz uygulamasıdır. Dinlere ve toplumlara göre kapsamı ve tarifi değişmekle birlikte faiz, din ve ahlak kurallarının önlemeye çalıştığı bir kazanç türüdür.¹²⁴

İslam dininde de faiz, ayeti kerimeyle (kesin hükümle) yasaklanmıştır. Bu sebeple Özel Finans Kurumları, klasik bankalardan farklı olarak faiz olgusunun dışında bir işleyiş mekanizması seçmişlerdir. Bu kurumlar para ticaretinin dışında kalmışlar ve faizsiz bir ticaret anlayışını benimsemişlerdir.

Bunun dışında diğer işlemler bakımından Özel Finans Kurumlarıyla bankalar arasında fark yoktur. Kasa kiraya vermek, teminat mektubu vermek, havale ve transfer işlemleri yapmak, mal bedeli vesaikin alım satımı gibi.

6.3- İKTİSADİ AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Özel Finans Kurumları ve bankalar aynı ekonomik sahada faaliyet gösteren mali kurumlardır. Bu durumda iki kurumunda aynı para ve sermaye piyasalarında faaliyet gösterdiklerini söyleyebiliriz. Ancak Özel Finans Kurumlarının bankalardan farkı, işlemlerini faiz esasına göre yapmamasıdır. Bu bağlamda makine ve teçhizat almak isteyen, her iki kurumdan da faydalanabilir. Özel Finans Kurumuna gelerek bizzat mal veya emtiayı alabilir, taksitlerle borcunu öder veya bankalardan nakit kredi olarak alır ve ihtiyacını giderebilir. Diğer taraftan tasarruf sahibi bankaya giderek birikimini faize yatırabilir veya Özel Finans Kurumuna giderek kar/zarar esasına göre tasarrufunu değerlendirebilir. Sonuçta ikisinin getirisi de birbirine yakındır.

Ancak Özel Finans Kurumlarını bankalardan ayıran temel fark, ihtiyaç duyduğu hammadde-makine gibi varlıkları inançları gereği bankalar aracılığıyla almayan (faiz vermek istemeyen) müteşebbis, bu ihtiyacını Özel Finans Kurumları aracılığıyla faizsiz bir esas çerçevesinde temin edebilmektedir. Bununla beraber tasarruf sahibi, yine faiz olgusuna dayanarak bankalarda hesap açtırmazken, Özel Finans Kurumlarının faizsiz bir sistem olduğunu düşünerek bu kurumlara tasarruflarını sunmakta ve ekonomiye katkıda bulunmaktadır.

Prof. Dr. İlker Parasız, “Para ve Banka” adlı eserinde finansal araçlara farklı bir gözle bakarak şöyle demektedir: “Finans Kurumları tasarruf sahipleriyle, ödünç alanlar arasında köprü görevi yaparlar. Bu kuruluşların ekonomiye en büyük katkıları ödünç verilebilir fonlar arzını, iddihar çözülmesi ve tasarrufların değerlendirilme şekillerine

¹²⁴

Ekrem Zeytinoğlu, “İslam’da ve Diğer Dinlerde Faiz” , **Para-Faiz ve İslam**, İSAV yayınları , No:11, İstanbul 1992,’den nakleden Ahmet Akçan, a.g.e., s. 127

yeni ufuklar açmalarıdır. Bu bakımından ekonominin finansmanındaki yerleri, tasarruf sahiplerini büyük ölçüde faiz aldanımı olgusuna düşürmedikleri ölçüde yadsınamaz.” Burada finansal araçların ekonomi açısından bir şans olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca Al Baraka Türk ÖFK A.Ş. Proje ve Pazarlama Yönetmeni Mehmet Ali Verçin, Bereket dergisinde yayınlanan bir makalesinde Özel Finans Kurumlarına çok ilginç bir açıdan bakmıştır. Özetle şöyle demektedir: “Ekonominin kriz dönemlerinde klasik bankalar, müşterilerinin kredilerini kapatmalarını isterler ve böylece geri çağırdıkları kredileri kısa dönemli yüksek faizlere yatırırlar, bu durum da müşterilerin menfaatine değildir. Ancak Özel Finans Kurumları, İnterbank’ta gecelik faiz işlemleri, repo, bono, tahvil gibi işlemler yapamadığından ellerinde fon kalmaktadır.” Bu fonların atıl kalmaması için, reel sektörü finanse etmek zorunda olduklarından, bu durumun ise kriz döneminde işlerini küçültten müşterilerin fon kullanmayı azalttıkları için oluştuğunu belirtmektedir. Bununla beraber Özel Finans Kurumları yeni müşterilerle ilişki kurmakta ve çevresini genişletmektedir. Şunu ifade edebiliriz ki, Özel Finans Kurumları kriz dönemlerinde daha çok müşteri kazanmaktadır.

Ticari bankalar ile Özel Finans Kurumları arasındaki temel farklılık, ticari bankaların hem topladıkları fonlar, hem de bunların kullanımı bakımından faize dayalı olarak çalışması buna karşılık Özel Finans Kurumlarının işlemlerinde faize yer vermemeleridir. Bu temel farklılık ise paraya yüklenilen fonksiyonların değişik olmasından kaynaklanmaktadır.¹²⁵

6.3.1- Fon Toplama Açısından Farklılıklar

Özel Finans Kurumlarında, Cari hesaplar ve Katılma hesapları olmak üzere iki çeşit hesap bulunmaktadır. Cari hesaplar, klasik bankalardaki vadesiz hesaplarla aynıdır. Özel Finans Kurumları bu hesaplara herhangi bir kar payı ödemezken, bankalar bu hesaplara faiz işletebilmektedirler. Bu tür hesaplar her an çekilebilme özelliği taşıdıklarından dolayı, bankalar günlük faiz uygulayabilmektedir.

Katılma hesapları ise, klasik bankalardaki vadeli hesaplara benzerdir. Klasik bankalar bu hesaplara, açıldığı ilk günden belli olan oran üzerinden ödemekte, Özel Finans Kurumları ise Katılma hesaplarına ne ana para nede kar payı garantisi

¹²⁵

Gürdoğan, **a.g.m.**, s.115.

vermektedir. Vade sonunda kar payı oluşursa hesaba işletilmektedir. Katılma hesapları toplanan paralarla yapılacak ticaretin sonucuna göre karlı veya zararlı olabilmesinden dolayı risk taşıırken, ticari bankalardaki vadeli mevduat hesaplarında ise ana para ve faiz garantilidir. Buna karşılık ticari banka mudilerine kıyasla zel Finans Kurumları mudileri şu avantajları elde ederler.

- Yatırımın doğru yapılmış olması halinde, piyasa şartlarının üzerinde kar elde etme imkanı kazanırlar.

- Tasarrufların nasıl değerlendirildiğini daha sağlıklı bir şekilde izleyebilme imkanının olması.

Klasik bankaların Tasarruf Mevduatı niteliğine haiz tüm mevduat hesapları “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu” kapsamına girerken, zel Finans kurumlarının Katılma Hesaplarında toplanan fonlar, sistemin özüne aykırı olduğundan sigorta kapsamında tutulmamışlardır.

Fakat burada bir hususu belirtmekte fayda var. şubat 2001 krizinde zel Finans Kurumları içinde yer alan İhlas Finans Kurumu A.ř.’nin batması sonucu, zel Finans Kurumları müşterilerinde tedirginlik meydana gelmiş ve bir süre panik havası oluşmuştur. Bu panik havasının dağıtılması ve psikolojik etki yapılabileceği düşüncesiyle Finans-Bir¹²⁶ “zel Cari ve Katılma Hesapları Sigorta Fonu” adı altında bir fon oluşturulması amacıyla, hkmet, TCBM ve BDDK kurumu nezdinde girişimlerde bulunulmuş ve bir kanun taslağı hazırlanmıştır. Bankalar Kanunu’nda yapılacak değişikle beraber TSMF ile ilgili bende bu hükmün de yer alacağı alt komisyondan geirilmıştir.

12.05.2001 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen “Bankalar Kanunu’nda değişiklik yapılmasına ilişkin 4872 Sayılı Kanun”, zel Finans Kurumları açısından son derece önemli düzenlemeleri içermektedir. Burada en önemli düzenleme bankaların TSMF’ye benzer “Güvence Fonu-zel Cari Hesaplar ve Kar/Zarara Katılma Hesapları Sigorta Fonu”nun oluşturulmuş olmasıdır. Artık yasal olarak bankalarla zel Finans Kurumları arasında hiçbir fark kalmamıştır. Farklılık sadece işleyiş yönündedir. Yani bankalar topladıkları mevduatı faizli enstrümanlarla, zel Finans Kurumları da faizsiz esaslar çerçevesinde piyasaya plase etmeye devam edeceklerdir.

¹²⁶

şu anda beş tane zel Finans Kurumunun yesi olduğu birlik.

Klasik bankalar, yabancı kaynak sağlama açısından Özel Finans Kurumlarına kıyasla çok sayıda enstrümana sahiptir. Özel Finans Kurumları yurt dışından yalnızca yabancı kaynaklı Katılma hesaplarıyla fon toplayabilirken, klasik bankalar İnterbank piyasasına girip borçlanabilir, repo yapabilir, tahvil, finansman bonosu, yatırım fonları ihraç edebilir, sendikasyon yoluyla yurt dışından faizli fon temin edebilir, Merkez Bankası'ndan reeskont kredisi, Eximbank kredisi alabilirler. Özel Finans Kurumları gerek mevzuat gereği, gerekse bu tür enstrümanlarda faiz olgusundan dolayı bu tür işlemlere girişmemektedirler.

6.3.2-Fon Kullanma Açısından Farklılıklar

Klasik bankalar, topladıkları tasarruflarla her türlü kredi verebilmektedir. Bu krediler, üretimin dışında tüketime de dayalıdır. Bunun dışında bankalar, parasal yatırımlar yapabilmekte, devlet tahvili, hazine bonosu, repo gibi faizli işlemler yapabilmekte ve üretime gitmesi ekonomi açısından gerekli olan fonların, faiz ödemelerine gitmesine sebep olmaktadır. Banka mali tabloları incelendiğinde karın %50'sinden fazlası bu tür enstrümanlardan gelen karlar oluşturmaktadır.

Özel Finans Kurumları ise, kurallar gereği faiz işlemi yapamayacağından topladıkları fonları direkt olarak üretime aktarmaktadırlar. Doğrudan ticaret ve üretime direkt yatırımla kullanılan bu fonlar ekonomi açısından da önem teşkil eder. Zira reel sektörü finanse ettiklerinden, çoğalan etkisiyle, ekonominin can damarını teşkil etmektedir.

Klasik bankaların kredi verdikleri kişilere uyguladıkları faiz, 87/11921 sayılı Bakanlar Kurulu kararına istinaden her an değişebilmekte ve zaman zamanda kredi sözleşmesine kredinin maliyetini Hazine bonosu ve Devlet tahvili gibi faiz hadleri değişebilecek enstrümanlara endeksleyebilmektedirler. Kredinin alındığı anda çok uygun olan maliyetler sürekli değişmekte, yeniden geri ödeme planları söz konusu olmaktadır. Girişimci Finans Kurumuyla iş yaptığı anda nihai maliyeti fatura tutarı ile bilmektedir. Piyasa koşulları, enflasyon ve bankaların maliyetleri daha sonra değişse de ÖFK ile mal mübayaası yapan müteşebbislere, ileriye dönük tahmin yapma ve satacakları malın maliyetini daha baştan bilme imkanını sağlamaktadır.

Özel Finans Kurumlarında borç para yerine, mal satışı yada belli bir malın üretimi veya ticari bir ortaklık söz konusudur. Müteşebbis için malın nihai maliyeti fatura tutarı ile sabitlenir. Özel Finans Kurumu herhangi bir temerrüt faizi uygulayamaz.

Borcunu Finans Kurumuna vadesinde ödeyemeyen müteşebbise, döviz cinsinden borçlanma endeksi yapılabilir.

Yine borsadaki spekülasyonlar sebebiyle, Özel Finans Kurumları fonlarını burada değerlendiremezler. İslam dininin vurguncu bir borsaya müsaade etmeyeceği açıktır. Ayrıca borsada hisse senetlerinin işlem gördüğü firmaların, İslami kaidelere göre üretmesi ve ticari, meşru olan bir işle iştigal etmesi gerekmektedir. Klasik bankalar bu inceliklere dikkat etmemektedir.¹²⁷ Kullandırılan fonların geciken kısmı konusunda klasik bankalar, genellikle kredi faizinden daha fazla temerrüt faizi uygularlar. Buda firmanın borcunu ödemesini zorlaştırabilir. 1994, 1998 yılı krizlerinde bu açıkça görülmüştür. En yakın kriz olması hasebiyle Şubat 2001 krizi sonrasında bir KOBİ'leri finanse etmekle görevli bir kamu bankası bile temerrüt faizlerini %1000'lere çıkaracak kadar ileri gitmişti. Daha sonra esnaf eylemleri meydana gelmiş yapılan görüşmeler sonunda bu rakam makul bir seviyeye indirilmiştir.

Bankalar, kararname gereği ayırdıkları karşılıkları gider yazabilirken Özel Finans Kurumlarının böyle bir hakkı yoktur.

Klasik bankalarda kullandırılan kredinin alış amacına uygun kullanılıp kullanılmadığını anlamak zordur. Üretim için alınan kredi bunun dışında da kullanılabilir. Burada kredilerin ne kadar verimli kullanıldığı belirli değildir. Ancak Özel Finans Kurumlarında kredi, nakit para şeklinde verilmediği, hammadde- makine şeklinde verildiği için direkt üretime yansır. Buda tasarrufların ve kullandırılan fonların verimliliğini artırır.

Özel Finans Kurumları gerçek bir tüccar gibi hareket ettiklerinden emtia alım satımlarında KDV ödemektedirler. Bankaların böyle bir fonksiyonu mevcut değildir.

Özel Finans Kurumları ile bankalar arasındaki farklılıkları özetleyecek olursak;

- 1- Bankalar para, Özel Finans Kurumları mal ticareti yaparlar.
- 2- Bankalar faiz, Özel Finans Kurumları ise kar esasına dayanır.
- 3-Bankacılık sistemi batıdan etkilenen kapitalist prensiplere, Özel Finans Kurumları ise İslami prensiplere dayanır.¹²⁸

6.4- BANKALARLA OLAN BENZERLİKLERİ

¹²⁷

Akçan, **a.g.e.** , s. 130

¹²⁸

Mehmet İncirci, **Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Tarihsel Bir Analizi**, M.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi bilim Dalı Yayınları, İstanbul 1999, s.90.

Özel Finans Kurumlarınca katılma hesaplarına tahakkuk ettirilen gelirler, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na göre Menkul Sermaye İradı olarak görülmüştür. Böylece bankalarda faizlere kesilen vergi gibi Özel Finans Kurumlarında da katılma hesaplarına %16 Gelir Vergisi ve bunun da %10 SSDF kesintisi uygulanır.

Bankalardaki Mevduat Munzam Karşılığına paralele olarak Özel Finans Kurumları da kar ve zarar katılma hesapları aynı oranda blokaja tabiidir.

Özel Finans Kurumlarında katılma hesapları, bankalardaki vadeli mevduat hesapları gibi 3,6,9, 12 aylık vadelere ayrılmaktadır.

Her iki kurumunda kurulabilmeleri için Bakanlar Kurulu' nun izni gerekir. Özel Finans Kurumlarının kurulabilmesi için ayrıca Merkez Bankası'nın olumlu görüşü ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın önerisine ihtiyaç vardır. Aynı şekilde bankalarında Sanayi ve Ticaret Bakanlığının önerisine ihtiyaçları vardır.

Özel Finans Kurumlarının bankalar gibi en az 100 ortaklı bir A.Ş. şeklinde kurulabilirler.

Yönetim organları bakımından her iki kurum benzerlik gösterir. Her ikisi de yönetim kurulu, denetleme kurulu ve genel müdür gibi birimlere sahiptir.

Özel Finans Kurumları cari hesaplara kar payı vermezler. Bankalar ise vadesiz mevduata faiz vermemek eğilimindedir. Zaten uygulama, bu mevduata düşük bir faiz vermek eğilimindedir.

Özel Finans Kurumlarında da, bankalarla benzerlik gösteren çeşitli hizmetler verilmektedir. Ancak burada işlemlerin faiz esasına dayanmaması gerekir.

Özel Finans Kurumları yaptıkları hizmetler karşılığında aldıkları komisyonlardan dolayı Banka ve Sigorta Muamele Vergisi öderler. Bunun gibi Kurumlar Vergisi, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu, Gelir Vergisi ve Damga vergisine konu işlemlerinden dolayı bankalardan herhangi bir farkları yoktur.¹²⁹

¹²⁹

ARSLAN, İsmail Özgür, **Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi**, M.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1999, s.40.

YEDİNCİ BÖLÜM

7- ÖZEL FİNANS KURUMLARININ SORUNLARI

Özel Finans Kurumlarının karşılaştıkları sorunların başında kuşkusuz mevzuat ile ilgili problemlerdir. Özel Finans Kurumları 4491 Bankalar Kanunu'ndaki 4389 sayılı yasayla değişikliğe kadar uzun bir mevzuat serüveni yaşadı. Haliyle bu, Özel Finans Kurumlarını olumsuz yönde etkiledi. Özel Finans Kurumlarınca uygulanan finansman yöntemlerine kısa sürede cevap verecek tarzda çalışan müteşebbislerin var olmaması, yeterli reklam yapılamayışı, bu kurumların sundukları enstrüman azlığı, alternatiflerin azlığı gibi sorunlar ilk akla gelen sorunlardır.

Bu kurumlar kendilerini iyi prezante edemediler. Çok iyi bir şekilde reklam yapamadı. Bir de enstrüman çeşitliliği açısından çok kısırlı çalıştılar. Kuruluş aşamasında enstrüman çeşitliliği hiç dikkate alınmamış, günün koşullarıyla dar dar çerçevede düşünülmüş. Diğer bankalar gibi çeşitlendirilmiş bir yapıya gidilmemiş. Mesela bir Malezya'da aynı işi yapan kurumlar, çok daha farklı enstrümanlar geliştirebilmişler. Hem kendilerini geliştirebilmişler, hem de belli bir müşteriye hitap eder hale gelmişler.¹³⁰

Klasik bankaların finansal piyasalarda Özel Finans Kurumlarını bir rakip olarak değerlendirmeleri ve potansiyel birer tehlike olarak görmeleri de ÖFK'ları olumsuz yönde etkiledi. Halbuki ÖFK'lar bankalara birer rakip değil, bankaları tamamlayıcı mali kurumlardır. Çünkü, Özel Finans Kurumlarının esas amacı, Yastık Bank'taki paraları ekonomiye kazandırmaktır. Bu Yastık Bank'taki potansiyel mevduatın çoğu, faize duyarlı büyük bir kesimin tasarruflarını oluşturmaktadır.

Kamuoyunda, halkın yanıltılarak yada aldatılarak tasarruflarının toplanması ve bu tasarrufların dini siyasete alet etmek amacıyla kullandırılması anlamına gelen “yeşil sermaye” kavramı, uzun süre ÖFK'ları da etkilediğinden, bu kurumlar piyasa paylarını yeterli düzeyde artıramamışlardır.¹³¹

¹³⁰ Ünal Kabaca, “Öncelikli Olarak Enstrümanları Geliştirmeliyiz”, **EkoVitrin ÖFK'lar Özel Sayısı**, Temmuz 2000, s.28.

¹³¹ Recep Önal, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları’nın Dünü, Bugünü ve Yarını”, **Türkiye’de**

Özel Finans Kurumları'nın gelişmemesi; Bankacılık Mevzuatımızda bu gibi müesseselerin çalışma sınırlarının tariflenmemesi, bazı mehafillerde bu kurumların İslam düşüncesinin bir ürünü olup kaynağının Orta Doğu ülkeleri olduğu, modern müesseseler olmadığı fikrinin yaygınlaşmış olmasına bağlanmalıdır. Bu düşünceyledir ki, son yıllarda bu gibi müesseselerin kurulmasına izin verilmemiştir. Bir ara kaldırılmaları veya banka şekline dönüşmeleri istenmiştir. Ancak 1999 yılında 4491 sayılı Kanun'la müesseselerin kurulması ve çalışması kanuni güvenceye kavuşmuştur. Bu müesseselerin gelişmesi, kurulmuş bulunan BDDK'nun tutumuna bağlı olacaktır. Dileriz ki, bu kurumlar önümüzdeki yıllarda para ve renk ayrımına tabi tutulmasın.¹³²

7.1- ÖZEL FİNANS KURUMLARININ İÇ ÇEVRE VE DIŞ ÇEVRE SORUNLARI

Özel Finans Kurumları sorunlarını konu alan ve Activeline araştırma grubu tarafından gerçekleştirilen “Özel Finans Kurumları Sektörünün Temel Sorunları” konulu araştırma, oldukça ilginç sonuçlar ortaya koyuyor. Araştırma, Türkiye’ de faaliyette bulunan altı özel finans kurumuna gönderilen ve kendilerinden sektörün en önemli beş sorununu tanımlamaları istenen ankete ve ÖFK’larla ilgili kamuya açıklanmış resmi verilere dayanıyor. Ankete verilen cevaplar iki ana grup kapsamında ve grup ortalamaları açısından değerlendirilmiştir. Buna göre sorunlar “iç çevreden kaynaklanan” ve “dış çevreden kaynaklanan” sorunlar olarak iki gruba ayrılmış; ardından her kategori kendi içinde değerlendirilmiştir. Şüphesiz her iki çevre koşulunun çakıştığı alanlar bulunmaktadır. Bu nedenle, bazı konuların sınıflandırılmasında nispi ağırlığı fazla olan taraf dikkate alınmıştır. Cevapların tasnifinde ortalama değeri yüksek olandan düşük olana doğru bir sıralama yapılmıştır. Özel finans kurumları sektörünün sorunlarına yönelik araştırma sonuçları aşağıda sunulmaktadır.

Sorunların önemli kısmı, iç çevre veya kurumsal dinamikler ile ilgilidir. Diğer bir ifadeyle, sorunların ana gruplar açısından dağılımında, iç çevre veya kurumsal yapıya ilişkin olanlar, dış çevreye veya makro yapıya ilişkin olanlara göre belirgin bir şekilde ön plana çıkmaktadır. Sektör, genel olarak sorunların önemli bir kısmının kaynağı

Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yay.:17, İstanbul 2000, s.15.
¹³² Ekrem Pakdemirli, “Türkiye’de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni” **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yay.:17, İstanbul 2000, s.19.

olarak, rekabet stratejileri ve kurumsal politikalarının oluşumda etkili olan iç yapıya ilişkin ortam veya koşulları görmektedir.

Sorunların ana grup ayırımı yapılmadan dağılımında ilk beş sıralama şu şekildedir:¹³³

1-Ürün ve hizmet ve buna bağlı rekabet gücü yetersizliği

2-Tanıtım yetersizliği

3-Şube azlığı ve ölçek küçüklüğü

4-Yasal otorite ile ilişkiler

5-Toplumsal imaj ve yaklaşım

Tablo-34: Özel Finans Kurumlarının Sorunları

Grup I: Dış Çevreden Kaynaklanan Sorunlar (ağırlığı %40)			Grup II: İç Çevreden Kaynaklanan Sorunlar (ağırlığı %60)		
	Grup %	Genel %		Grup %	Genel %
Yasal Otorite İle İlişkiler	33,33	13,33	Ürün-hizmet ve Rekabet Yetersizliği	27,78	16,67
Toplumsal İmaj ve Yaklaşım	25,00	10,00	Tanıtım Yetersizliği	22,22	13,33
Yasal Çerçevenin Yetersizliği	16,67	6,67	Şube Azlığı ve Ölçek Küçüklüğü	22,22	13,33
Haksız Rekabet Ortamı	16,67	6,67	İnsan Kaynakları Kalitesi	11,11	6,67
Ekonomik İstikrarsızlık	8,33	3,33	Kurumsallaşma/Yönetim	11,11	6,67
Toplam	100,00	40,00	Globalleşme	5,56	3,33
			Toplam	100,00	60,00

Dış Çevreden Kaynaklanan Sorunlar

Sorun	Oran (%)
Yasal Otorite İle İlişkiler	33%
Toplumsal İmaj ve Yaklaşım	25%
Yasal Çerçevenin Yetersizliği	17%
Haksız Rekabet Ortamı	17%
Ekonomik İstikrarsızlık	8%

İç Çevreden Kaynaklanan Sorunlar

Sorun	Oran (%)
Ürün-hizmet ve Rekabet Yetersizliği	28%
Tanıtım Yetersizliği	22%
Şube Azlığı ve Ölçek Küçüklüğü	22%
İnsan Kaynakları Kalitesi	11%
Kurumsallaşma/Yönetim	11%
Globalleşme	6%

Kaynak: Activeline gazetesi II.Sayı Mayıs 2000.

Sorunların sıralamasında ya da sorulara atfedilen nispi önem açısından kurumlar arasında (özellikle ölçek dağılımı dikkate alındığında) farklar bulunmaktadır. Farklılık

ana gruplar açısından dağılımında benzerlik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, değişik ölçekli kurumların iç ve dış sorunlara verdikleri önem sektör ortalamasıyla uyum içindedir. Buna karşılık, ana gruplar içindeki faktörlerin nispi önemi konusunda benzer bir eğilimin söz konusu değildir.

Dış çevreden kaynaklanan sorunlar, grup ortalamaları açısından, sırasıyla, yasal otorite ile ilişkiler, toplumsal imaj ve yaklaşım, yasal çevrenin yetersizliği, haksız rekabet ortamı ve ekonomik istikrarsızlıktır. Kurumların ölçek dağılımları dikkate alındığında farklı bir tablo ortaya çıkmıştır. Örneğin büyük ölçekli olanlar, yasal çerçeve yetersizliğine ve ekonomik istikrarsızlığa daha fazla ağırlık atfetmektedir. Yasal otorite ile ilişkilerin sorun olarak görülmesi küçük ve orta ölçekli kurumlarda önem kazanmaktadır. Öte yandan, bu kurumlara yönelik toplumsal imaj ve yaklaşımın önem ağırlığının küçük ölçekli kurumlarda diğerlerine oranlara daha fazla olduğu görülmektedir.

Grup ortalamaları açısından, iç çevreden kaynaklanan sorunlar sırasıyla, ürün ve hizmet yetersizliği ve buna bağlı rekabet gücü zayıflığı, tanıtım yetersizliği, şube azlığı ve ölçek küçüklüğü, insan kaynakları kalitesi, kurumsallaşma ve yönetim yapısı ve globalleşmedir. Kurumların ölçek dağılımları dikkate alındığında, ürün ve hizmet yetersizliği ve buna bağlı rekabet gücü zayıflığının daha çok küçük ölçekli kurumlarda önem kazandığı görülmektedir. Benzer şekilde, küçük ölçekli kurumlar, tanıtım yetersizliği ve kurumsallaşma ve yönetim yapısı sorununa daha büyük önem atfetmektedir.

Orta ölçekli kurumlar ise, bir içsel sorun olarak, şube azlığı ve ölçek küçüklüğüne nispeten daha büyük ağırlık vermektedir.

Anketin ortaya koyduğu veri ve bilgiler ışığında, finansal kurumlarda performans alanları ve bunu etkileyen iç ve dış koşullar ve dinamikler konusunda genel bir değerlendirme yapmak mümkündür.

Piyasa payı, değişik bilanço ve/veya gelir kalemleri açısından kurumların faaliyette bulunduğu ekonomik çevredeki konumunu veya rakipleri ile ilişkilerindeki pozisyonu yansıtmaktadır. Araştırmanın sonuçları bu açıdan değerlendirildiğinde hem genel ekonomi hem de finans sektörü içindeki payları bakımından ÖFK'lar,

kuruldukları günden bugüne belirgin bir aşama kaydetmiş olmakla birlikte, finansal çeşitliliği sağlayacak ölçüde bir performansı yakalayamamış görülmektedir. Öte yandan, finansal kurumların kamu otoriteleri tarafından oluşturulmuş yasalara ve hukuki düzenlemelere uygun davranması ve sağlıklı ilişkiler kurması performanslarını doğrudan etkileyen son derece önemli bir faktördür. Gerçekleştirilen ÖFK araştırması sonuçları bu tespiti destekleyen sonuçlar ortaya koymaktadır. Ayrıca, finansal kurumun toplumsal imajının ve toplumun kuruma yönelik değerlendirme ve algılama şeklinin, faaliyetlerin devamı ve genişlemesi konusunda belirleyici bir faktör olduğu gerçeğinin önemi ÖFK'larla ilgili olarak doğrulanmaktadır. Yine de kurumların dış çevrenin mevcut durumunu ve muhtemel gelişim trendini detaylı bir şekilde analiz etmeleri ve buna uygun politika ve strateji geliştirmeleri, bu alandan kaynaklanan sorunları azaltabilecektir.

Sorun ve avantaj sağlayıcı bir diğer faktörler grubu iç çevre koşulları ve kurumsal dinamikler ile ilgilidir. Başka bir ifadeyle, karar alma süreçleri ve organizasyon özellikleri gibi kurumsal yapı ile; paylaşılan inanç, beklenti ve değerler ile stratejik konulara yaklaşım tarzını belirleyen kültürel yapı ile ilgilidir. ÖFK'larda sorun ve avantajlar ağırlıklı olarak bu alanda yoğunlaşmaktadır.

Araştırma sonuçları avantajlarını kendi lehlerine dönüştürmede finansal sistemin diğer aktörlerine kıyasla zayıf kaldıklarını göstermektedir. Bununla birlikte ÖFK'-larca sorunların iç kaynaklı olduğunun farkında olunması geleceği yönelik olumlu beklentilerimizi artırıcı niteliktedir.

7.2- ÖZEL FİNANS KURUMLARINI GELECEKTE BEKLEYEN SORUNLAR

Faizsiz finansman, ürün, yönetim, oyuncu kadrosu, kritik fon büyüklüğü ve sınırlar-üstü işbirliği yönlerinden daha sofistike hale geldikçe, sektör, kendiliğinden bir ivme kazanacaktır. Bu da, hem değişimi, hem de büyümeyi ve rekabeti arttıracaktır. Sektörü gelecekte bekleyen sınavları şöyle sıralayabiliriz:¹³⁴

- 1- Yeknesak muhasebe ve denetim standartları oluşturmak,

¹³⁴ Mushtak Parker, (Çev.Ahmet Ertürk), "Faizsiz Finansmanda Global Gelişmeler ve Gelecekte Sistemi Bekleyen Sınavlar", **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını :17, İstanbul 2000, s.95.

- 2- Faizsiz bankacılığa özgü etkin bir düzenleme ve gözetleme ilkeleri listesi geliştirmek,
- 3- Sermaye piyasalarını ve özellikle ikincil ürünleri geliştirmek,
- 4- Rekabetçi bir konut finansman modeli oluşturmak,
- 5- Faizsiz bir interbank ve para piyasası modeli geliştirmek,
- 6- Faizsiz bir çek takas sistemi oluşturmak,
- 7- Daha uzun vadeli finansal ürünler geliştirmek,
- 8- Sektör için internet ve diğeri e-ticaret teknolojileri kullanarak tutarlı bir piyasa enformasyon ve promosyon stratejisi geliştirmek.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8-ÖZEL FİNANS KURUMLARI BİRLİĞİ (FİNANSBİR)

8.1- KURULUŞ

Özel Finans Kurumları, bir yandan aralarındaki işbirliğini güçlendirmek, öte yandan ülkemizin sosyo-ekonomik ve finansal kalkınma projelerine daha fazla katkıda bulunabilmek amacıyla Aralık 1995'te Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı'nı (FİNANSBİR) kurmuşlardır. Kuruluş çalışmalarının ardından Haziran 1996'da faaliyetlerine başlayan FİNANSBİR kısa ve orta dönemli planlar ve çalışma programları hazırlayarak bunları uygulamaya başlamıştır. Öncelikle 'Özel Finans Kurumlarının Problemleri'ni ele alan raporu hazırlayarak bunları Hükümet yetkililerine sunan FİNANSBİR yönetimi, faizsiz bankacılık konusunda Türkiye'nin en geniş yerli ve yabancı kaynaklarına sahip Dökümantasyon Merkezi'ni kurma yönünde önemli adımlar atmıştır. FİNANSBİR ayrıca konu ile ilgilenen bireyleri, müesseleri ve kamuoyunu Faizsiz Bankacılık konusundaki gelişmelerden haberdar etme görevini de üstlenmiştir.

Ayrıca 12 Mayıs 2001 tarihinde kabul edilen ve Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapan 4672 sayılı Kanun ile Bankaların meslek kuruluşu olan Türkiye Bankalar Birliği'ne benzer şekilde, “ Özel Finans Kurumları Birliği” kurulacağı kararlaştırılmıştır. “Özel Finans Kurumları'nın meslek kuruluşu olan Özel Finans Kurumları Birliği, tüzel kişiliği haiz bir kamu kuruluşu niteliğindedir” şeklinde bir hüküm getirerek 1995 yılında kurulan Özel Finans Kurumları Birliği'ne bu şekilde kamu tüzel kişiliği hüviyetini kazandırmıştır.

8.2- BİRLİĞİN ORGANLARI:

8.2.1- Mütevelli Heyeti

Her üye Kurum'un beş üye ile katıldığı Vakfın yönetiminden birinci derece sorumludur. Vakfın mal varlığını, gelir ve giderlerini yasalara ve vakıf senedine uygun olarak düzenlemekle, Vakfın diğer organlarını tayin etmenin ötesinde üye kabul ve ihraç işlemlerini gerçekleştirmekle de yükümlüdür.

8.2.2- Yönetim Kurulu

Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı Mütevelli Heyeti tarafından seçilen Yönetim Kurulu Vakfın yasa, tüzük ve vakıf senedinde yer alan esaslara uygun faaliyet göstermesinden ve Vakıf personelinin atanmasından sorumludur.

8.2.3- Deneteme Kurulu

Mütevelli Heyeti tarafından seçilen Denetleme Kurulu yapılan çalışmaların yasalara ve yönetmeliklere ve Vakıf Senedi'ne uygunluğu hakkında rapor vermekle yükümlüdür.

8.2.4- Yüksek Danışma Kurulu

Yönetim Kurulu tarafından atanan Yüksek Danışma Kurulu ihtiyaç duyulan konularda görüş bildirmek, planlar ve raporlar hazırlamakla sorumludur.

8.3- BİRLİĞİN AMAÇLARI

- 1- Türkiye'deki Özel Finans Kurumları'nın gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamak.
- 2- Faizsiz finansman yöntemlerinin ülke düzeyinde daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak
- 3- Özel Finans Kurumları arasında mesleki ve kurumsal işbirliğini gerçekleştirmek.
- 4- Özel Finans Kurumları'nı ilgilendiren hukuki düzenlemelere yönelik çalışmalar yapmak, konuyu yetkili organlar nezdinde takip etmek.
- 5- Özel Finans Kurumları ile diğer kuruluşlar arasında ortaya çıkabilecek haksız rekabete imkan vermemek.
- 6- Özel Finans Kurumları arasında doğabilecek ihtilaf ve anlaşmazlıkları gidermek, tarafların arzusu halinde hakemlik ve arabuluculuk görevlerini üstlenmek.

7- Özel Finans Kurumları'nı ilgilendiren sahalardaki iktisadi ve mali gelişmeleri takip etmek, bilgi bankaları oluşturmak ve bu yönde kamuoyuna aydınlatıcı bilgiler vermek.

8- Özel Finans Kurumları'nın gelişmesine yönelik bilimsel çalışmaları teşvik etmek, araştırmalar yapmak, yaptırmak, bunları yayınlamak, yarışmalar düzenlemek ve ödüller vermek.

9- Özel Finans Kurumları'nı ilgilendiren konularda çalışmalar yapan yurt içi ve yurtdışında bulunan eğitim kuruluşları ile işbirliğine gitmek; araştırma, eğitim ve enformasyon merkezleri kurmak.

10- Özel Finans Kurumları'ndaki personelin verimliliğini daha artırabilmek maksadıyla eğitim programları hazırlamak.

11- Özel Finans Kurumları'ndaki personelin sosyal ve kültürel amaçlı faaliyetlerine yardımcı olmak.

12- Vakıf Senedi'nde yer alan diğer hizmetleri sunmak

8.4- ÖZEL FİNANS KURUMLARI BİRLİĞİ'NİN GÖREVLERİ

4672 Sayılı yasada birliğin başlıca görevleri şu şekilde sayılmaktadır:

1- Kanun ve ilgili diğer mevzuat çerçevesinde Özel Finans Kurumlarının faaliyetlerine uygun şekilde çalışmalarını ve mesleğin gelişmesini temin etmek,

2- Mali kurum olmanın gerektirdiği vakar, disiplin ve birlik içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak,

3- Özel Finans Kurumları arasındaki haksız rekabeti önlemek amacıyla gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamak,

4- İlan ve reklamlarında Özel Finans Kurumları'nın uyacakları esas ve şartları tür, şekil, nitelik ve miktarları itibarıyla Kurumun uygun görüşünü alarak tespit etmek,

5- Özel Finans Kurumları'nda toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla oluşturulan *Güvence Fonu*'nu idare etmek,

6- Faaliyet izni kaldırılan Özel Finans Kurumu'nun tasfiyesi için Tasfiye Kurulunu oluşturmak,

7- Bankalar Kanunu ile kendisine verilen diğer işleri yapmak.

8.5- BİRLİĞİN ÜYELERİ

Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş.

Anadolu Finans Kurumu A.Ş.

Asya Finans Kurumu A.Ş.

Faisal (Family) Finans Kurumu A.Ş.

Kuveyt Türk Evkaf Kurumu A.Ş.

İhlas Finans Kurumu A.Ş.

DOKUZUNCU BÖLÜM

SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türk mali sisteminin genç ve dinamik bir üyesi olan Özel Finans Kurumları'nın performansını inceledim. Özel finans kurumları bu pastada nispi olarak bir performans düzeyi yakalamış görülmektedir. Buna karşılık, hem kendi içinde kurumsal farklılıklar bulunmaktadır hem de benzer finansal ürün ve hizmet sunan diğer mali kurumların bir kısmına göre avantajlı bir kısmına göre dezavantajlı konuma sahiptir. Söz konusu kurumların, yeni ekonomik ve finansal ortamın dinamiklerini dikkate alarak, kurumsal yapı ve kültürlerinin özelliklerini göz önünde bulundurarak buna göre yeniden yapılanma ve reorganizasyon sürecinden geçmeleri rekabetçi avantaj elde etmeleri açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye'deki faizsiz finans tecrübesi, ilgili hiçbir çevre tarafından sadece bir iktisadi hadise olarak görülmemiştir. Bu sebeple de, herhangi bir iktisadi hadisenin değerlendirilme kriterlerinden farklı kriterlere tabi tutulmuştur. Hem taraftarları, hem de karşıtları benzer bakış açıları ile hadiseye yaklaşmışlardır. Hata faizsiz finans müesseselerinin adı konuşulurken “özel” finans kurumları adının benimsenmesi de, alışılmış olandan farklı, yani “özel” olmalarının bir yansımasıdır.¹³⁵

Özel Finans Kurumlarının kar zarar ortaklığı şeklinde çalıştığı, bu kurumların hem kar ettiği hem de zarar ettiği gerçeğini bir daha belirtmemiz gerekir. Zira Özel Finans Kurumlarının hiç zarar etmediği, hep kar dağıttıkları eleştirileri mevcuttur. Özel Finans Kurumlarını incelediğimiz zaman bu kurumların finansal teknikleri gereği ‘havuz sistemi’yle çalıştıkları ve ilgili havuzdan fon kullandırılırken çeşitli ‘proje’ler sözkonusudur. Proje esasına dayanmayan fon taleplerinin cevap bulamaması, kaynakların en verimli alanlarda değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu projelerden çok büyük bir kısmında kar; bazılarında ise zarar ettikleri ve karın da zararında ilgili havuza atıldığı, zarar az olduğundan havuzdan sonuçta kar çıktığı anlaşılmaktadır. Yani halk tabiriyle kardan zarar ettikleri şeklinde bir sonuç çıkmaktadır. Esasen Özel Finans Kurumları “oyunu kurallarına” göre oynadıklarında; kaynak tahsislerinin üretim ve

¹³⁵

Ahmet Ertürk, “Tarihsel ve Toplumsal Bir Perspektiften Türkiye’de Faizsiz Finans Tecrübesi”,

ticari saha dışına kayması mümkün olmamakta ve böylece kaynakların geri dönmeme ihtimali asgariye inmektedir. Bankacılık sektörünün karşılaştığı geri dönmeyen alacaklar problemiyle Özel Finans Kurumlarının karşılaşmayışının önemli bir sebebi budur.

Özel Finans Kurumlarının zarar etme gibi bir alternatifleri mevcut değildir. Çünkü, bu kurumlar fon kullandırırken, talep eden firmaları çok geniş bir istihbarat, ve mali analiz süreçlerinden geçirdikten sonra kullandırılacakları fon limitinin en az %40 fazlası gayri menkul, çek senet veya teminat mektubu gibi değerleri ipotek altına aldıktan sonra fon kullandırmaktadırlar. Bu durumda mal sattıkları firmaların geri ödemelerde problem çıkardıkları veya ödeyememe gibi problemleri olduğunda, bu ipoteklerini çözerek emaneten aldıkları mudilerinin haklarını geri alabilmektedirler. Kanuni takibata uğrayan alacaklarda tahsilin gecikmesi gibi bir durum söz konusu olabilmektedir. Neticede alacaklar tahsil edilebilmektedir. Klasik bankalardaki gibi sadece bir imzayla fon kullandırılmamaktadır.

Özel Finans Kurumları esas kuruluş amacı, Türk insanının elinde bulunan ve dini duyarlılıklarından dolayı bankacılık sektörüne gitmeyen fonların kar/zarar ortaklığı prensibine göre çalıştırılmak üzere toplanması, dolayısıyla bir kısım fonların atıl durumdan kurtularak Türkiye ekonomisine kanalize edilmesi ve böylece ülke ekonomisine iki yönlü katkıda bulunulmasıdır. Ülkemizde Yastık Bank'ta Türk mali sisteminde mevcut fonların %15'i civarında bir fonun atıl olarak bekletildiği değişik kaynaklardan, kamuoyundan öğrenmekteyiz. Özel Finans Kurumları şimdiye kadar bunun sadece %3'e yakın bir bölümüne ulaşabilmiştir.

Türkiye ekonomisinin sırtında en büyük kalbur faiz unsurudur. Borçlanma faizlerinin yüksek seviyelerde olduğu ve vergi gelirlerinin %80'inin borç faiz ödemelerine gidildiği bir ekonomide, faiz oranlarını düşürücü ve aşağıya çekici her türlü eylem ve girişim desteklenmelidir. Özel Finans Kurumları bu meyanda reel sektörü ticarete dayalı finansman biçimleriyle finanse ettiklerinden dolayı, klasik banka sistemine göre cari faiz oranlarını aşağıya çekici bir fonksiyon yüklenmektedir. Bu ise ekonomide yatırımların hacminin artmasına yol açarak, üretilen mal ve hizmetlerin

değerini, yani milli geliri büyötmektedir.¹³⁶ Bu olgudan “ÖFK’ların Kredi Maliyetlerini Düşürücü Etkisi” olarak söz etmemiz mümkündür.

Özel Finans Kurumlarının fon toplama ve fon kullandırma alanında uyguladığı yeni usuller hem tasarruf sahipleri hem de fon kullanan sektörlerce kısa zamanda benimsenmiş, böylece bu kurumlar Türk Mali Sistemine yeni usuller kazandırmıştır. Finans alanında ölkemizde çok kısa bir geçmişe sahip olan bu sistem, fon kullanana “düşük maliyet” tasarruf sahibine “yüksek kar elde etme” imkanı sağlamış ve her iki kesimin de güvenini kazanmıştır.¹³⁷

ÖFK’lar yeni bir finans sistemi olma niteliklerini taşıması yönünden önemli olduğu kadar, uygulandığı ölkelerin hızlı ve dengeli kalkınma, adil gelir dağılımı, sosyo-ekonomik adalet ve toplumsal refah gibi makro ekonomik hedefleri ile sıkı bir ilişki içindedir.

İster makro isterse mikro düzeyde olsun ekonomilerde ana sorun, eldeki kaynakların belirlenen amaçlar doğrultusunda en uygun ve en verimli bir biçimde kullanılmasıdır. Özel Finans Kurumları, klasik bankacılıktan farklı olarak kar/zarar esasına göre fon toplamakta bunun karşılığında tasarruf sahibine (ana para dahil) önceden belirlenmiş sabit bir gelir taahhüdünde bulunmamakta, dağıtılan gelir fonların işletilmesi sonucu olan karlılık durumuna göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Özel Finans Kurumları sanayi sektöründe değişik finansman talebi ve özellikle kiralama yöntemleri ile yüksek maliyetli teknolojilerin kullanımını hızlandırabilmektedir. Kar/zarar ortaklığı esasına dayalı finansman yöntemini benimseyen firmaların sermaye maliyetinin düşmesi optimal kapasite kullanımına imkan vermekte ve fiyatlarda nispi bir istikrar sağlayabilmektedir. Özel Finans Kurumlarının önemli bir fonksiyonu da özellikle Ortadoğu ölkeleri ve diğer İslam ölkeleri ile ölkemiz arasında bir köprü vazifesi görüp Türkiye’nin dış ticaret hacminin büyümesine, ekonomik imkanların daha iyi şartlarla değerlendirilmesine yardımcı olmalarıdır.

¹³⁶ Ufuk Uyan, **Derlemeler**, Kuveyt Türk Gen.Müd.Kütüphanesi.

¹³⁷ İncirci, **a.g.e.**, s.81.

Özel Finans Kurumlarının yabancı ortakları Ortadoğu ülkelerinin önde gelen kurum ve iş adamlarıdır. Özel Finans Kurumların kurulmasından sonra Ortadoğu'dan ülkemize önemli bir sermaye, fon akımı olmuştur ve olmaktadır. Özellikle Albaraka Türk ve Kuveyt Türk Kurumu'nun ana ortaklarının imkanlarını büyük ölçüde Türk sanayicisi ve işadamlarının emrine sunmuşlardır. Geçmişte ayrıca Türkiye'nin kredi musluklarının kapandığı dönemlerde bu kurumlar Türkiye'nin petrol ithalatının finansmanına kaynak sağlamışlardır.

2000 yılı itibariyle ABD ve Avrupa dahil 40'a yakın ülkede 200'ü aşkın banka ya da benzeri görünüşteki kuruluş bu finansman tekniğine ilgi göstermekte, Citibank gibi büyük bankalar bünyelerinde özel finans kurumları pencereleri açmaktadırlar. Bu nedenle Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşlar da özellikle gelişmekte olan ülkelere kaynak sağlanması yönünden konuya sıcak bakmakta ve bu tür girişimleri desteklemektedirler.

Bu değerlendirmelerimizi maddeler halinde sıralamak gerekirse;

1- Özel Finans Kurumları 1983 yılında Türk ekonomisinin yabancı kaynak ve döviz açığını gidermek ve Körfez ülkelerindeki petro-dolarları Türkiye'ye kazandırmak amacıyla Türk Mali Sistemine dahil edilmişlerdir.

2- Türkiye'de, birikimlerini banka sisteminde değerlendirmek istemeyen sınırlı bir kesimden TL ve döviz bazında toplanan fonların toplamı 31 Aralık 1999 tarihi itibariyle 1.4 Katrilyon TL'ye ulaşmış olup, bunun yaklaşık %88'ini teşkil eden 1.3 Katrilyonunu finansal kiralama, murabaha, kar/zarar ortaklığı ve diğer yöntemlerle piyasaya plase ederek, Türk ekonomisinin kalkınmasına katkıda bulunmuşlardır.

3- 17 yıllık geçmişleri dikkate alındığında Özel Finans Kurumları, Türk Finans Sisteminde, çeşitliliği ve derinliği arttıran kurumlar olarak yer almışlardır. Özel Finans Kurumları esnek fon toplama yöntemleri ve ticarete dayalı finansman biçimleriyle kredi arzını artırarak, cari kredi faiz oranlarını aşağı çekici bir fonksiyon üstlenmektedir. Bu da ekonomide, yatırımların hacminin artmasına yol açarak, üretilen mal ve hizmet değerini yani milli geliri büyötmektedir.

4- Özel Finans Kurumları, çalışma prensipleri gereği Devlet İç Borçlanma senetleri gibi sabit getirili plasmanlara girmemekte ve T.C.Merket Bankası'nda blokesi mecburi fonlar ile günlük nakit ihtiyacı dışında kalan paralarla doğrudan doğruya reel ekonomiyi fonlamaktadır. Özel Finans Kurumları'nın daralan ekonomik koşullarda dahi plasman yapmak zorunda olması, ekonomik krizlerin reel sektör üzerindeki yıkıcı tesirlerini yumuşatmaktadır. Hatta, ekonominin resesyona (ekonominin durgunluk ve daralma) girdiği dönemlerde bir çok bankanın kredilerini geri çağırmasına karşın Özel Finans Kurumları, çalışma prensipleri gereği bu yola başvurmamakta ve bu durum yatırımcı müteşebbislerin kaynak sıkıntısından dolayı yaşamaları muhtemel problemlerini azaltmaktadır.

5- Başlangıçta yabancı sermaye ve döviz fonlarının transferi amaçlanmış ise de, son yıllarda Özel Finans Kurumları'nın bu amacın gerçekleşmesinden uzaklaşarak yurtiçi kaynaklara yönelmiş oldukları müşahade edilmektedir.

6- Özel Finans Kurumları'nda toplanan fonların Türk Mali Sistemi içindeki payı son yıllarda %1.40 ile %3 arasında değişmekte ise de, mali sistemde ortalama %98 paya sahip Türk Bankacılığı rakip olma durumlarından bahsetmek mümkün değildir. Olsa olsa bu kurumlar bankaları tamamlayıcı kurumlardır.

7) Türk bankacılık sistemine rakip olamamaları, sorunlar kısmında açıkladığımız, yasal yetersizlikler, bu sistemin tanınmamış olmaları, enstrümanların azlığı gibi sebepler olmak üzere birçok sebep saymak mümkündür.

8) Özel Finans Kurumları hakkında hedeflenen amaçların gerçekleşmesi elde edilememiş ise de, üretim desteği ve finansal kiralama yoluyla yapılan fon kullandırmaları ile reel ekonominin gelişmesine, ekonomik hareketlerin kayda alınmasına, ödenen vergiler nedeniyle kamu maliyesine, istihdam ve dış ticaret hacminin genişlemesi açılarından ekonomiye katkılarının büyük olduğu açıktır. Yasal düzenlemelerle desteklenmeleri durumunda bunların daha büyük katkılar sağlayacağı içten bile değil.

9) Özel Finans Kurumları ile uzun sayılabilecek bir mevzuat serüveninden sonra oluşan yasal boşluklar 4491 sayılı Kanun'la değişik 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda yapılan düzenlemelerle giderilmiştir. Bankalar Kanunu çerçevesinde Özel Finans

Kurumlarına ilişkin düzenleme yapma yetkisi BDDK'ya aittir. Ve nihayet 4672 sayılı yasayla getirilen değişiklik çerçevesinde Özel Finans Kurumları için bir devrim niteliğini taşıyan “Özel Finans Kurumları Özel Cari ve Katılım Hesapları Güvence Fonu” ile bankalarla olan haksız rekabet ortadan kaldırılmıştır. Kanaatimizce getirilen bu “Güvence Fonu” Özel Finans Kurumları’nın mantığına aykırı olup, ve fakat Kasım 2000, Şubat 2001 krizleri sonucunda meydana gelen krizler ve bu krizlerden sonra İhlas Finans Kurumu’nun faaliyet izninin kaldırılması ile sonuçlanan süreçte, mevduat sahiplerinde büyük bir paniğe yol açmış, yasa koyucu bu paniği ortadan kaldırmak, tedirginlikten sistemden çekilen büyük orandaki paraları sistemde tutmak ve reel ekonominin kullanımına sunmak amacıyla Özel Finans Kurumları’na böyle bir düzenlemenin getirilmesinin faydalı olacağı kanaati hasıl olmuştur. Ve 4672 sayılı yasayla Özel Finans Kurumları’nın da güvence altına alınmasına karar verilmiştir. Bu yasanın çıkarılmasından sonra Özel Finans Kurumları’ndan mevduat çekilmesi durdurulmuş ve giden paralar geri gelmeye başlamıştır. Fakat genel ekonominin içinde bulunduğu zor şartlardan dolayı tasarruf sahiplerindeki tedirginlik devam etmektedir.

Özel Finans Kurumlarının yakın gelecekte izlemeleri gereken stratejilerini ise bilimsel bir makaleden¹³⁸ de faydalanarak şu şekilde özetlemek mümkündür;

Yeni ekonomik ortamın özellikleri ile yukarıda ifade edilen hususlar birlikte düşünüldüğünde, özel finans kurumları sektörü için son derece önemli olan (kurumlara göre farklılık gösterebilir) bir dizi faktör bulunmaktadır. Finansal kuruluşların şöyle bir strateji benimseyecekleri beklenebilir. Düşme eğilimine giren kârlarına tepki olarak, yoğun bir pazarlama ve satış faaliyetine yönelecek, detaylı risk yönetim sistemleri oluşturacak, internet bankacılığı (e-banking) uygulamalarını artıracak, kurumsal kimliğini güçlendirecektir.

Yeni ekonomik ortam hem fırsatları hem de riskleri birlikte bünyesinde taşıdığı için, finansal kurumlar öncelikle;

- Faaliyet ve süreçlerini yeniden yapılandırmalı, kendine uygun stratejik piyasa yönetim modeli geliştirmeli ve bunu sürekli yenilemeli,
- Finansal ürün ve hizmetin etkin sunumu için gerekli altyapı iyileştirmelerine yönelmeli,

¹³⁸

Ekren, **a.g.m.**

- En önemli ve pahalı aktif olan kaliteli personeli uygun işlere tahsis etmeli ve motivasyonunu yükseltmeli,

- Yeteneklerini (kredilendirme-dökümantasyonundan risk yönetimine kadar-, sermaye piyasası hizmetleri, pazarlama-satış, müşteri ve ürün odaklı muhasebe ve kontrol gibi) yeniden gözden geçirmeli ve güçlendirmelidir.

Finansal kurumlar enflasyon oranı ve faiz oranlarındaki düşüşler nedeniyle, öncelikle finansal aracılık sürecinde bir problemle karşılaşacaktır. Bu, ana gelir kaynağını oluşturan fon toplama ve fon kullandırma sürecinin kârlılığının nispi olarak azalmasını ifade etmektedir. Üzerinde durulması gereken iki konu bulunmaktadır:

- Azalan kâr trendine karşılık olarak kâr payı dışı gelirlerin artırılması, (Fon kullandırma dışındaki bankacılık gelirleri, örneğin, havale, EFT, Teminat Mektupları komisyonları, POS cihazı, kredi kartları, ATM gibi değişik enstrümanları devreye sokarak, gelirlerini arttırmaları gerekir.)

- Azalan finansal aracılık sürecinin kârlılığını muhafaza etmek amacıyla daha yoğun fon kullandırmanın sonucu olarak ortaya çıkacak kredi genişlemesinin yol açabileceği sorunlu kredi portföyünü kontrol etmek amacıyla aktif kalitesinin iyileştirilmesi.

Bir diğer önemli husus, kurumun risk portföyü ve yeni dönemde karşılaşılabilecek risk ortamıyla ilgilidir. Yeni Bankalar Kanunu'nun dahili risk yönetim sistemi kurmayı zorunlu kılması, kurumların finansal operasyonlarını bu açıdan yeniden değerlendirilmesi, önemli bir stratejik değişimi gündeme getirecektir. Bu kapsamda, sermaye yeterliliği ve risk yönetimi önem kazanacaktır.

Rekabetin giderek yoğunlaşması, toplam kaliteye dayalı pazarlama ve satış faaliyetlerine ağırlık verilmesini gerektirecektir. Hem doğrudan hem de dolaylı satış işlemleri önem kazanacak, hem de yeni müşteri tipleri bulma başarı için kilit rol oynayacaktır. Bu dönüşümde rekabetten yararlı sonuç alacak kurumlar, bütün bunları en düşük maliyetle gerçekleştirebilenler olacaktır.

Yeni ekonomik yapı, genel olarak tüm sektörleri doğrudan ve dolaylı yolla etkileyici trend ve dinamikleri başlatacak ve yaygınlaştıracak bir özellik taşımaktadır. Bankacılık sektörü ileri ve geri bağlantıları en yüksek sektörlerden biri olduğundan, bu değişimden ilk etkilenecek sektörlerin başında gelmektedir. Öte yandan, yeni ekonomik

programın kapsamında yer alan bankacılık reformu da bu sektördeki olası değişikliklerin boyutu ve kapsamını önemli ölçüde etkileyecektir.

Bu nedenle özel finans kurumları sektörü, makroekonomik çerçeve ve sektörel yapıdaki değişimlerin oluşturacağı ortamdan daha fazla yarar sağlamak ve daha az zarar görmek amacıyla yeni rekabet planları ve stratejileri geliştirmek ve bunlara odaklanmak zorundadır. Bu stratejiler; kurumların iç yapılarına ve piyasa pozisyonlarına göre değişiklik gösterse de ana hatları itibariyle şu şekilde açıklanabilir.¹³⁹

a) Diğer Gelirlerin Maksimizasyonu: Finansal kurumlar fon toplama ve fon kullandırma süreci dışında sağladıkları geliri diğer faaliyet geliri olarak adlandırılmaktadır. Bu faaliyetlerden beklenen oranda gelir sağlama bazı hususlarda kurumun yapısı ve yaklaşımına bağlı bulunmaktadır.

Bankacılık ürün ve hizmetlerinden gelir sağlanabilmesi, yüksek işlem hacmine ve bu işlemlerin etkin bir şekilde yapılmasına bağlıdır. Öte yandan bu alanda yoğun teknoloji az insan kaynağı kullanılmak zorundadır. Bir diğer husus ise, kapsamlı ve merkezi finansal ve ekonomik bilgi ve veri bankasına sahip olunmadığından bu tür işlemlerin risk ve maliyeti hızlı bir şekilde artmaktadır.

b) Aktif Kalitesinin İyileştirilmesi: Kredi kısır döngüsü, aşırı kredilendirme sonrası geri dönüşlerin artmasının bankacılık krizi oluşturduğunu ima etmektedir. Ayrıca, finansal aktiflerin miktarı ile bu aktiflerin kalitesi arasındaki ters yönlü ilişki, finans literatüründe finansal “dikotomi” olarak ele alınmaktadır.

Kâr ile bilanço büyüklüğü arasında karşılıklı ilişki bulunmaktadır. Rekabetin artmasıyla kâr marjları düşmekte ve kurumlar bilanço büyüklüğünü artırarak tepkide bulunduğu sonuçta aktif kalitesi bozulmaktadır. Bu nedenle kredilendirme sürecinde bu tuzaklardan kurtulabilmek için, teminatlar kadar nakit akımlarına, kaliteli kredi sözleşmesine ve dökümantasyonuna ve kredinin etkin bir şekilde izlenmesine özel önem verilmelidir.

¹³⁹

Ekren, a.g.e., s.59-60.

c) *Sermayenin Optimizasyonu*: Yasal otoriteler bankacılık faaliyetlerini kamusal fonlarla risk üstlenme olarak gördüğünden, önemli sorun olarak yetersiz sermaye üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Yönetim sürecinde defter değerini yansıtan muhasebe sermayesi, piyasa değerini yansıtan hissedar sermayesi ve yasal sermaye farklı fonksiyonları olan önemli kavramlardır. Bu sermaye türleri karşılıklı ilişki içindedir. Gecikmiş alacak karşılıkları, bunların realizasyonu, vergi ve aktiflerin değerlendiriliş sermaye optimizasyonu etkilemektedir. Bilanço büyüklüğünü etkilediğinden ve aktif seçimini önemli hale getirdiğinden, yasal sermaye performansı belirleyen kilit bir değişkendir.

Yasal sermayenin optimizasyonunda iki önemli husus bulunmaktadır. Aktif seçimi veya farklılaştırması ile aktiflerin devir hızı. Öte yandan, aktiflerin yasal otoritelerin bakış açısı ile tanımlama ve bunu sağlamaya yönelik metodlar, aktif maksimizasyonu açısından özel önem taşımaktadır.

d) *Finansal Hizmet ve Ürünlerin Etkin ve Verimli Bir Şekilde Pazarlanması ve Satışı*: Satış ve pazarlama oldukça farklı iki konuyla ilgilidir. Satış, ürün ve hizmetleri satın alacak müşteri ile ilgilenmeyi ifade ederken, pazarlama müşterinin satın alacağı ürünle ilgilenmeyi ön planda tutmaktadır. İkincisi kurum içi AR-GE ağırlıklı bir faaliyeti ifade ederken birincisi kurum dışı faaliyeti ön plana çıkarmaktadır.

Ekonomik faaliyetlerin piyasa odaklı olmaktan ürün odaklı olmaya yönelik değişimi, üretilen ürünleri satma yerine satılabilir ürünler üretme anlayışının gelişmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, piyasa ile ilgili detaylı bilgiye sahip olmak büyük önem taşımaktadır. Elde edilen bu bilgiler ışığında hangi tür pazarlama ve satışa ağırlık verileceği kararlaştırılmaktadır. Bunlar arasında, çapraz pazarlama, yaygın pazarlama, hedef pazarlama, elektronik pazarlama ve eklektik pazarlama en yaygın kullanılanlarıdır.

e) *Finansal Risklerin Yönetimi*: Konu, kurumun zararla/kayıpla karşılaşma olasılığı olarak ele alındığında, problem: finansal riski yönetmek için, kurumun iş ve faaliyet sürecinin tümünde söz konusu olan riski veya riskleri;

- Tanımlamak,
- Ölçmek,

- Bir risk türünün diğerleri ile ilişkisini belirlemek,
 - Etkileyen faktörleri ortaya koymak ve tahminde bulunmak,
 - Risk doğuran süreç ve olayları belirlemek,
 - İşlem ve faaliyetleri riski minimize edecek şekilde yönetmek
- olarak değerlendirilmektedir.

Risk yönetimi, riskleri elemine etmek ve onlardan sakınmaktan farklı bir içerik taşımaktadır. Riskleri elemine etmenin yolu, işten vazgeçmek hariç, bulunmamaktadır. Risk yönetim süreci üç temel bileşeni içermektedir: tanım ve tasnife dayalı risklerin seçimi; potansiyel kayıplara ve bunlara yönelik yaklaşımlar; riskleri değiştirme ve düzeltme.

Risklerin yönetimi çoğunlukla finansal aracılık ve bankacılık işlemlerine göre dizayn edilmiş bilgisayar programları ile yapılmaktadır.

f) Maliyetlerin Kontrolü Yönetimi: Maliyetlerin azaltılması veya ortadan kaldırılması yerine bunların kontrolü ve yönetimi oldukça farklı hususlardır. Maliyetleri ortadan kaldırmanın en hızlı yolu, faaliyetleri durdurmaktır. Gider kontrolünün, büyüme ve kârlılık için bir yöntem olduğunu algılamak yönetim için en önemli husustur. Tercih edilen yaklaşım, maliyet ve gider kalemler ile sermaye getirisi arasındaki olası doğrudan ve dolaylı ilişkileri belirlemek olmalıdır.

g) Stratejilerin Birlikte Uygulanması: Bu stratejilerin birlikte uygulamaya konularak olumlu bir sinerji oluşturması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca bu stratejiler ve bileşimi, her karar sürecini, müşteri ilişkilerini ve operasyonları etkileyecek bir role ve fonksiyona sahip olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Stratejilerin içeriği finansal kurumların özel durumlarını, piyasa payını ve hedef ve amaçlarına bağlı olarak değişiklik gösterecektir.

Çözüm önerilerinde standart ve genel yaklaşımların yararlı olamayacağı unutulmamalı, kuruma özel model geliştirmede üzerinde ısrarla durulmalıdır. Hangi tür strateji veya politika önerileceği, öncelikle yapılacak detaylı bir iç ve dış durum analizine dayandırılmalıdır. Ortaya çıkan sonuç öncelikler açısından sıralanmalıdır. Son olarak orta vadede (genellikle üç yıl) stratejik hedefler belirlenmeli ve alternatifli uygulama planları oluşturulmalıdır.

Özel Finans Kurumları tüm bu sayılan stratejileri eksiksiz ve uzun vadede yapabilmeleri için öncelikle sorunlar bölümünde kısmen de olsa değindiğimiz hususlara çözümler bulmaları gerekmektedir. Bunları da şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. Şube ağlarını genişletmek,
2. Yasal çerçevenin açık net ve uzun vadede ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde çizilmesi, (bunun için yasal otorite ile ilişkilerin geliştirilmesi, gerekli girişimlerin yapılması ve sonuç alınması);
3. Toplumsal imaj ve yaklaşımın olumluya çevrilmesi için, etkin ve yaygın reklam kampanyalarıyla tanıtım faaliyetlerinin yoğunlaştırılması.
4. AR-GE faaliyetlerini geliştirmeleri,
5. Vizyon sahibi, kaliteli kadroları teşvik etmeli, personel politikalarını çağdaş normlara göre belirlemeleri,
6. Kurumsallaşmaya ağırlık vermeli,
7. FİNANS-BİR'in faaliyetlerine destek vermeleri ve Bankalar Birliği gibi etkin bir kurum haline getirmeleri.
8. Yeknesak muhasebe ve denetim standartları oluşturmak,
9. Faizsiz bankacılığa özgü etkin bir düzenleme ve gözetleme ilkeleri listesi geliştirmek,
10. Sermaye piyasalarını ve özellikle ikincil ürünleri geliştirmek,
11. Rekabetçi bir konut finansman modeli oluşturmak,
12. Faizsiz bir interbank ve para piyasası modeli geliştirmek,
13. Faizsiz bir çek takas sistemi oluşturmak,
14. Daha uzun vadeli finansal ürünler geliştirmek,
15. Sektör için internet ve diğer e-ticaret teknolojileri kullanarak tutarlı bir piyasa enformasyon ve promosyon stratejisi geliştirmek.

KAYNAKLAR

“ABD Ulusal Muhasebeciler Birliği’nin Performans Ölçme Çalışması”,
www.tbb.org, 10 Mayıs 2001.

Activeline gazetesi, 1. sayı Nisan 2000.

Activeline Gazetesi, 2 sayı, Mayıs 2000.

Activeline Gazetesi İnternet Sitesi, www.activeline.com.tr,

AKAL, Zühal. **İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi Çok Yönlü Performans Göstergeler**, Milli Prodiktivite Merkezi Yayınları, Ankara 1992.

AKÇAN, Ahmet. **Özel Finans Kurumlarının Türk Finans Sektöründeki Konumu ve Geleceği**, (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya 1997.

AKGÜÇ, Öztin. **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, Gerçek Yayınları, İstanbul 1992.

AKGÜÇ, Öztin. “Banka Performans Analizi”, **Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları**, Türkiye Bankalar Birliği Yayın: 7856, 22-23 Temmuz 1998.

AKIN, Cihangir. **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**, Kayıhan Yayınları, İstanbul 1986.

AKYÜZ, Osman.”Sunuş”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları 17, İstanbul 2000.

AKYÜZ, Osman. “Faizsiz Finans Kurumlarına Neden İhtiyaç Var?”, **Bereket**, Albaraka Türk Yayını, Yıl:1, Sayı:2, Şubat 1998.

Albaraka Türk İnternet Sitesi, www.albarakaturk.com.tr. Mayıs 2001.

Albaraka Türk ÖFK. AŞ. Faaliyet Raporları 1992-2000.

AL-OMAR, Fuad. (Çev.ERTÜRK, Ahmet); “Faizsiz Finans Kuruluşları ve Üye Ülkelerde Özel Sektörün Gelişmesine Yapabilecekleri Katkı”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını :17, İstanbul 2000.

Anadolu Finans İnternet Sitesi, www.anadolufinans.com.tr, Mayıs 2001.

Anadolu Finans Kurumu A.Ş. Faaliyet Raporları 1992-2000.

- ARMAĞAN, Servet. **Ana Hatlarıyla İslam Ekonomisi-I**, Timas Yayınları, İstanbul 1991.
- ARSLAN, İsmail Özgür. **Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi**, M.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1999.
- Asya Finans Kurumu İnternet Sitesi www.asyafinans.com.tr. Mayıs 2001.
- Asya Finans Kurumu Faaliyet Raporları 1992-2000.
- AŞIKOĞLU, Yaman. “Faizsiz Kredi 1993 Başında”, **Ekonomist Dergisi**, S.44, 1 Kasım 1992.
- ATİLLA, İnan; **Faizsiz Bankacılık ya da Özel Finans Kurumları**, Mali Hukuk Dergisi, S.5, Eylül, 1986.
- ATILGAN, Ahmet; **İslam’ın Ekonomik Politikaları**, Nesil Matbaacılık A.Ş., Eylül 1996.
- AYDOĞAN, Kürşat; “Finansal Liberalizasyon ve Türk Bankacılık Sektörü”, **Yeni Forum**, 1989.
- AYDOĞAN, Kürşat-ÇAPOĞLU, Gökhan; **Bankacılık Sistemlerinde Etkinlik ve Verimlilik Uluslar arası Bir Karşılaştırma**, MPM Yayın No:397, Ankara, 1989.
- “Bankaların Karnesi”, **Globus**, Sayı 200011, Kasım 2000.
- “Bankalarımız 1992-1999”, **Türkiye Bankalar Birliği** Yayını.
- BAŞ, İ.Melih ve Ayhan ARTAR. **İşletmelerde Verimlilik Denetimi Ölçme ve Değerlendirme Modelleri**, MPM Yayınları 435, Ankara 1991.
- BAŞAR, Haşmet. “Özel Finans Kurumları Neden Önemlidir?”, **Bankalar Kanunu’nda Özel Finans Kurumları Değişikliğinin Kamuoyundaki Yansımaları**, FİNANSBİR Yayını, İstanbul Ocak 2000.
- BATTAL, Ahmet. “Yeni Bankalar Kanunu’na Göre Özel Finans Kurumlarının Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayın No:17, İstanbul 2000.
- “Özel Finans Kurumları İle İlgili Temel Tespitler”, **Bereket**, Yıl:1, Sayı:3, Haziran 1998.
- BOZ, Nihat. “4389 Sayılı Bankalar Kanunu’nun Özel Finans Kurumları’na ilişkin Düzenlemesinin Hukuki Sonuları”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayın No:17, İstanbul 2000.
- BÜYÜKDENİZ, Adnan. “Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri

ve Çalışma Prensipleri”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayın No:17, İstanbul 2000.

BÜYÜKDENİZ, Adnan. **Türkiye’de Faiz Politikaları**, İstanbul 1991.

CANSEN, Ege. “Faizsiz Bankacılık”, **Bankalar Kanunu’nda ÖFK’lar, Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları**, FİNANSBİR Yayını, İstanbul, Ocak 2000.

ÇELİK, Asım. “Bir Finans Sektörü Olarak İslam Bankacılığı ve Dünyadaki Uygulaması”, **Erciyes üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl 1990, Sayı: 4.

ÇİNGİ, Selçuk ve Ş.Armağan Tarım. “Türk Banka Sisteminde Performans Ölçümü: DEA-Malmquist TFP Endeksi Uygulaması”, **Türkiye Bankalar Birliği Araştırma Tebliği Serisi**, Sayı: 2000-01.

Dallah Albaraka Grubu internet sitesi www.albaraka.com, 10 Mayıs 2001.

DANACI, Mahmut. **İslami Finans Teknikleri Uygulama Bilimleri Sorunları ve Çözüm Yolları**, İstanbul Üniversitesi, 1991.

DEĞER, Şenay. **Türkiye’de İslam Bankacılığı-Özel Finans Kurumları: Teorisi, Kuruluşu, İşleyişi**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Ünv.Bankacılık veSigortacılık Enstitüsü, İstanbul 1991.

DÖNDÜREN, Hamdi. **Ticaret ve İktisat İlmihali**, Erkam Yayınları, İstanbul 1997.

DÖNDÜREN, Hamdi, **İslami Ölçülerle Ticaret Rehberi**, Erkam Yayınları, İstanbul 1998.

DURAKBAŞA, Necdet. “Özel Finans Kurumları Hakkında”, **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, S.10 Ekim 1985.

“Dünya Faizsiz Sisteme Dönüyor”, **Türkiye Gazetesi**, 13.3.1992.

EBUSUUD, Mahbud. **Para, Faiz ve Mudarebe**, İslam İktisadı Araştırmaları 1, İstanbul,1988.

EBUSUUD, Mahmud. **İslami İktisadının Esasları**, İslam İktisadı Araştırmaları, İstanbul 1969.

EKREM, Zeytinoğlu. “İslam’da ve Diğer Dinlerde Faiz” ,**Para-Faiz ve İslam**, İSAV yayınları, No:11, İstanbul 1992.

EKREN, Nazım. **Özel Finans Kurumlarında Stratejik Planlama ve Yönetim**, (Basılmamış Seminer Notları), Albaraka Türk Personel Eğitim ve

Organizasyon, Mayıs 1997.

EKREN, Nazım. “Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları-Yeni Tercihler ve Stratejik Öncelikler”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları: 17, İstanbul 2000.

ERDEM, Kamil; **İslami Bankacılığın Hikayesi**, İlim ve Sanat Dergisi, S.1, Mayıs, Haziran 1999.

ERGAN, Mesut ve Aytekin MERT. “Özel Finans Kurumları”, **Eko Vitrin Dergisi Özel Eki**, Temmuz 2000.

ERSOY, Arif. **Faizsiz Bankacılık ve İşlevleri**, İSAV yayınları, İstanbul 1987.

ERTUĞRUL, Ahmet ve Osman ZAIM. **Türk Bankalarında Etkinlik Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz**, Bilkomat İşletme ve Finans Yayınları No:3, Ankara 1996.

ERTÜRK, Ahmet. “Özel Finans Kurumları” **Ekovitrin Özel Finans Kurumları Özel Eki**, Temmuz 2000.

ERTÜRK, Ahmet. “Tarihsel ve Toplumsal Bir Perspektiften Türkiye’de Faizsiz Finans Tecrübesi”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını No:17, İstanbul 2000.

ERTÜRK, Ahmet. “Türkiye’de Özel Finans Kurumları’nın Dünü, Bugünü ve Yarını”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını:17, İstanbul 2000.

ES-SADR, Muhammed Bakır. **İslam Ekonomi Sistemi Cilt III**, (Çev. ERYARSOY, Beşir), Rehber Yayıncılık, Ankara Ocak 1993.

EVCİL, Volkan. **Fon Kullanma**, Albaraka Türk Personel Eğitim ve Organizasyon Müdürlüğü, Ekim 2000.

Faisal Finans Kurumu Faaliyet Raporları 1992-2000.

Faisal Finans Kurumu İnternet Sitesi, www.faysalfinans.com.tr, Mayıs 2001.

Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli (Faizsiz Kredi Sistemi), İslami İlimler Araştırma Vakfı Toplantıları Serisi, 1987.

Finansbir internet sitesi, www.Finansbir.com.tr, 15 Mayıs 2001.

Finansbir İnternet Sitesi, www.Finansbir.org.tr, 15 Mayıs 2001.

GEÇER, Turgay. **Özel Finans Kurumlarında Aktif-Pasif Yönetimi**, M.Ü.Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul 1995.

- GÜLERCE, Hüseyin. “Özel Finans Kurumları Kapatılamaz”, **Bankalar Kanunu’nda ÖFK’lar, Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları**, FİNANSBİR Yayını, İstanbul, Ocak 2000,
- GENÇLER, Ayhan. “İslam Bankacılığı”, **Zaman Gazetesi**, 14.3.1992.
- GÖNEN, Halil. **İslamda Ticaret**, Faisal Finans Kurumu Yayını.
- GÜNAL, Vural. **Özel Finans Kurumları**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara 1984, No:131
- GÜNGÖR, Tevfik. “Özel Finans Kurumları” **Bankalar Kanunu’nda ÖFK’lar, Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları**, FİNANSBİR Yayını, İstanbul, Ocak 2000,
- GÜNCELER, Bülent. **Şube Karlılığı ve Performans Değerlendirme**, Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, TBB Yayını, İstanbul 28-29 Ocak 1999.
- GÜNCELER, Bülent. **Şube Karlılığı ve Performans Değerlendirme-1**, Ankara 11-12 Ekim 1999.
- GÜNCELER, Bülent. **Şube Karlılığı ve Performans Değerlendirme-II**, Ankara 11-12 Ekim 1999.
- GÜRDOĞAN, Nazif. **ÖFK’ lar ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu**, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul 1988.
- GÜRDOĞAN, Nazif. “Özel Finans Kurumlarının Türk Ekonomisine Kazandırdıkları”, **Güneş Gazetesi**, 2.4.1986
- GÜRDOĞAN, Nazif. “ÖFK’ ların Doğuşu, Gelişimi ve Türkiye’deki yasal Statüleri”, Yayınlanmamış seminer notları, İstanbul 1995.
- HEKİMOĞLU, İsmail. **Müslüman ve Para**, Timaş Yayınları.
- İhlas Finans Kurumu A.Ş. İnternet sitesi, www.ihlasfinans.com.tr. Aralık 2000.
- İhlas Finans Kurumu A.Ş. Faaliyet Raporları 1992-1999.
- İLAL, Cankut. **Şube Yönetiminde Performans Geliştirme**, Tim Eğitim & Danışmanlık, TBB Kütüphanesi, İstanbul 1999.
- İNCİRCİ, Mehmet. **Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Tarihsel Bir Analizi**, M.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi bilim Dalı Yayınları, İstanbul 1999.
- “İslami Bankacılık Sisteminin Yapısı ve Uygulaması”, **Vergi Dünyası Dergisi**, S.77, Ocak 1988.
- “İslam Bankacılığı Nedir?”, **Para Dergisi**, S.13, Haziran 1982.

İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri, İlmi Tartışmalar Dizisi: 3, Ensar Neşriyat Yayın No:39 İstanbul, 1992.

İSMAİL, İbrahim Muhammed. **Çağdaş Ekonomik Doktrinler ve İslam**, (Çev.Cemal Aydın), Boğaziçi Yayınları 116, Ekim 1990.

İSMAİL, Aka. **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi Ansiklopedisi**, c.1 İstanbul, 1992.

KABACA, Ünal. “Öncelikli Olarak Enstrümanları Geliştirmeliyiz”, **EkoVitrin ÖFK’lar Özel Sayısı**, Temmuz 2000.

KARAGÜLLE, Süleyman. **Alternatif Faizsiz Banka Selem ve Kredileşme**, İz Yay. II.Baskı, İstanbul 1993.

KARAMAN, Hayrettin ve Ali ŞAFAK. **İslam Hukukuna Göre Alışverişte Vade Farkı ve Kar Haddi**, İSAV İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayın No: 2.

KARAMAN, Hayrettin. “ÖFK’lar Bindığınız Daldır”, **Yeni Şafak Gazetesi**, 18.03.2001.

KARDAVİ, Yusuf. **Faizsiz Sistemde Ticaret**, Faisal Finans Kurumu Finans Kurumu Yayın No: 2, 1987.

KESKİN, Ekrem. “1999 Yılında Türk Bankacılık sistemindeki Gelişmeler”, **Bankalar**, Sayı:33,

KORU, Fehmi. “Konuşa Konuşa”, **Zaman Gazetesi**, 3.1.1988.

KUDEN, Ali. **Fon Toplama**, Albaraka Türk Personel Eğitim ve Organizasyon Müdürlüğü, Ekim 2000.

KURUCAN, Ahmet. “Finans Kurumları Kapatılsın Mı?”, **Bankalar Kanunu’nda Özel Finans Kurumları Değişikliğinin Kamuoyundaki Yansımaları**, FİNANSBİR yayını, İstanbul, Ocak 2000.

KUTUP, Seyyid. **Faiz**, İstanbul, 1991.

Kuveyt Türk İnternet Sayfası, www.kuveytturk.com.tr, 15 Mayıs 2001.

M.A.MANNAN. **Faizsiz Bankacılık**, Ankara, 1969.

M.A.MANNAN. **İslam Ekonomisi-Teori ve Pratik**, (Çev; Bahri ZENGİN ve Tevfik ÖMER) Fikir Yayınları, İstanbul, 1980.

MEVDUDİ, **Faiz**, Bir yayıncılık, İstanbul 1985.

- ORMAN, Sabri. **Modern İktisat Literatüründe Para Kredi Faiz ve İslam**, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yay.: 11. İstanbul, 1992.
- ORMAN, Sabri. “Tarih, Uygarlık ve İktisadi Politika Bağlamında Özel Finans Kurumları” **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını:17, İstanbul 2000.
- ÖNAL, Recep. “Türkiye’de Özel Finans Kurumları’nın Dünü, Bugünü ve Yarını”, Sempozyum Konuşması, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını :17, İstanbul 2000.
- Özel Finans Kurumlarının Fonksiyonları ve İşleyişi Mekanizması,Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu**, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi Yay. No:5, İstanbul 1988.
- ÖZEL, Mustafa. “İslam Bankacılığı ve Özel Finans Kurumları”, **Dış Ticarete Durum Dergisi**, Mayıs 1987.
- ÖZEL, Mustafa. “Mudiler 3 Ay Sabretsin”, **Yeni Şafak Gazetesi**, 25.03.2001.
- ÖZSOY, İsmail. **Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı**, Timaş Yayını,1987.
- ÖZSOY, İsmail. **Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı**, Timaş Yay., İstanbul 1987.
- PAKDEMİRLİ, Ekrem. “Türkiye’de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni” **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını :17, İstanbul 2000.
- PALMER, J.Margaret. **Performans Değerlendirmeleri**, (Çev.Doğan Şahiner), Kişisel Gelişim ve Yönetim Dizisi:9, Rota Yayın Ltd.Şti., İstanbul 1999.
- PARASIZ, İlker; **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, VI.Baskı, Ekim 1997.
- PARKER, Mushtak. (Çev.Ahmet ERTÜRK); “Faizsiz Finansmanda Global Gelişmeler ve Gelecekte Sistemi Bekleyen Sınavlar”, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayını :17, İstanbul 2000.